

अहिंसा: विजय

- भिक्षु ज्ञानपूर्णि क

Downloaded from <http://www.dhamma.digital>

अहिंसा: विजय

प्रकाशक :

श्री नीलरत्न तुलाधर,
असन ध्याकुल्ले,
कान्तिपुर ।

न्हापां पिहाँ वःगु १०००]

प्रकाशक :

श्री नीलरत्न तुलाधर,

असन ध्याकुछेँ.

कान्तिपुर ।

बुद्ध संवत् २५१=

नेपाल संवत् १०९५

विक्रम संवत् २०३१

ईसवी संवत् १९७४

Dhamma.Digital

थाकू :-

“शाक्य प्रेस”

ओम्बहाल टोल, कान्तिपुर ।

फोन नं. १३६०४

छुं खं :

जग, श्व संसार घःचाःखं चाहू । उकिं च्वःप्वः खने मदु ।
न त थाः गाः दु; न दिपु हे । अतः श्व चित्र नं खः, अले विचित्र नं ।
थन अने तनेगु घटनात दु, संयोगत दु, संसर्गत व सम्मिश्रणत
दु; गुकिया ल्याःचाः मदु । थन थह्यां पि दुथें क्वह्यां पि नं दु । तःधं
धाःपि दुथें चीधं धाःपि नं दु । पण्डित धाःपि दुथें अतिपण्डित धाःपि-
नं दु । पशुत दुथें नरपशुत नं दु । पित्याः प्याःचाःपि दुथें पित्याकी प्याःपि
चायेकीपि नं दु । शोषकत दुथें शोषितत नं दु; अन्याय दुथें अत्याचार
नं दु । हिंसा दुथें बर्बरता नं दु । थन क्वत्यलीपि दुथें क्वत्ययेका च्वंपि
नं दु । थन न्हुत्तु न्हुइपि दुथें न्हुत्तु न्हुइका च्वंपि नं दु । वथें....
वथें थन सकतां सकतां दु ।

अले.....अले गबले थन थुकिया लिचः क्यनीपि व बीपि खने
वया वइगु, व दयेक वइगु खः; अबले इपि इपि सकसितं हे मनिना
वइगु, मजिया वइगु, मछिना वइगु, आच्छु आच्छु मिना वइगु, छु याये
गथे याये धय्थें जुया वइगु, मिखां छं मखना वइगु, हीमी चाया वइगु,
बुद्धि व विवेक धाःगु पवसा वया वइगु, अले छु मानि, सुला च्वंगु धंवा
छ्वाराक पिहां वया बीगु । शास्त्र बः कया, गुहे धाःपि बः कया
धर्म बः कया, नर्कया ख्याच्चः बिया, स्वर्गया बांला व हिसि क्यना,
मज्यूपि, मभिपि, मनीपि धाक्व पुरोहित खण्डहालथें होमे याना छवयेत
स्वइगु । थुकिया विरुद्धय् म्ह ग्वाना, हि क्वाना, मि च्याना क्रान्ति
धाःगु भःवना वइगु । संघर्षं थाय् काइगु । तर श्व हानं बंग्वारा ह्याउं

कीगु जुल कि लोक अपवादं बचे जुइ मफइगु ! हिटलरया दशां फः वइगु !! उकि थुजागु अवस्थाय् बोधिसत्व आदर्शं छु गुजागु संघर्षया लंगु उधना लिचः हइगु खः, थुइके माःगु दु ।

बुद्धया धापू दु “त्याम्हसिया शत्रु आपाः दइ, बूम्ह कयकुना छने माली । त्याबु-चीका शान्त प्रकृती चवने फुम्हसित याउंसे चवनी ।” बोधिसत्व चरित्र थुकी हे दिना चवंगु दु । सत्य व असत्यया धात प्रतिघातम् बोधिसत्व चरित्र थःगु गतिं न्ह्यानावं वना चवनी, गुबले तक छुं निष्कर्षय् ध्यनी मखु । इतिथी छुकि जुइ ‘सत्य मेव जयते’ या आधारय् बिचाः याये माली ‘खः वा मखु’ ‘ज्यू वा मज्यू !’

थुकिया निंतिं व्वमिपिनि न्होने थुगु सफू लः ल्हाना चवनागु दु उखें थुखेंया टुका टाका पुचः चिना, बुद्ध सम्बन्धी घटनात स्वात्तु स्वाना, मनया नुगः खें ह्वत्तु ह्वना । उकि थ्वयात न अनुवाद धार्येछि न सम्पादन, न त व्यक्तिगत विचार धाराया लेखन ! यःगु थजु. थ्व छगू सर्वसम्मत सफू खः, साइजया दृष्टि, डिजाइनया पहलं, पौ व देबः आखः दुगु आदि आदिया कारणं ।

थथे थ्व सफू छिकपिनि न्होने व्वये दुगु मेतां मखु श्री नील-रत्न तुलाधर असन ध्याकुछें परिवारपिपं श्रद्धा तथा ग्वाहालि बिया माःगु माक्व सहयोग याना दीगुलि खः । अले थथे ग्वाहालि यायेत स्वापु स्वाका ब्यूम्ह तता अनागारिका धम्मवती गुलि जक लुदं फुदंगु नुगः दुम्ह जुइ धाये माःगु खें मखुत । थौकन्हेयागु अवस्थां छगू सफू पिकायेत गुलि भासं ल्हाकेमाः सुयातं कना चवने माःगु मदु । साथ साथय् लिमला फमला भूमिका च्वया बिया बिज्याःम्ह सहोदर भिक्षु

सुदर्शन, यले यले थ्यंक प्रूफ बी हया तःफाःगु नुगः क्यंनीम्ह शाक्य प्रेसपि
गुलि जक हःपाः बी न्ह्यापिं जुइ स्वतः हे सिद्ध जुया च्वंगु दु ।

उकिं सकलें निर्वाण-प्रार्थी सहयोगी श्रद्धालुपिं व हःपःमि
फुकसितं थुजागु हे ज्या-खंय् सदां धयार्थे ल्हाः तयेफुपिं जुया वेश
धर्म भाषा जन सेवा याये फुपिं जुइमाः धका सुवाः व्युब्युं दुनुगःया
भितुना प्वंका छुं खें ब्वया च्वना ।

Dhamma.Digital

श्री सुमंगल विहार ।

नुगः, लुकुसि, यल ।

०३१. ९. ७.

— भिक्षु ज्ञानपूर्णिक

निगू शब्द

देवदत्तया भयं गुलि ब्रांलासे चवं, तर अयं सुनानं थःत थ्व नामं सःतिके मययेकू । देवं ब्यूम्ह पुता ज्सां छु याये यदि वं कतःपिनि हि चःती मोल्हसा, धर्मया पवित्र लः फोहर यायेगु जुइका ब्यूसा, कर्तव्य व न्यायया गःब्यूसा !

देवदत्तं बुद्धयातथें थःत सम्मान याके मास्ते वयेकल । थःगु इच्छा पुरे यायेत अजातशत्रु स्यंकल, नालागिरि किसियात अय्ला त्वंका वेंय यात, कण्डे न्यासः भिक्षुपित धलंघलं व्वाके त्यन । श्व अर्थय थः जीकेत कतः स्यंकेगुली लिफः मस्वइपि, थः कति लाकेत कतःया गःकीत तर्क लिफः मस्वइपि, अरु सुयां नुगलय् बुया वइगु भावना व आकर्षणयात अःखतं न्ह्याका अनुचित लाभ काइपि ब्याक्कं देवदत्त खः ।

म्हगसे खंगु न्ह्याइपुसे चवंगु स्वर्गय् वने मास्ते वयेकूम्ह वाराणसीया जुजु एकराजया नुगः खँ सीका पुरोहित खण्डहालं थःगु गुजागु कुत्सित ज्या पुवंके त्यन श्व सफुती चवंगु बाखनं सी बु । पुरोहित खण्डहालं थः प्रतिद्वन्दी छम्ह मदयेकेत जुजुं थः राजकुमार राजकुमारी व महारानी निसें सर्वजात प्राणी स्याये माःगु 'सर्वचतुष्क' यज्ञ याकेत स्वल । खण्डहालं जुजुयात धाल, खड्गं छ्यो त्वाःन्हाना लुँयागु बाताय् गःपःया हि फया यज्ञ कुण्डलया गालय् प्वंका यज्ञ याइपि जुजुपि सशरीर उगु (जुजुं म्हग-सय् खंगु) देवलोक्क वनी ।" शब्दया जाल खः, गुगुं खँ प्रस्फुतिकरणया शैली भंवर खः, अजागु खेंय नं जुजुं पत्याः यात । अले ला थःथःगु मृत्यु भय खना ह्वाँय् ह्वाँय् ख्वया च्वंपि थः महारानी, राजकुमार राज-

कुमारीपित जुजुं धाल, 'छिमिसं छं हे चिन्ता कायेम्वाः । थुपि (प्यम्ह काय्, प्यम्ह म्हाय् व प्यम्ह रानी) फूकं हे जि लिसे लिसें तुं देवलोका वनी तिनिपिं छः ।' श्व विश्वास गुलि ग्यानपु, गुलि मानवता विरोधी छः धयां मब्याः, धयां मब्याः ।

शायद गुलि पाठकपिसं मती तये फु, श्व ब्राह्मण पुरोहितवाद विरोधी साहित्यया अभिव्यञ्जन जक छः । तर खं थये मखु । श्व अभिव्यञ्जन यथार्थ छः । छम्ह सामन्त छम्ह राजा महाराजा सीवं बयात थुना छ्वइबले व लिसें लुंया ततःगोगु थलबल, ह्वा चिलं निसें यावत् वस्तु तयां मगाना म्वाः म्वाकं दास दासीपिं व नौकर चाकरपिं म्वाः म्वाः दुने कुना पिनें खापा तिना पर्वत जुइक टुम्ब ल्हाना छ्वइगु खं यथार्थ छः । छम्ह सीम्ह सामन्त, छम्ह सीम्ह जुजुया पुलांगु टुम्ब दुने लुखा सीथय् अस्तव्यस्तं सिना च्वंगु कंलाचं थौं नं श्व खं प्रमाणित याः । यूरोपय् कथोलिक व प्रोटेस्टेण्टया धर्मया संघर्षय् लाखौं मनु सिक्क युद्ध जूगु, औरंगजेवं मथुराया कृष्ण देगः छोने मस्जिद दयेकूगु, नेपालय् शांकराचार्यं सक्वया चीभाः फातापुइकल धाइगु, जाये त्यंगु चंत्य पाताः जूगु ह्येकथं मखु ।

खण्डहालया ज्या देवदत्तया ज्या छः । जुजु एकराजया ज्या छः । उकिं देवदत्त धयाम्ह बुद्धया पाले जक दुगु मखु, आः नं दु ! लिपा नै दये फु । अऊ धाःसा देवदत्त जक देवदत्त मखु, कीके नं श्व देवदत्त स्वभाव दया च्वने फु । कीपिं थः थः हे नं देवदत्त जुइ फु ।

थुगु सफू देवदत्त सम्बन्धी घटनाक्रमया संकलित वर्णन दुगु सफू छः । सफू कथात्मक वर्णन कथं सलललं न्ह्याना च्वंगुलि सरल जूथे

च

सरस नं जू । “धोँचा दुने स्वथना खिलय् छ्यंगुलि भूंम्ह मनूथे” जाःगु पुलांगु उपमा विशिष्टता थाय् थासय् दुगुलि पालि साहित्यता अभि- व्यञ्जन शैली थुइकेत नं थुगु सफुति ग्वाहालि याः ।

थुगु सफुति थ्व खे नं बांलाक धाः, बुद्ध-धर्म शिक्षा व अनुशा- सनया धर्म खः । बुद्धयात छःपि नूद्ध जुल, आः जि भिक्षुसंघ कःघाये धाःम्ह देवदत्तयात बुद्धं न्वाना बिज्यात । बुद्धं महापरिनिर्वाण समयय्” जि संघयात कःघाना च्वनागु मद्दु, तथागतया परिनिर्वाणं लिपा धर्म व विनयं छिमित अनुशासन याइ” धका आज्ञा जुया बिज्यात ।

जित आशा दु, विद्वान तथा नवयुवक भिक्षु ज्ञानपूर्णकया थुगु उत्साहपूर्ण कृतिया सकल पाठकपनि पाखे स्वगत जुइ । अले लेखकया उत्साह नं ऊळं वृद्धि जुया धर्मया शुद्धगु व गतिशीलगु प्रेरणा पाठकपिसं लाभ यानावं वने फइ ।

मण महाविहार

३/६/२०३१

—भिक्षु सुदर्शन

“श्रीमती लक्ष्मीदेवी तुलाधर”

४३ वर्ष उमेर मृत्यु

जन्म मिति १९८३ बंशाख अष्टमी

निधन मिति २०२६ कालिका शुक्ली

धर्म-दान

श्रीमती लक्ष्मीदेवी तुलाधरया पुण्यस्मृतिस “ ध्व अहिंसाः
विजय” धर्म-सफू छापे याना धर्मदान यानापि :

- माजु श्रीमती हेरादेवी, पति श्री नीलरत्न, कायपि श्री साहित्य-
रत्न, श्री महेन्द्ररत्न, म्ह्यायपि व भौपि चन्द्रशोभा, निलशोभा,
- शान्तिशोभा, समिष्ठा, पूर्णहेरा, छयपि संजयरत्न, कपिलरत्न
व अमूल्यरत्न तुलाधर असन ध्याकुछेपि खः ।

देवदत्त :

‘देवदत्त’यात बौद्ध धाक्वसिनं ह्यस्यु । बुद्ध-शासनय् बुहां वया ग्यसु लाना नं कुख्यातम्ह भिक्षु । ‘देवदत्त’ यशोधराया सद्य किजा, सिद्धार्थया ससः किजा । ‘ललित विस्तर’ कथं सिद्धार्थया बाल्यकालं निसैंया घोर विरोधी । सिद्धार्थ व देवदत्त तिमिला व खिमिलार्थे । बुद्ध व देवदत्त आकाश व पातालार्थे ।

धाइ, थ्व देवदत्तयागु विरोधी भावना अथवा बुद्ध प्रतिया शत्रुता पुलां, तःतःसकं पुलां । प्यंगू असंख्य व छगू लाख कल्प त्हापा सुमेध ऋषि धायेका दीपंकर तथागतया पादमूलय् बुद्ध जुइगु भविष्यद्वाणि प्राप्ति याना पारमिता गुण-धर्म पूर्णं यायेगु सिलसिलाय् थःगु चर्या न्ह्याकां वयं “सेरि वाणिज” धायेकूबले निसैंयागु थ्व शत्रुता ! जातकीय कथानक कथं छगू लाख मू वंगु वेमा छपातं निसैं देवदत्तया नुगलय् शत्रुभाव शुरू जूगु । अबलेसं निसैं दुनें बुना पिनं त्याःम्ह देवदत्त, पिनं बुना दुनें त्याःम्ह सिद्धार्थ । कल्याण पक्षय् सिद्धार्थ, हानि पक्षय् देवदत्त । कर्णयाया प्रतिमूर्ति सिद्धार्थ, क्रोधया प्रतिमूर्ति देवदत्त । मैत्रीया लसतां जाःगु ख्वा सिद्धार्थया, द्वेषया क्रूरतां जाःगु ख्वा देवदत्तया ।

पालि त्रिपिटकय् देवदत्तया बाल्य-जीवन अस्पष्ट । खुम्ह शाक्य-पिनिगु प्रव्रजित ग्रहणं निसें पालि त्रिपिटकय् देवदत्तं प्रवेश याःगु खने दु । पालि त्रिपिटकया उल्लेख कथं थबले तक बुद्ध व देवदत्तया बिचे छुं उजागु विरोध खने मद्दु, गुगु कीगु नेपाःया प्रचलित ललित विस्तरय् उल्लेख जुया च्वंगु दु । गबले देवदत्त भिक्षु जुया नं थः पासापिथें जन-सम्पर्कय् वया जनप्रिय जुइ मफुत, अबले तिनि देवदत्तया मनय् बुद्ध प्रतिया दृष्टिकोण पाना वंगु खने दत । बं थः जनप्रिय जुइ मफुगु कारण बुद्ध भाःपिल । बुद्धं याना सुना नं वयात तेह्ने पुछ्छे मयाथें बं ताल । बुद्ध प्रति वयाके ईर्ष्या दना बल । थ्व हे ईर्ष्याया मि छ्वयेकेगु प्रयासय् वं छु जक मयाः ! थ्व हे खँ थन व्वये त्यनागु दु, बुद्ध-कालीन वर्णनं निसें कया जातक-कालीन बयान ध्यंकं ।

खुम्ह शाक्यपिनिगु प्रव्रज्या :

अनुप्रिया मल्लपिनि निगम छः । बुद्ध अन बिज्याना च्वन । नां दंदंपिं शाक्यकुमारपि आपालं आपालं अक्छेंखा प्वाःपति पिहां वया बुद्ध ल्यूल्सु प्रव्रजित जू वया च्वन । थुगु हे शाक्यपिनि पुचलय् निम्ह षाजु^१ किजा दु, महानाम व अनुरुद्ध ।

अनुरुद्ध शाक्य तःसकं सुकुमार । वया प्रासाद स्वंगू दु- ताल्ला,^२ च्चिकुला व वर्षायात त्वःगु । वया वर्षा-कालीन प्रासादं प्यला तक क्वहां तक वयेम्वाः । मिसात मुक्कगु प्याखें पुचलं न्ह्याइपुका च्वने दु ।

छन्हु महानाम शाक्यया मती वन ।

महानाम : 'थौकन्हे नां दंदंपि शाक्यकुमारपि बुद्धया ल्यूल्यू प्रव्रजित जू वना च्वन । आः तक जिमिगु कुलं छम्ह धका छें तोता प्रव्रजित जू वं मवुनि । कि जि थः हे मखुसा किजा अनुरुद्ध, निम्हे छम्ह प्रव्रजित जुइ माल ।'
थये मती लुइका महानामं अनुरुद्ध नाप लाःवन । धाल;

'किजा, थौकन्हे नां दंदंपि शाक्यकुमारपि बुद्धया ल्यूल्यू प्रव्रजित जू वना च्वन । आः तक कीगु कुलं सुं छम्ह धका छें तोता प्रव्रजित जू वं मवुनि । कि छ प्रव्रजित जुइ माल, मखुसा जि थः हे वने ।'

अनुरुद्ध : 'दाजु, जि छम्ह सुकुमार, प्रव्रजित जुइ मफु, छ हे हूँ ।'

महानाम : 'अयेसा किजा, वा, छन्त छेंया ज्याखें स्यना बी । का स्व, बुं ज्या । ह्नापां बुं पायेकेमाः । वा पिकेमाः । लः छ्वंकेमाः । लः माथं वंके बीमाः । तु कायेकेमाः । लयेकेमाः । कलेचिके बीमाः । मुंके बीमाः । न्हुइके बीमाः । पायेकेमाः । गायेकेमाः । हायेकेमाः । ल्हायेकेमाः । म्खारी स्वयंकेमाः । दैय् वसं थये हे यायेमाः । ज्या म्प्वं, प्वःमचाः ।'

अनुरुद्ध : 'गबलें म्प्वं, गबलें प्वःमचाः, गबलें पञ्च-काम् लुदंका फुदंका याउंके सेवा याका च्वने नं दइ मखु ?'

महानाम : 'अहें किजा, गबलें म्प्वं, गबलें प्वःमचाः । ज्या मफुव प्वः मचावं हे की अबुपि, बाज्यापि परलोक्य् वने धुंकल ।'

अनुरुद्ध : 'अथेसा दाजु, छं हे छं स्व, जि छं तोता प्रव्रजित जुइ ।'
 निम्ह दाजु किजाय् थथे खं कोजिका अनुरुद्ध
 थः मांयाथाय् वन । धाल;
 'मां, जि गृहस्थाश्रम तोता प्रव्रजित जुइत्यना,
 जितः बचं व्यु ।'

अनुरुद्ध शाक्ययात मामं धाल;

मां : 'दाबु अनुरुद्ध, छिंपि निम्ह दाजुकिजा जि साब यःपिं, जिगु
 मन लय्तायेकीपिं । सिना हे वंसां जि छिंपि लिसे बाये
 संमदु । म्वाःम्वाकं छिमित गथे याना गृहस्थाश्रम तोता
 प्रव्रजित जुइ निंति बचं बी फइ !'

निको. स्वको तक अनुरुद्ध शाक्यं मांयाके
 बचं पवन । स्वकोखुसि अनुरुद्ध शाक्यया मामं बिचाः
 यात;

'युम्ह शाक्यराज भद्रिय, गुम्ह थौंकन्हेया शाक्य
 जुजु खः, अनुरुद्धया पासा खः । थ्वं प्रव्रजित जुइगु साहस
 याइ मखु ।'

थ्व हे खेंय् बिचाः याना अनुरुद्धयात धाल;

'दाबु अनुरुद्ध, यदि छं पासा शाक्यराज भद्रिय
 प्रव्रजित जुइगु खःसा छ नं जुइफु ।'

अले अनुरुद्ध शाक्यराज भद्रिययाथाय् घन ।
 हानं धाल;

अनुरुद्ध : 'पासा भद्रिय, जिगु प्रव्रज्या छ लिसे स्वाना च्वन ।'

भद्रिय : 'पासा अनुरुद्ध, छंगु प्रव्रज्या जि लिसे स्वाना च्वने व्यु अथवा मस्वासे । जि छ लिसे अथवा छ जि लिसे, थुकी छु दु घका ! छ प्रव्रजित जुइ माःसा याउंके वनेफु, हूँ ।'

अनुरुद्ध : 'अथे मखु पासा, नु की निम्हं प्रव्रजित जूवने ।'

भद्रिय : 'अहँ पासा, जि प्रव्रजित जूवने मफु । जि छन्त मेगु छु याना बी माःगु बु ? धा, छ प्रव्रजित जूवने फु, हूँ ।'

अनुरुद्ध : "पासा, मामं जितः थथे घाल, बाबु अनुरुद्ध, छं पासा शाक्यराज भद्रिय प्रव्रजित जूसा छ नं प्रव्रजित जुइकु ।"

'पासा, छं जितः थथे नं धाःगु बु, 'पासा अनुरुद्ध, छंगु प्रव्रज्या जि लिसे स्वाना च्वने व्यु अथवा मस्वासे । जि छ लिसे अथवा छ जि लिसे, थुकी छु बु घका ! छ प्रव्रजित जुइ माःसा याउंके वनेफु, हूँ ।'

'नु पासा, की निम्हं गृहस्थाश्रम तोता प्रव्रजित जूवने ।'

अबलेयापि मनूत थःगु वचनय् दृढपि सत्यवादी व सत्यप्रतिज्ञापि जुया च्वन । उकिं शाक्यराज भद्रियं अनुरुद्ध शाक्ययात घाल;

भद्रिय : 'अथेसा पासा, न्हेदें तक प्यु, न्हेदें लिपा की निम्हं प्रव्रजित जूवने ।'

अनुरुद्ध : 'अहो न्हेदें न्हेदें तक ! मखु पासा, प्वदें मछि ला जि पी मफु ।'

भद्रिय : 'अथेसा न्यादें प्यु । प्यदें...निदें...दच्छि प्यु, दच्छि लिपा की निम्हं प्रव्रजित जूवने ।'

अनुरुद्ध : 'श्व नं मज्जिल, थुलि तक नं जि पी मफु ।'

भद्रिय : 'अथेसा न्हेला. . . लच्छि. . . बाछि तक जक प्यु ।' बार्छि लिपा की निम्हं प्रव्रजित ज्वने ।'

अनुरुद्ध : 'मखु, श्व नं मज्जिल, थुलि तक जक नं जि पी मफु ।'

भद्रिय : 'अथेसा पासा, न्हेन्हु जक जूसां प्यु, जि श्व राज्यभार कार्पित अथवा दाजुकिजापिन्तनि लःह्लाये ।'

थुकी अनुरुद्धं स्वीकृति बिल । न्हेन्हु लिपा शाक्यराज भद्रिय, अनुरुद्ध, आनन्व, भृगु, किमिल, देवदत्त व उपालि नौ नापं याना न्हेम्ह चतुरंगिनी संन्य सहित उद्यानय् चाहू वनीपिथे याना पिहां वन । ईपि तापाक ध्यन । कतः राज्य सीमाना पुल । तिसा वसः तोतल । गाय वसः प्वःचित । वसः प्वः उपालि नौया न्होने तया घाल, 'मणे उपालि, छ लिहां हूं । छंगु जीवन निर्वाहया लागी श्व पर्याप्त जुल ।'

उपालि नौ तिसा प्वः ज्वना लिहां वस । तर लेंय् वं बिचाः यात;

उपालि : "शाक्यत हारां । कुमारपिन्त स्याना ला मवः ला श्वं धका जितः नं स्याना छ्वयेफु । थुपि शाक्यकुमारपि जति प्रव्रजित जुइ फुसा जि जक छाया् ?"

वं वसःप्वः दिकल । पयन । छता छता दत्तले पिकाल । सिमाय् खाल । आखःग्वः किल । स्वाना बिल, 'सुनां खन, दान जुल, यंकी ।'

उपालि हानं शाक्यकुमारपिथाय् लिहां वन ।
शाक्यकुमारपिसं उपालि नोयात तापाकं निसैं खंकल ।
न्यन, 'भणे उपालि, छ छाया् लिहां वया ?'

उपालि थःगु मनोविचार फुकं प्वंकल । थःमं
याना वयागु ज्याखं नं कन । शाक्यकुमारपि वयागु खँय्
सहमत जुल । वयात व्वना इपि भगवानयाथाय् ध्यंकः
वन । छसिलिवक फेतुत । बुढयाके बिनित्ति यात—

'भन्ते, जिपि शाक्यपिं अभिमान तच्चःपिं खः ।
भन्ते, थुम्ह उपालि जिमि ताकाल निसैंया परिच्यारक
सेवक खः । छःपिसं प्वयात ह्हापां प्रव्रज्या बिया
बिज्याहँ । प्वयात जिमिसं अभिवादन, प्रत्युप्रस्थान (संस्व
वनेगु आदि), नमस्कार व सामिचिकर्म (आवर-गौरव तये
योग्यगु ज्याखँ) याये । थुकथं जिपि शाक्यपिनिगु अभिमान
धू जुइ ।'

बुढ जातीय दृष्टि स्वसा सूर्यवंशी क्षत्रिय राजकुमार खः । पुस्तां
पुस्तां कलङ्कित मज्गु असम्भन्न क्षत्रिय कुल । तर वसपोलयात थ्व
देखावती बाह्य कुलीनता वा महानता लःलः मघाः । थुकी बुने हे वसपोलं
आडम्बरता, अहङ्कारया हा, भेद-नीतिया मूल, असमानता व शोषणया
साधन, पारस्परिक वंमनस्यताया पुसा ईर्ष्या, द्वेष, घृणा, प्रतिस्पर्धा,
कलह, विवाद, छ छ, जि जि, लिसैं तानातानि, हानाहानि, मानामानिया
ज्याभः आवि आवि मुला च्वंगु खं । उकि गबले वसपोल बुढ जुया

बिज्यात, थुकिया उन्मूलनय् भिक्षु-संघया निस्वना तःधंगु क्रान्ति हया बिज्यात ।

बुद्धया निति मानवता तःधं चीधंया मापदण्ड खः, सच्चरित्रता व आत्मीयता कर्तव्यपरायणता व सहिष्णुता उकिया मूल्यांकन खः ।

बुद्धं धया बिज्यागु नं दु, “जिगु संघशासन समुद्रथे विशाल । जिगु शासनय् दुने दुहां वक्व क्षत्रिय, ब्राह्मण, वैश्य व शूद्र फुकं छगू हे स्वरूपयापि जुइ- “शाक्यपुत्र श्रमण ।” उकी जातीयता व कुला-चारताया चिह्न ल्यनी मखु । गथे नाना नदी समुद्रय् मिले जूवनी, गंगा, अचिरवती, सरयू, यमुना, सरस्वती आदि; तर अन थ्यंका उकिया अस्तित्व मात्र समुद्र रूपय् हे जक चवनी ।”

खः भिक्षु-संघय् थकालि क्वकालि दु, व गुणात्मक कथं जक । गुम्ह व्यक्ति ह्तापां बुद्ध-शासनय् दीक्षित जुइ, व मर्यादा-क्रम कथं थकालि जुइ, वयात क्वकालिपिसं याये माःगु आदर सत्कार मयासें मगाः । थ्व मान अतिमान आदि मभिगु क्लेश दमनया लागी अत्यावश्यक आचरण नं खः । थ्व हे खं शाक्यकुमारपिनिगु च्वय् प्रस्तुत प्रस्तावं बांलाक क्यना च्वने धुंकूगु दु ।

उकिं भगवान बुद्धं ह्तापां उपालि नौयात प्रव्रज्या बिया बिज्यात, लिपा शाक्यकुमारपिन्त । उगु हे दैया दुने आयुष्मान भद्रियं स्वंगू विद्या साक्षात्कार यात, आयुष्मान अनुबुद्धं श्रोतापत्ति फल व देवदत्तं पृथग्जनपिनिगु ऋद्धि ।

आः जिं भिक्षुसंघ कः धाये :

भगवान् बुद्ध अनुप्रियाय् न्ह्याइपुतले च्वना बिज्यात ।
 अनं कौशाम्बी स्वया चारिका याना बिज्यात । कौशाम्बी
 थ्यन । घोषिताराम्य् विहार याना बिज्यात ।
 अबले एकान्त थासय् याकचा च्वना च्वंम्ह देवदत्तया मती
 बन—

देवदत्तः 'जि आः सुयात लय्तायेके माली ? गुम्हसिगु
 पाखें जितः लाभ सत्कार प्रशस्त मात्राय् प्राप्त जुइगु
 छः ?'

अन देवदत्तया मती बन, 'भगधराजकुमार
 अजातशत्रु आः ल्याय्म्ह जक मखु, भविष्य बांलाम्ह
 नं छः । वयात हे जि लय्तायेके माल, गुम्हसिगु पाखें
 जित लाभ सत्कार प्रशस्त मात्राय् प्राप्त जुइ ।'

देवदत्तं लासा फांगा प्वः चित । पात्र चीवर घय्-
 सुल । राजगृह स्वया न्ह्यां बन । देवदत्त राजगृह थ्यन ।
 वं थःगु भेष सुचुकल । ल्याय्म्हचिगु निर्माण जुल । म्ह
 छम्हं थाय् थासय् सर्पया मालां हित्तु हिन । अजातशत्रु
 कुमारया मुलय् खने दयेक बन । कुमार अजातशत्रु तःसकं
 ग्यात । थारा न्हुल । सशंकित जुल । त्राश चाल ।

देवदत्तः 'कुमार, छु छ जि खना ग्यात ला ?'

अजातशत्रुः 'छः, जि ग्यात । सु छ ? छ सु ?'

देवदत्तः 'जि देवदत्त छः ।'

अज्ञातशत्रुः 'अहो ! छःपि भार्यं देवदत्त ! अथेसा छःपिसं यःगु प्रकृति रूपं छायां क्यना मबिज्यायेगु !'

देवदत्तं ल्याय्महचिगु भेष सुचुकल । संघाटि पात्र चीवरधारो देवदत्त कुमार अजातशत्रुया न्होने दं बल ।

कुमार अजातशत्रु प्रभावित जुल, लयत्ताल; श्रद्धां क्वछुत । न्हिथं न्यासःगू रथ न्हो ल्यू तथा न्हि निको देवदत्तया उपस्थानय् वनीम्ह जुल । व न्हिथं न्यासःगः बूगु जासि क्येसि देवदत्तयाथाय् ध्यंका बीम्ह श्रद्धावान जुल ।

आः छु मानि ? लाभ सत्कार यश कीर्ति व ऐश्वर्यं क्वत्यम्ह, यःत यःमं भाःपी मफुम्ह देवदत्तया न्हूगु इच्छा दना बल —

'आः जि भिक्षुसंघ कः घाये ।'

थुलि चित्त जक वयाके छु लुया बल, बुगु दया च्वंगु देवदत्तया व श्रद्धि सिद्धि नं तना वन ।

थ्व खं ककुध देवपुत्रं, गुम्ह न्हापा आयुष्मान महामौद्गल्यायनया उपस्थापक जुया च्वंम्ह कोलियपुत्र भिक्षु ककुध खः, आयुष्मान महामौद्गल्यायनयात कं बल ।

ककुध देवपुत्रः 'भन्ते, लाभ सत्कार यश कीर्ति व ऐश्वर्यं क्वत्यम्ह, यःत यःमं भाःपी मफुम्ह देवदत्तया न्हूगु इच्छा दन, 'आः जि भिक्षुसंघ कःघाये ।' थुलि मती जक छु लुल, बुगु दया च्वंगु देवदत्तया व श्रद्धि सिद्धि तना वन ।'

यत्ति घया ककुघ देवपुत्र बन्वता व प्रदक्षिणा याना
अन हे मदया वन ।

आयुष्मान महामौद्गल्यायन बुद्धयाथाय् ध्यंकः
वन । अभिवादन याना छलेलिकक फेतुत । आयुष्मान
महामौद्गल्यायनं बुद्धया न्होने ककुघ देवपुत्र लिसे जूगु
भ्याक्क खं कन ।

तथागतः : “छु छं मौद्गल्यायन, ककुघ देवपुत्रं घाःगु खं सत्य खः
मखु थःम्हं हे सीके घुन ता ?”

मौद्गल्यायनः : “भन्ते, जि ककुघ देवपुत्रं घाःगु खं सत्य खः मखु
बिचाः याना सीके घुन ।”

तथागतः : “अयेसा मौद्गल्यायन ध्व खं रक्षा याना ति, सुरक्षा
याना ति । थौकन्हे हे व मायं फलं शून्यम्ह मोघपुरुषं
थःत थःम्हं प्रकट याइ तिति ।”

न्याता प्रकारया गुरुपिं

“मौद्गल्यायन, लोक्य् थुपिं न्याता प्रकारयापिं
शास्तापिं (गुरुपिं) दया ज्वन ।”

“छु छु न्याता प्रकारयापिं ?”

“मौद्गल्यायन, ध्व लोक्य् गुम्हं शास्ता अपरिशुद्ध
शीलम्ह जुया ‘जि परिशुद्ध शीलम्ह खः’ धका ‘जिगु शील
परिशुद्ध, यच्चु पिंचु, संक्लिष्ट (फोहर) मजू’ धका दावी
याइम्ह जुया ज्वन ।”

वयात ध्रावक (शिष्य) पिसं थथे सीकीगु जुया च्वन,
 'थुम्ह जिमि गुरु' अपरिशुद्ध शीलम्ह जुया 'जि परिशुद्ध
 शीलम्ह खः' धका 'जिगु शील परिशुद्ध, यच्चु पिच्चु,
 संक्लिष्ट मजू' धका दावी याना जुयाच्वन ।

यदि जिमिसं गृहस्थीपिन्त (ध्व खँ) कने, वस्पोलया
 यह मखु । जिमिसं वस्पोलया मयःगु खँ कना वस्पोल
 लिसे छाया् हाला च्वने ! (अथे धका) चीवर, पिण्ड-
 पात्र, शयनासन व गिलानप्रत्यय भैषज्यं परिष्कार द्वारा
 सेवा याना च्वं च्वनी 'गुगु ज्या-खँ ध्वस्पोलं याना
 बिज्याइ, व हे ज्या-खँ हे वस्पोल प्रकट जुइ ।'

'मौद्गल्यायन, थुजोम्ह शास्तायात ध्रावकपिसं शील
 पाखें रक्षा याना च्वनी । थुजोम्ह शास्तां हे जक
 ध्रावकपिनि द्वारं शील पाखें रक्षाया आशा तया च्वनी ।'

'हानं मौद्गल्यायन, ध्व लोक्य् गुम्हं शास्ता अपरि-
 शुद्ध आजीविका दुम्ह जुया 'जि परिशुद्ध आजीविका दुम्ह
 खः' धका 'जिगु आजीविका परिशुद्ध, यच्चु पिच्चु, संक्लिष्ट
 मजू' धका दावी याइम्ह जुयाच्वन ।'

वयात ध्रावकपिसं थथे सीका च्वनीगु जुयाच्वन
 'थुम्ह जिमि गुरु' अपरिशुद्ध आजीविका दुम्ह जुया 'जि
 परिशुद्ध आजीविका दुम्ह खः' धका 'जिगु आजीविका
 परिशुद्ध, यच्चु पिच्चु, संक्लिष्ट मजू' धका दावी याना जुया
 च्वन ।'

यदि जिमिसं गृहस्थोपिन्त (ध्व खँ) कने, वस्पोल-
या यइ मखु । जिमिसं वस्पोलया मयःगु खँ कना वस्पोल
लिसे गथे हाला च्वने ! (अथे धका) चीवर..... परि-
ष्कार द्वारा लिधंसा बिया च्वनीगु जुयाच्चन, 'गुगु ज्या-खँ
ध्वस्पोलं याना बिज्याइ, व हे ज्या-खँ हे वस्पोल प्रकट
जुइ ।'

'मौद्गल्यायन, थुजोम्ह शास्तायात धावकपिसं
आजीविका पाखें रक्षा याना च्वनीगु जुयाच्चन । थुजोम्ह
शास्तां हे जक धावकपिनि द्वारं आजीविका पाखें रक्षाया
आशा तथा च्वनीगु जुयाच्चन ।'

'हानं मौद्गल्यायन, ध्व लोक्य् गुम्हं शास्ता अपरि-
शुद्ध धर्मदेशक जुया 'जि परिशुद्ध धर्मदेशक खः' धका 'जिगु
धर्मदेशना परिशुद्ध, यचु पिचु, संक्लिष्ट मजू' धका दावी
याइम्ह जुयाच्चन ।'

वयात धावकपिसं थथे सीका च्वनीगु जुयाच्चन,
'धुम्ह जिमि गुरु' अपरिशुद्ध धर्मदेशक जुया 'जि परिशुद्ध
धर्मदेशक खः' धका 'जिगु धर्मदेशना परिशुद्ध, यचु पिचु,
संक्लिष्ट मजू' धका दावी याना जुयाच्चन ।'

यदि जिमिसं गृहस्थोपिन्त (ध्व खँ) कने, वस्पोल-
या यइ मखु । जिमिसं वस्पोलया मयःगु खँ कना वस्पोल
लिसे गथे हाला च्वने ! (अथे धका) चीवर
परिष्कार द्वारा लिधंसा बिया च्वनीगु जुयाच्चन, 'गुगु

ज्या—खँ ध्वस्पोलं याना बिज्याइ, व हे ज्या—अं हे वस्पोल प्रकट जुइ ।’

‘मौद्गल्यायन, थुजोम्ह शास्तायात ध्वावकपिसं धर्म-देशाना पाखें रक्षा याना च्वनीगु जुयाच्चन । थुजोम्ह शास्तां हे जक ध्वावकपिनि द्वारं धर्मदेशना पाखें रक्षाया आशा तथा च्वनीगु जुयाच्चन ।’

‘हानं मौद्गल्यायन, ध्व लोक्य् गुम्हं शास्ता अपरि-शुद्ध व्याकरण (खँ कनेगु) दुम्ह जुया ‘जि परिशुद्ध व्याकरण दुम्ह खः’ धका ‘जिगु व्याकरण परिशुद्ध, यच्च पिच्च, संक्लिष्ट मजू’ धका दावी याइम्ह जुयाच्चन ।’

वयात ध्वावकपिसं थथे सीका च्वनीगु जुयाच्चन, ‘थुम्ह जिमि गुदं अपरिशुद्ध व्याकरण दुम्ह जुया ‘जि परि-शुद्ध व्याकरण दुम्ह खः’ धका ‘जिगु व्याकरण परिशुद्ध, यच्च पिच्च, संक्लिष्ट मजू’ धका दावी याना जुयाच्चन ।’

यदि जिमिसं गृहस्थीपिन्त (ध्व खँ) कने, वस्पोलया यइ मखु । जिमिसं वस्पोलया मयःगु खँ कना वस्पोल लिसे गथे हाला च्वने ! (अथे धका) चीवर..... परिष्कार द्वारा लिघंसा बिद्या च्वनीगु जुयाच्चन, ‘गुगु ज्या—खँ ध्वस्पोलं याना बिज्याइ, व हे ज्या—खँ हे वस्पोल प्रकट जुइ ।’

‘मौद्गल्यायन, थुजोम्ह शास्तायात ध्वावकपिसं ध्वावकपिसं व्याकरण पाखें रक्षा याना च्वनीगु जुयाच्चन । थुजोम्ह

शास्तां हे जक श्रावकपिनि द्वारं व्याकरण पाखे रक्षाया
आशा तथा च्वनीगु जुयाच्चन ।’

‘हानं भौद्गल्यायन, ध्व लोक्य् गुम्हं शास्ता अपरि-
शुद्ध ज्ञानदर्शनं बुम्हं जुया ‘जि परिशुद्ध ज्ञानदर्शनं बुम्हं खः’
धका ‘जिगु ज्ञानदर्शनं परिशुद्ध, यच्चु पिच्चु, संक्लिष्ट मज्जू’
धका दावी याइम्हं जुयाच्चन ।’

वयात श्रावकपिसं थथे सीका च्वनीगु जुयाच्चन, ‘थुम्हं
जिमि शुद्धं अपरिशुद्ध ज्ञानदर्शनं बुम्हं जुया ‘जि परिशुद्ध
ज्ञानदर्शनं बुम्हं खः’ धका ‘जिगु ज्ञानदर्शनं परिशुद्ध, यच्चु
पिच्चु, संक्लिष्ट मज्जू’ धका दावी याना जुयाच्चन ।’

यदि जिमिसं गृहस्थोपिन्त (ध्व खं) कने, वस्पोल-
या थइ मखु । जिमिसं वस्पोलया मयःगु खं कना वस्पोल
लिसे गथे हाला च्वने ! (अथे धका) चीवर, पिण्डपात्र,
शयनासन गिलानप्रत्यय भैषज्यं परिष्कार द्वारा लिघंसा
बिया च्वनीगु जुयाच्चन, ‘गुगु ज्या-खं ध्वस्पोलं याना
बिज्याइ, व हे ज्या-खं हे वस्पोल प्रकट जुइ ।’

‘भौद्गल्यायन, थुजोम्हं शास्तायात श्रावकपिसं
ज्ञानदर्शनं रक्षा याना च्वनीगु जुयाच्चन । थुजोम्हं शास्तां
हे जक श्रावकपिनि द्वारं ज्ञानदर्शनं पाखे रक्षाया आशा
तथा च्वनीगु जुयाच्चन ।’

‘भौद्गल्यायन, लोक्य् थुपि न्याता प्रकारयापि
शास्तापि दयाच्चन ।’

‘मौद्गल्यायन, जि परिशुद्ध शीलम्ह जुया ‘परिशुद्ध शीलम्ह खः’ घका स्वीकार याना । ‘जिगु शील परिशुद्ध व यचु पिचु जू, संक्लिष्ट मजू ।’ जितः श्रावकपिसं शीलं रक्षा याना च्वंगु नं मडु । जि श्रावकपिनि पाखें शीलं रक्षाया आशा नं तया मच्चना ।’

परिशुद्ध आजीविका दुम्ह जुया““ परिशुद्ध धर्म-देशक जुया““ परिशुद्ध व्याकरण दुम्ह जुया ““ परिशुद्ध ज्ञानदर्शन दुम्ह जुया ‘परिशुद्ध ज्ञानदर्शन दुम्ह खः’ घका स्वीकार याना । ‘जिगु ज्ञानदर्शन परिशुद्ध व यचु पिचु जू, संक्लिष्ट मजू ।’ जितः श्रावकपिसं ज्ञानदर्शनं रक्षा याना च्वंगु नं मडु । जि श्रावकपिनि पाखें ज्ञानदर्शनं रक्षा-या आशा नं तया मच्चना ।’

भगवान् बुद्ध मन वत्तले कौशाम्बी च्वना बिज्यात । अनं वस्पोल राजगृह स्वया चारिका याना बिज्यात । वस्पोल राजगृह ध्यन । अन वस्पोल कलन्दक निवाप वेलुवनय् बिहार याना बिज्यात ।

आपालं भिक्षुपि भगवान् बुद्ध दर्शन याः वन । इपि सकलें अभिवादन याना छलेलिना फेतुत । इमिसं वस्पोल-यात बिन्ति यात—

मिहु परिषद् : ‘भन्ते, अजातशत्रु कुमार न्हियं न्यासःगु रथ ल्यूने न्ह्योने तया न्हि निको देवदत्तया उपस्थानय् वनीगु जुया च्वन ।’ वं न्हि न्यासःगः ब्रूगु जासि क्थेंसि देवदत्तयाथाय्

ध्यंका बीगु जुयाच्वन ।’

तथागत :

‘भिक्षुपि, छिमिसं देवदत्तया लाभ, सत्कार, यश, कीर्ति व ऐश्वर्यं स्वबंके मते । भिक्षुपि, गबले तक कुमार अजातशत्रु न्हियं न्यासःगू रथ ल्यूने न्होने तथा न्हि निको देवदत्तया उपस्थानय् वना च्वनी, न्हि न्यासःगः बूगु जासि क्येसि देवदत्तयाथाय् ध्यंका बिया च्वनी, भिक्षुपि, अबले तक देवदत्तयात कुशल धर्मय् हानि हे जक जुइ, वृद्धि जुइ मखु ।’

‘भिक्षुपि, गथे हाराम्ह खिचाया न्हासय् च्वंगु पित्त-स्थल तज्यायेवं व उम्ह खिचा ऊं जक हारां जुया पिहाँ वइ, अथे हे भिक्षुपि, गबले तक कुमार अजातशत्रु देव-दत्तया उपस्थानय् वना च्वनी.....वृद्धि जुइ मखु ।’

भिक्षुपि, देवदत्तयात लाभ, सत्कार, यश, कीर्ति व ऐश्वर्यं आत्मवधया निति उत्पन्न जुल । देवदत्तयात लाभ, सत्कार, यश, कीर्ति व ऐश्वर्यं पराभव (विनाश) या निति उत्पन्न जुल ।

‘भिक्षुपि, गथे आत्मवधया निति केरामाय फल सइ, पराभवया निति फल सइ, भिक्षुपि, अथे हे आत्मवधया निति देवदत्तयात.... ऐश्वर्यं उत्पन्न जुल ।’

‘भिक्षुपि, गथे आत्मवधया निति पंमाय फल सइ, पराभवया निति फल सइ, भिक्षुपि, अथे हे आत्मवधया निति देवदत्तयात ऐश्वर्यं उत्पन्न जुल ।’

‘भिक्षुपि, गथे आत्मवधया निंति तिपेमाय फल सइ, पराभवया निंति फल सइ, भिक्षुपि, अथे हे आत्मवधया निंति देवदत्तयात ऐश्वर्य उत्पन्न जुल ।’

‘भिक्षुपि, गथे आत्मवधया निंति अश्वतरीं (छगु प्रकारया मासल) गर्भं धारण याइ, पराभवया निंति गर्भं धारण याइ, भिक्षुपि, अथे हे आत्मवधया निंति देवदत्तयात लाभ, सत्कार, यश, कीर्ति व ऐश्वर्य उत्पन्न जुल । पराभवया निंति देवदत्तयात..... ऐश्वर्य उत्पन्न जुल ।’

छन्हु भगवान बुद्ध जुजु नापं दुगु तःधंगु परिषदं चाहुइका धर्मदेशना याना बिज्याना च्वन । अबले देवदत्त आसनं वन । छले बोहलय् उत्तरासंग (भिक्षु पिनि छोने न्ययेगु गा) पाछाल । भगवान बुद्ध पाखे स्वया लहा बिन्ति यात । अन वं थये घाल—

देवदत्त :

“भन्ते भगवन्, आः छःपि ज्यायः जुइ धुंकल । वृद्धत्वय् थ्यने धुंकल । उमेर पुगे जुइ धुंकल । आयुया अन्तिम चरणय् थ्यने धुंकल । भन्ते भगवन्, आः छःपि तन्ता लन्ता तोता दृष्ट धर्मं सुख विहारय् जक च्वना बिज्याहुं । भिक्षुसंघ जितः लः लहाना बिज्याहुं । जि भिक्षुसंघ कः घाये ।”

तथागत

‘म्वाल देवदत्त, छं भिक्षुसंघ कः घायेगु रुचि तये मते ।’

निको.....स्वको तक देवदत्तं भगवान बुद्धयाके भिक्षुसंघ लः लहाये निंति घृष्टता पूर्ण आप्रह यात ।

स्वकोखुसी भगवान् बुद्धं घया विज्यात;

तथागतः : 'देवदत्त, सारिपुत्र व मौद्गल्यायनथे जाःपिस्त हे सा जि भिक्षुसंघ लः मल्हाना । छथे जाःम्ह तुच्छम्ह, मामुलिम्ह, वाये धुंगु खं नुनीम्हसित जि भिक्षुसंघ गये लः ल्हाये !'

देवदत्त तं चाल । क्रुपित जुल । वं मती तल—

देवदत्तः : 'भगवानं जितः जुजु सहितगु परिषदय् वाये धुंगु खं नुनीम्ह, घया सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपिन्त च्वय् छ्वया विज्यात । आसे का !'

थये मती तथा देवदत्त बुद्धयात वन्दना व प्रवक्षिणा याना चिला वन । थ्व हे देवदत्तया बुद्ध प्रति न्हापांगु आघात (वागा) खः ।

देवदत्त कुमार अजातशत्रुयाथाय् ध्यन । घाल—

देवदत्तः : 'कुमार, न्हापायापि मनूत आःथे मखु, इमि आय् ताताहाकः । थुजोगु परिस्थिति नं वये फु, थ्व सम्भव नं दु, गुकि याना छ कुमार जुया हे मरणावस्थाय् ध्यनीगु खः । उकि कुमार, छं थः अबुयात स्या, छ जुजु जू ।

थुक्रियात पालि 'खेलासक' धाइ । मतलब खः, मिथ्या आजीविका द्वारा दया वःगु प्यंगु प्रत्यय (चीवर, पिण्डपात्र अथवा भोजन, शयनासन वा च्वनेगु थाय् बाय् विहार व वासः) आर्यपिसं वाये माःगु अथवा फाये माःगु खैथे खः । उजोगु प्रत्यय थ्व देवदत्तं नुना च्वन अथवा सेवन याना च्वन । उकि बुद्धं देवदत्तयात थ्व शब्द प्रयोग याना विज्यागु जुल ।

जि भगवानयात स्याये, जि बुद्ध जुइ ।'

कुमार अजातशत्रु प्रोत्साहित जुल । वं विचाः
यात—

अजातशत्रु : 'आर्य देवदत्त तःसकं ऋद्धिं बुम्ह खः, तःधंगु आनु-
भाव बुम्ह खः । आर्य देवदत्तं मस्युगु छु दइ !'

अले छु मानि ? कुमार अजातशत्रुं घोटी बुने छुरी
सुचुकल । तिन्हिनय भय, त्राश, शंका, उपशंकां युक्त
जुया नं उद्वेग व आवेशय् इप्पः मप्पः कंकं कुमार
अजातशत्रु अन्तपुरय् दुब्बां वन ।

अन्तपुरया रक्षक महामात्यपिसं भय, त्राश, शंका,
उपशंकां जिल्ल च्वंका उद्वेग व आवेशय् इप्पः मपः कंकं
अन्तपुरय् दुब्बां वःम्ह कुमार अजातशत्रुयात खन । इमिसं
वयात ज्वन । म्ह छम्हं वाला स्वत । छोटी बुने खम्पाय्
छुरी सुचुका तःगु लुइकल । न्यन—

अमात्यपि : 'कुमार, छःपिनि छु याये मास्ते वल ?'

अजातशत्रु : 'अबु स्याये मस्ते वल, अबु !'

अमात्यपि : 'सुनां न्ह्वाकल छःपिन्त ध्व ज्याय ?'

अजातशत्रु : "आर्य देवदत्तं का सुनां ?"

गुलि महामात्यपिनि अबले थये मतो लुल, 'कुमार
व देवदत्तयात प्राण दण्ड बीमाः, दक्व दिक्व भिक्षुपिन्त
नं ।'

गुलिसिया विचाः वन, 'भिक्षुपिन्त हत्या याये

मज्जू । भिक्षुपिसं सुयातं अपराध मयाः । खालि कुमार
व देवदत्तया जक हत्या यायेमाः ।'

गुलिसिनं मने लुइकल, 'न कुमार हे हत्या याये
बहः जू, न देवदत्त; न त भिक्षुपि हे । जुजुयात कनेमाः ।
जुजुं छु हुकुम जुया बिज्याइ, अथे यायेगु जिमिगु ज्या ।'
इपि महामात्यपि अजातशत्रु कुमार ब्वना मगधया
जुजु श्रेणिय बिम्बिसारयाथाय वन । जूगु खं बिनित्ति
यात । जुजुं न्यन—

बिम्बिसार : 'भणे, महामात्यपिसं छु गथे मती तल ?'

अमात्यपि : 'गुलि महामात्यपिसं महाराज ! कुमार, देवदत्त
व दक्ख भिक्षुपिनिगु हत्या यायेमाः हँ । गुलिसिनं कुमार
व देवदत्तयात जक । हानं गुलिसिनं कुमार, देवदत्त
प्रमुखं सुयातं हत्या मयासे जुजुयात बिनित्ति चढे याना जुजु-
या हुकुम बमोजिम यायेगु मती तल ।

बिम्बिसार : 'भणे, बुद्ध, धर्म व संघं छु याइ ? न्ह्यवः हे भग-
वानं देवदत्तयात राजगृह्य प्रकाशनीय कर्म याना बिज्याये
धुंकल, "देवदत्तया न्हापायागु प्रकृति (चरित्र) मेगु हे,
आः मेगु हे । देवदत्तं शरीरं व वचनं न्ह्यागु ज्या—खं
याःसां, व बुद्ध, धर्म व संघ पाखें जूगु धका खंकेगु मखु ।
देवदत्त हे उकिया जिम्मेवारी खः धका खंकेमाः ।''

अले मगधया जुजु श्रेणिय बिम्बिसारं कुमार
अजातशत्रुयाके न्यन—

‘कुमार छं जितः स्यायेगु ता तुने माःगु छाय् ?’

अजातशत्रुः ‘महाराज, जितः राज्य माल ।’

बिम्बिसारः ‘कुमार, छन्त राज्य माल ! का ना, ना; थ्व हे
खः छंगु राज्य ।’

जुजुं कुमार अजातशत्रुयात राज्य लः लहाना बिल ।

थःगु इच्छाया पूर्ती अजातशत्रु तःसकं लयताल ।
वेवदत्तयात थ्व शुभ-समाचार न्यंकल । तर थुलि वेवदत्त
आश्वस्त मजू । वं हानं मन्त्रणा बिल —

देवदत्तः “महाराज छःपि ला धोचा दुने स्वथना खिलय्
छ्यंगुति भुंम्ह मनूथे ‘जिगु ज्या सिद्ध जुल’ धका धुक्क
चवने धुन का मखु ला ? छःपिसं छु स्यू ? स्वया बिज्याहुं
रे, गुलिचां मबुवं छःपिनि अबुजुं थःत याःगु अपमानया
बदला मकासे, थः हे राज-सिहासनय् मच्चंसे चवनी धका
चवना ला ?”

अजातशत्रुः ‘अथेसा भन्ते, आः छु याये माल ले ?’

देवदत्तः ‘छु याये माल आः, हा निसें ल्यहें थना वांछ्वाये
माल का ।’

अजातशत्रुः ‘गथे भन्ते, जि थःथम्हं थः अबुयात शस्त्राघात याये
योग्य मजू मखु ला ?’

देवदत्तः ‘शस्त्रं हे घात यायेमाः घयागु छु बु ? नये स्याना
घात याये नं ला ज्यू ?’

देववत्तया मोहनिं छुं मच्चाःम्ह अजातशत्रुं थः
 अबुयात मिया राप बिया सदां वागा वागां व्वाना कुं
 गया च्वनीगु जेलया तापनगुहया छगू कोथाय् स्वथने
 यंकल । थः मां छम्हसित बाहेक सुयातं नापलाके ग्युगु
 मखुत ।

महारानी लुंया बत्ताय् नसा त्वंसा तथा जनिखय्
 प्वःचिना जेलय् वनीगु । जुजुं व हे नसां थःगु कष्टमय
 जीवन हनिगु ।

थः अबु थुकथं स्वाना च्वंगु नं अजातशत्रुं स्वम-
 फुत । थः मांयात जनी चिना जेलय् दुहां वने मज्यूगु
 याना बिल । अबलेसं नित्तें महारानीं सपः दुने नसा
 त्वंसा स्वथना यंकेंगु याना हल । व नं सिया सपः चिना
 दुने वने मवुगु याना बिल । अनंलि लुंया लाकांया दुने
 स्वथना यंकेंगु जुया वल । व खें नं अजातशत्रुया न्हाय्पने
 ध्यन । व नं बन्द जुल । लाकां न्हायाना वने मंत । आः
 छु यायेगु ? बुद्धि दुम्ह महारानीं अक्कल पिकयां तोतल ।
 नस्वा-लखं न्हापां मोल्हइगु, अले म्हय् चतुमधुं (घ्यो,
 कस्ति, साखः व चिकं प्यता तथा दयेका तइगु छगू प्रका-
 रया स्वाविष्ट आहार, गुगु वासःया रूपय् भिक्षुपिसं
 प्रयोग याइगु खः) चिकनं बुइयें बुया गां न्यया वनीगु ।
 व हे म्ह फ्यया जुजुं थःगु जीवन हना च्वन । तर व नं
 अजातशत्रुया नित्तें असह्य जुल । आखिरय् मांम्ह समेतं

बुहां बने मदयेका बिल ।

श्व आखिरी अवस्थाय् पतिव्रता नारी महारानी
जेलया मू लुखाय् दना—

महारानी : 'स्वामी महाराज, श्वयात छःपिसं मचाबले हे
स्याके मबिल, थः जन्मं न्हावः निसैंया शत्रुयात छःपिसं
थःम्हं हे ब्वलंका, लहिना, लालन पालन याना बिज्यात ।
देव ! जिगु निंति श्व छःपिनिगु अन्तिम दर्शन जुल ।
नाथ ! थनं लिपा जिं छःपिन्त दर्शन याये दइगु मखये
धुं'कल ! महाराज ! दोष दुसा क्षमा ! धाधां ख्वख्वं
विलाप यायां महारानी लिहाँ वन ।'

उखनु निसैं जुजुया छुं नये त्वने मखन । अथे नं
बुद्धं बिया बिज्यागु मार्ग—फल ज्ञानया लिघंसाय् इरथिर
जक जुया जीवनया घःचाः न्हाका च्वन । नये मखंसां
जुजु कः कः धाः, जां थी । श्व हे नं अजातशत्रुया निंति
पंगल खने दत । मिखाया धू जुल । निर्दयी भावनां जाःगु
ऋरतां परिपूर्णगु, घृणितगु, नीचगु, अन्तिम व प्राणघात-
कगु हुकुम अजातशत्रुया म्हुतुं पिज्वल । नौ छम्हसित वं ●
घाल—

अजातशत्रु : 'का हूं, जिमि अबुया पालितः चिरे याना चि ल्वाकः ●
ज्यागु चिकनं घालय् बुत्तु बुला ह्याउंसे च्वंक ग्वाःगु मी
चिरिर्र चिरिर्र मिक छुया बा ।'

नौ जेलय वन । पुत्र स्नेहं नुगः प्याम्ह, पितृ ममतां
Downloaded from <http://www.dhammadigital>

नुगः जाम्ह जुजुं मती तल—

बिम्बिसारः 'अवश्य नं सुं छम्हसिनं जि काय्यात खं न्यंकल
जुइमाः । उकिं थों थ्व नो नापं थुपि जिगु ग्वाय् दाढी
छायेत थन वया च्वन ।'

इपि अन ध्यन । प्रणाम याना दना च्वन । जुजुं

न्यन—

बिम्बिसारः "थों छाय् हें छिपिं थन ?"

इमिसं इपिं वयागु खं बिनित्ति यात ।

बिम्बिसारः 'का सा का, छिमि जुजुयागु मन तथा ग्यु ।'

प्रणाम याना इमिसं बिनित्ति यात —

नौतः 'महाराज, फेतुना बिज्याहूं ।'

जुजु फेतुत । इमिसं बिनित्ति यात—

नौतः 'महाराज ! छःपिं जिपिं खना, तंचाया बिज्याये
मते । अवश्य नं थ्व ज्या छःपिंथे जाःम्ह धर्मराजया
प्रति यायेगु अनुचित्ति छः, अयोग्य छः । तर.....! देव !
जिमिसं जुजुया हुकुम माने याना च्वना ।'

नो नं छःगु ल्हार्ति ग्वालि ज्वन । जःगु ल्हार्ति छुरी
ज्वन । पालितः निखें चिरे यात । चि ल्वाकः ज्याःगु
चिकनं घालय् बुत्त बुल । ह्याउकं दिनिदिनि ग्वाःगु मी
चिरिर् र चिरिर् र मिक् छुल । जुजुयात असह्य वेदना
जुल । अहो बुद्ध ! अहो धर्म !! अहो संघ !!! धाधां
चैत्यया प्रांगणय् वांछ्वया तइगु स्वांथे सुखुचिना मगधया

छम्ह अद्वितीय प्रतापी नरेश बिम्बिसारं देह लीला
समाप्त यात ।

युकथं देवदत्तया कुमन्त्रणा व कुचक्रं छम्ह निर्दोषी
व निष्पापी व्यक्तिया प्राण हृदय विदारक ढंगं अन्त जुल ।
(निष्कलंक थहरे याना सिंहासनारुढ याना बी धुम्ह जुजु
अजातशत्रु पाखें देवदत्तं थःगु स्वार्थया चुपी गुकथं जयेकी क्वय् जुइ
तिनिगु घटनाया वर्णनं छल्लंग उला क्यनी । देवदत्त बुद्धयात घात यायेगु
थःगु षड्यन्त्रय् गुलि तक सफल जुइ व मजुइ ब्वमिपिसं स्वयावं यंका
दिसैं । देवदत्तया अन्तिम स्थिति नं थ्व हे घटनाया सिलसिलां प्रस्तुत
यानावं यंकी तिनी ।)

अभिमारप्रेषण :

देवदत्त सभ्राट् अजातशत्रुयाथाय् ध्यन । घाल—

देवदत्त : 'महाराज, श्रमण गौतमया हत्या याइपिं मनूत
खटे याये माल ।'

अजातशत्रुं हुकुम जुल—

अजातशत्रु : 'भणे, छिमिसं आर्य देवदत्तं छु धया बिज्याइ, व
बमोजिम या ।'

देवदत्तं छम्ह मनू खटे यात—

देवदत्त : 'आवुस, हँ; फलानाथाय् श्रमण गौतम च्वना
च्वंगु बु । वयागु ज्यान कया थुगु लेंपुं वा ।'

उगु लेंपुइ निम्ह मनू तया तल, 'थन छम्ह मनू

वइ, वयात स्याना थुगु लेंपु वा ।'

उगु लेंपुइ प्यम्ह मन् तया तल, 'थन निम्ह मन् वइ, इमिगु हत्या याना थुगु लेंपुं वा ।'

उगु लेंपुइ च्याम्ह मन् तया तल, 'थन प्यम्ह मन् वइ, इमिगु प्राण कया थुगु लेंपुं वा ।'

उगु लेंपुइ ङिखुम्ह मन् तेनात याना तल, 'थन च्याम्ह मन् वइ, इमित सिधयेका थुगु लेंपुं वा ।'

व उम्ह छम्ह मन् ढाल तलवार व धनुष वाण घाना भगवान बुद्धयाथाय वन । अन व भगवानया आसपास्य ग्यानाः थारा न्हुया, सशंकित जुया, त्राश चाया, म्ह थिंगरिंगः च्वंका च्वंचवन ।

भगवानं खंका बिज्यात; ग्याना, थारा न्हुया, सशंकित जुया, त्राश चाया, म्ह थिंगरिंग च्वंका च्वं च्चम्ह मन् । वयात वस्पोलं आज्ञा जुया बिज्यात—

तयागत :

'आवुस, वा; ग्यायेम्बाः ।'

व मन् नं ढाल तलवार छले चीकल । धनुष वाण वांछ्वत । भगवान बुद्धया लिक्क वन । पाली भोपुया भगवान बुद्धयात निवेवन यात—

मन्नु :

'मन्ते, जि थःगु मूर्खतां, पापो स्वभावं, बुष्ट जुया वध चित्त तया थन वया । थ्व जिगु दोष खः । थ्व जिगु अपराध खः । मन्ते भगवन्, लिपा संयम याये निति जिगु

व दोष व अपराधयात, दोष व अपराध धका ग्रहण याना बिज्याहं ।'

तथागत : 'आवुस, छं धैर्यं ति । जि छन्त उत्साहित याना च्वना । छं थःगु मूर्खता पूर्ण, दोष व अपराधयात खंका धार्मिक पूर्वकं सचे याना च्वन । छंगु व दोष व अपराधयात जिमिसं स्वीकार याना च्वना ।'

'आवुस, आर्यं विनयय् थ्व वृद्धि हे खः, गुम्हसिनं थःगु दोष व अपराधयात दोष व अपराध धका खंका उकियात धार्मिक रूपं उपचार याइ । लिपा संयमी जुइ ।'

भगवान बुद्ध व उम्ह पुरुषयात आनुपूर्वी कथा कना बिज्यात । व खः— दान कथा, शील कथा, स्वर्ग कथा, कामगुणया दोष, दुष्परिणाम व संक्लेश, कामगुणं पिहाँ बनेगु नैष्कर्म्यया फल प्रकाश याना बिज्यात ।

गबले भगवानं व उम्ह पुरुषयात योग्यगु चित्त दुगु, क्यात्तगु चित्त दुगु, नीवरण रहितगु चित्त दुगु, हर्षितगु चित्त दुगु, प्रसन्नगु चित्त दुगु सीका बिज्यात, अबले गुगु बुद्धपिनिगु मुक्कं थःगु अधिकारय् दुगु (सामुक्कंसिक) धर्मवेशना खः, उगु दुःख, समुदय, निरोध व मार्ग प्रकाश याना बिज्यात ।

गथे शुद्धगु, हाकः मद्दुगु, तुयुगु कापजय् बांलाक रंगं ज्वनीगु खः, अथे हे उम्ह पुरुषयात उगु हे आसनय् क्लेश रूपी धू मद्दुगु मल रहितगु धर्मचक्षु उत्पन्न जुल 'गुलि नं

दया वदगु स्वभाव धर्म बु, व फुक्कं निरोध जुइगु स्वभाव
बुगु धर्म छः ।'

धर्म खंम्ह, धर्मय् ध्यंम्ह, धर्म स्पूम्ह, धर्मय् दुग्यःम्ह,
शंका तरे याये धुं'कूम्ह, थये ला अथे ला घइगु संशयं
चिला वने धुं'कूम्ह, निर्भीतत्वय् ध्यंम्ह, तथागत शासनय्
बुद्ध बाहेक मेपिं शरण मबुम्ह जुया व उम्ह पुरुषं भगवान-
यात थये निवेदन यात—

मनू : 'मन्ते, तःसकं प्रसन्न ताये बहः जू । मन्ते, तःसकं
लयताये बहः जू । मन्ते, भोपुइका तःगुयात थपुइका बीर्थे,
तोपुया तःगुयात उला क्यनेर्थे, 'मिखा दुम्हं रूप खनी'
धका ख्युंथाय् मत च्याका बीर्थे, भगवानं अनेक पर्यायद्वारा
धर्म प्रकाश याना बिज्यात ।

मन्ते, जि भगवानया शरणय् वना च्वना, धर्म व
संघया शरणय् वना च्वना । थनि निसे भगवानं जित
जीवनकाछि तक शरण वःम्ह उपासक धका भालपाः
स्वीकार याना बिज्याहुं ।'

अनं लिपा भगवानं व उम्ह पुरुषयात मेगु लेंपुं
वनेगु निर्देशन ब्युब्युं आज्ञा जुया बिज्यात—

तथागत : 'आवुस, छ थुगु लेंपुं वने मते । थुगु लेंपुं हुं ।'
थुखे निम्ह मनूया—

निम्ह मनू : 'थ्व मनू छाया थपायसकं ताउबिका च्वंगु जुइ ?
आः तकं वःगु मखुनि' धका लें लिना स्वः वन । अन

इमिसं भगवान् बुद्धं छमा सिमा वव्यं फेतुना बिज्यानाः
चवंगु खन । न्होने वन । अभिवादनं यात । छखेलिना
फेतुत ।

इमितं नं भगवानं आनुपूर्वीं कथा कना बिज्यात.....
..... । तथागतं शासनं बुद्धं बाहेकं मेपि शरणं महुपि
जुया इमिसं निवेदनं यात —

जिम्ह मनु : 'भन्ते, तःसकं लयताये बहः जू..... । धनिनिसें
भगवानं जिमितं जीवनभरं शरणं वःपि उपासकपि धका
भालपाः स्वीकारं याना बिज्याहं ।'

इमितं नं भगवान् बुद्धं मेगु लंपुं वनेगु निर्देशनं
व्युव्युं आज्ञां जुया बिज्यात —

तथागत : 'आवुस, छिपिं थुगु लंपुं वने मते; थुगु लंपुं हं ।'
प्यम्हं मनूया..... हानं च्याम्हं मनूया..... अनं
हानं फिबुम्हं मनूया —

फिबुम्हं मनु : 'थुपिं (थुगु लंपुं वइ धाःपि) च्याम्हं मनूतं छायां
थपायसकं विस्तारं याना चवंगु जुइ ? थुगु ई तं वःगु
मखुनिं धका लं लिना स्वः वन ।

इमिसं नं अनं भगवान् बुद्धं छमा सिमा वव्यं फेतुना
बिज्याना चवंगु खन । न्होने वन । अभिवादनं यात ।
छखेलिना फेतुत ।

इमितं नं भगवानं बुद्धं आनुपूर्वीं कथा कना
बिज्यात । तथागतं शासनं बुद्धं बाहेकं मेपि शरणं

मदुपि जुया इमिसं भगवानयात थथे निवेदन यात—

‘भन्ते, प्रसन्न ताये बहः जू.....थनि नित्तें भगवानं
जिमित यावजीवन शरण्य् वःपि उपासर्कपि धका भालपाः
स्वीकार याना बिज्याहूँ ।’

इमित नं भगवानं मेगु लंपुं वनेगु निर्देशन व्युब्युं
आज्ञा जुया बिज्यात—

तथागतः : ‘आवुस, छिपि थगु लंपुं मवंसे थगु लंपुं हूँ ।’

व छम्ह पुरुष देवदत्तयाथाय् वन । देवदत्तयात थथे
धाल—

मनू : ‘भन्ते, जि उम्ह भगवानयात हत्या याये मफु । उम्ह
भगवान तःसकं ऋद्धि दुम्ह, तःसकं आनुभाव दुम्ह
जुयाच्चन ।’

देवदत्तः : ‘म्वाल, छं श्रमण गौतमया हत्या याये म्वाल । जि हे
श्रमण गौतमया हत्या याये ।

अबले भगवान गृधकूट पर्वतया किचलय् इरथिरु
जुया बिज्याना च्वन । देवदत्त गृधकूट पर्वतय् थहाँ वन ।
तगोगु ल्वहँ तुइका छ्वत, थुकिं श्रमण गौतमया प्राण काये ।’

निगः पर्वतया च्वका न्होने दं वया व ल्वहँयात
न्ह्यपना बिल । ल्वहँ टुक्रा छकू कुच्चा दला वन। भगवानया
तुती कःवन । उकिं हि भति वयेक घाः छकू जुल ।

भगवानं च्वय् थस्वया देवदत्तयात आज्ञा जुया
बिज्यात—

तथागत : 'मार्गं फलं शून्यमहं मोघपुरुषं छं यक्व अपुण्यं मुंका जुल ।
छं बुष्टं चित्तं वधं चिन्तं तथागतया रक्तपातं यात ।'

अबले भगवानं भिक्षुपिन्तं सःता सम्बोधनं याना
बिज्यात—

तथागत : 'भिक्षुपिं, बुष्टं चित्तं वधं चित्तं तथागतया रक्तपातं याना
ध्वं देवदत्तं न्हापांगुं आनन्तरियं कर्मं मुंकलं ।'

भिक्षुपिसं ताल, 'देवदत्तं तथागतया हत्यायुं लगे
जुयाच्चन ।' इपिं भिक्षुपिसं तथागतया विहारया परिक्रमा
याना उच्चशब्दं महाशब्दं स्वाध्यायशब्दं तथागतया रक्षा
याना चन । तथागतयात आवरणं बियाच्चन । संरक्षणं
याना चन ।

तथागतं (भिक्षुपिनिगुं) उच्चशब्दं, महाशब्दं व
स्वाध्यायशब्दं तथा बिज्यात । वस्पोलं आयुष्मान् आनन्द-
यात सःता न्यना बिज्यात—

तथागत : 'आनन्द, व उच्चशब्दं, महाशब्दं व स्वाध्यायशब्दं ह्यायुं,
छुं ख्यं ?'

आयुष्मान् आनन्दया लिसः खः—

आनन्द : 'भन्ते, भिक्षुपिसं ताल, 'देवदत्तं तथागतया हत्यायुं लगे
जुयाच्चन ।' भन्ते, इपिं भिक्षुपिं उच्चशब्दं, महाशब्दं व
स्वाध्यायशब्दं द्वारा तथागतया रक्षा, आवरणं व गुप्तिया
निर्तिं तथागतया विहारया परिक्रमा याना चर्वापिं खः ।
ध्वं हे व उच्चशब्दं, महाशब्दं व स्वाध्यायशब्दं खः ।'

तथागतः अथे खःसा आनन्द, जिगु वचनं इपि भिक्षुपिन्त सःति,
'आयुष्मानपि, शास्तां छिमित सःता बिज्याना च्वन ।'

आनन्दः 'हवस् भन्ते !'

स्वीकृति सूचक लिसः बिया आयुष्मान आनन्द इपि
भिक्षुपिथाय वन । इपि भिक्षुपिन्त थथे घाल—

'आयुष्मानपि, शास्तां छल्पोलपिन्त सःता बिज्याना
च्वन ।'

भिक्षुपिः 'ज्यु आवुस !'

आयुष्मान आनन्दया वचन स्वीकार याना इपि
भिक्षुपि भगवानयाथाय् थ्यंक वन । अभिवादन याना
छसिलिक्क फेतुत । इपि भिक्षुपिन्त तथागतं थथे आज्ञा
जुया बिज्यात—

तथागतः 'भिक्षुपि, ध्व स्थान (कारण) मखु, ध्व अवकास मखु ।
मेपिनिगु प्रयासं तथागतया हत्या जुइ मखु । भिक्षुपि,
तथागतपि बिना प्रयास परिनिर्वाण जुया बिज्याइपि खः ।

'भिक्षुपि, लोक्य न्याता प्रकारयापि शास्तापि
(गुरुपि) दया च्वंगु वु ।'

'छु छु न्याता प्रकारयापि ?'

'भिक्षुपि, ध्व लोक्य गुम्हं शास्ता अपरिशुद्ध शोलम्ह
जुया.....(च्वय् नं उल्लेख जुइ धुंकूगु वु) अपरिशुद्ध
आजीविका दुम्ह जुया..... अपरिशुद्ध धर्मदेशक जुया....
अपरिशुद्ध व्याकरण दुम्ह जुया..... अपरिशुद्ध ज्ञानदर्शन

दुम्ह जुया 'जि परिशुद्ध ज्ञानदर्शक दुम्ह छः' धका 'जिगु ज्ञानदर्शन परिशुद्ध जू, यचु पिचु जू, किलः मदु, संक्लिष्ट मजू' धका दाबी याइम्ह जुयाच्चन ।'

वयात श्रावकपिसं थये सीका च्वनीगु जुयाच्चन—
'थुम्ह जिमि शास्तां अपरिशुद्ध ज्ञानदर्शन दुम्ह जुया 'जि परिशुद्ध ज्ञानदर्शन दुम्ह छः' धका 'जिगु ज्ञानदर्शन परिशुद्ध जू, यचु पिचु जू, किलः मदु, संक्लिष्ट मजू' धका दाबी याना जुयाच्चन ।'

यवि जिमिसं गृहस्थीपिन्त थ्व खं कने, वस्पोलया यइ मखु । जिमिसं वस्पोलया मयःगु खं कना वस्पोललिते गथे हाला च्वने ! अथे धका चीवर, पिण्डपात्र, शयनासन व गिलान प्रत्यय भेषज्यं परिष्कार द्वारा लिधंसा बिया च्वनीगु जुयाच्चन, 'गुगु ज्या—खं थ्वस्पोलं याना बिज्याइ, व हे ज्या—खं हे वस्पोल प्रकट जुइ ।'

'भिक्षुपिं, थुजोम्ह शास्तायात श्रावकपिसं ज्ञानदर्शनं रक्षा याना च्वनीगु जुयाच्चन । थुजोम्ह शास्तां हे जक श्रावकपिनि द्वारं ज्ञानदर्शनया रक्षाया आशा तथा च्वनीगु जुयाच्चन ।'

'भिक्षुपिं, लोक्य थुपि न्याता प्रकारयापि शास्तापिं दया च्वन ।'

'भिक्षुपिं, जि परिशुद्ध शीलम्ह जुया..... परिशुद्ध आजीविका दुम्ह जुया..... परिशुद्ध धर्मदेशक जुया....

परिशुद्ध व्याकरण बुम्ह जुया... परिशुद्ध ज्ञानदर्शन
 बुम्ह जुया 'परिशुद्ध ज्ञान बुम्ह खः' धका 'जिगु ज्ञानदर्शन
 परिशुद्ध जू, यच्चु पिच्चु जू, किलः मद्दु, संक्लिष्ट मजू' धका
 स्वीकार याना । जितः श्रावकपिसं ज्ञानदर्शनं रक्षा याना
 च्वंगु नं मद्दु । जि नं श्रावकपिनि द्वारं ज्ञानदर्शनं रक्षाया
 आशा तथा मच्चना ।'

'भिक्षुपि, ध्व स्थान (कारण) मखु । ध्व अवकास
 मखु । मेपिनिगु प्रयासं तथागतया हत्या जुइ मखु ।
 भिक्षुपि, तथागतपि बिना प्रयासं परिनिर्वाण जुया बिज्या-
 इपि खः ।'

'भिक्षुपि, छिपि थःथःपिनिगु विहारय् हूं । भिक्षुपि,
 तथागतपिन्त आरक्षाया आवश्यकता मद्दु ।'

कीसं लीका काये फु, ध्व गन्दय् दुने बुद्धयाके गपायधंगु आत्म-
 विश्वास मुला च्वंच्वंगु दु । वस्पोलं गबलें थःत परया पाखें असुरक्षित
 खंका बिमज्याः । वस्पोलयात सुना नं घात याये फइ, थुकी वस्पोल भ्याः
 भति हे सशंकित जुया बिमज्याः । थःगु नैतिक सम्पन्नता, स्वच्छता,
 पवित्रता, मैत्री व करुणायुक्त स्वच्छ मनोभावय् वस्पोल थुलि विश्वस्त
 जुया च्वना बिज्यात, गुकिं याना वस्पोलं घया च्वना बिज्याये फत
 "तथागतपिन्त आरक्षाया आवश्यकता मद्दु ।"

ध्व हे कारण खः, बुद्ध छम्ह मानव जुया नं "देवातिदेव" पदं
 विभूषित जुया बिज्यात ।

नालागिरि तोता छ्वःगु :

उगु समयय् राजगृह्य नालागिरि घइम्ह किसि हारांम्ह, मनू स्याइम्ह जुयाच्वन ।

देवदत्त राजगृह्य दुहाँ वन । हस्तिशालाय् वना किसिमागःतयेत थये धाल-

देवदत्त : 'भणे, जिपि जुजुया खलः घइपिसं क्वय् दर्जाय् च्वंपिन्त च्वय् दर्जाय् नं थत यंका बी फु । तलब भत्ता बढे याना बी माःसां बी फु । उकिं भणे, गबले श्रमण गौतम थुगु लेंय् भिक्षा वइ, अबले थ्व नालागिरि किसि थुगु लेंय् तोता छ्वया ग्यु ।'

किसिमागःत : 'हवस् भन्ते !'

इपिं किसिमागःतयेसं देवदत्तयात स्वीकृति सूचक लिसः बिल ।

भगवान बुद्ध सुथ न्हापनं चीवरं पुना पात्र चीवर धारण याना आपालं भिक्षुपिं लिसे राजगृह्य भिक्षाया निंति दुहाँ बिज्यात । भगवान बुद्ध उगु हे लेंय् न्हां, बिज्यात ।

इपिं किसिमागःतयेसं भगवान बुद्ध उगु लेंय् न्हां, बिज्यागु खन । खनेवं नालागिरि किसि उगु लेंय् तोता छ्वया बिल ।

नालागिरि किसि तापाकं निसें बिज्याना च्वंम्ह

भगतानयात खन । खने मात्रं स्वं थछ्वया न्हाय्पं न्ह्य्प्यं
भारा भारा संका गुखे पाखे भगवान बिज्याना च्वंगु खः,
उखे पाखे पिब्वात ।

भगवानया ल्यूल्पू वयाच्च्वंप्पि इप्पि भिक्षुपिसं तापाकं
निसें पिब्वां वया च्वंम्ह नालागिरि किसि खन । खनेवं
भगवानयात थथे धया बिनित्ति यात—

भिक्षुपि : ‘भन्ते, थुम्ह नालागिरि किसि हारांम्ह खः, मनू स्याइम्ह
खः । व थुखे स्वया वयाच्च्वन । भन्ते भगवान्, छःपि
चिला बिज्याहुं । सुगत, छःपि चिला बिज्याहुं ।’

तथागत : ‘भिक्षुपि, इप्पि ग्याये माःगु मद्दु, वा भिक्षुपि, थ्व स्थान
(कारण) मखु । थ्व अवकास मखु । तथागतपि मेपिनिगु
प्रयासं प्राण त्याग याना बिज्याइप्पि मखु । भिक्षुपि,
तथागतपि बिना प्रयासं परिनिर्वाण जुया बिज्याइप्पि खः ।’

निको.....स्वको तक नं इप्पि भिक्षुपिसं भगवान-
यात अथे हे बिनित्ति यात । भगवानं नं अथे हे लिसः बिया
बिज्यात ।

अबले मनूत प्रासादय्, कःसी, पत्ती थहाँ वना
च्वंच्च्वंगु जुयाच्च्वन । इप्पि मध्यय् गुपि मनूत श्रद्धा मद्दुपि,
अप्रसन्नपि, बुद्धिइप्पि खः, इमिसं थथे धाःगु जुयाच्च्वन—

मनूत : ‘महाश्रमण, बांलाम्ह ला खः, तर किसि सास्ति याका
च्च्वने मालीगु जुल का !’

तर गुपि मनूत थ्रुद्धा दुपिं, प्रसन्नपिं, बुद्धिमानपिं
खः, इमिसं थथे धाःगु जुयाच्चन —

मनूत : 'भो लोकजनपिं, नालागिरि किसिं गुलिचां मदुवं तथागतथे
जाःम्ह किसिं लिसे संग्राम याइगु जुल ।'

अन भगवानं नालागिरि किसियात मैत्री चित्तं
प्रभावित याना बिज्यात । नालागिरि किसिं भगवानयागु
मैत्री चित्तं प्रभावित जूम्ह जुया स्वें क्वछ्वया भगवान दु
पाखे स्वया लिक्क वन । भगवानया न्होने दनाच्चन ।
भगवानं जवगु ह्लातं नालागिरि किसिया कपालय् बबब्ब
स्याना नालागिरि किसियात थ्व गाथा द्वारा आज्ञा जुया
बिज्यात—

तथागत : 'मा कुञ्जर नागमासदो,
दुक्खं हि कुञ्जर नागमासदो ।
न हि नागहतस्स कुञ्जर,
सुगतिं होति इतो परं यतो ॥'

अर्थ : नालागिरि, तथागत धइम्ह किसिया न्होने न्ह्य-
ब्बाय् मते । नालागिरि, तथागत धइम्ह किसिया न्होने
न्ह्यब्बायेगु धात्थे दुःखदायी खः । नालागिरि, तथागत
धइम्ह किसियात स्याइम्हसित थुगु लोकं मेगु लोक्य्
वनीबले भिगु बांलागु गति दइ मखु ।

'मा च मदो मा च वमादो,
न हि पमत्ता सुगतिं वजन्ति ते ।

त्वञ्जैव तथा करिस्ससि,
येन त्वं सुगतिं गमिस्ससी'ति ॥'

अर्थ : नालागिरि, मव मस्त जुइ मते । बेहोशी जुइ मते । बेहोशीपि भिगु गती वने फइ मखु । गुकथं याना भिगु गती ध्यनीगु खः, उकथं हे जक छं ज्या-खं यायेमाः ।

उगु अवस्थाय नालागिरि किसि स्वथं भगवानया पालितः धू काल । थःगु छ्यनय् ह्वल । भगवान बुद्ध खने वत्तले पुलिं चुया लिज्यां लिज्यां वन । नालागिरि किसि हस्तिशालाय् वन । थःगु थासय् च्वं वन । थुकथं नालागिरि किसि शान्त दान्तम्ह जू वन ।

अबले मनूतयेसं थ्व गाथा ब्वन—

मनूत : 'दण्डेमेके दमयन्ति, अङ्कुसेहि कसाहि च ।
अदण्डेन असत्थेन, नागो दन्तो महेसिना'ति ॥'

अर्थ : गुलिं गुलिं कथि शान्त दान्त जुइकी । गुलिं गुलिं अंकुशं वा कोडां शान्त दान्त जुइकी । तथागतं कथि हे मदयेक शस्त्रअस्त्र हे मदयेक किसियात शान्त दान्त याना बिज्यात ।

मनूतयेसं निन्वा याना जुल, उपहास याना जुल,
दोष बिद्या खं ल्हाना जुल—

मनूत : 'थ्व देवदत्त तःसकं पापीम्ह जुयाच्चन । तःसफं अलच्छि-
नाम्ह जुयाच्चन । थुलि तक ऋद्धि वया बिज्याकम्ह, थुलि

तक आनुभाव दया बिज्याकम्ह श्रमण गौतमयात स्याये
धका कोशिस याना जुल ।'

देवदत्तया लाभ सत्कार पाः जुल । तथागतया लाभ
सत्कार वृद्धि जुल ।

न्याता वस्तुया माग :

अबले लाभ सत्कारं परिहीनम्ह देवदत्तं थः परिषद्
लिसे लिसें वातापिनिगु छें छें बना फवना फवना नया
जुयाच्चन ।

मनूतयेसं निन्दा याना जुयाच्चन, उपहास याना
जुयाच्चन, दोष बिया खें लहाना जुयाच्चन—

मनूत : 'छाय् जक श्रमण शाक्यपुत्रपिसं छें छें बना दातापिके फवना,
फवना नया जुया च्वंगु जुइ !' भिंभिगु नसा त्वंसा धयागु
सुया जक मयइ ! साःसाःगु नसा त्वंसा धयागु सुया जक
त्वःभवनि !'

भिक्षुपिसं इपि मनूतयेसं निन्दा याना जुया च्वंगु,
उपहास याना जुया च्वंगु, दोष बिया खें लहाना जुया च्वंगु
ताल । अल्पेच्छुपिं भिक्षुपिसं नं निन्दा, उपहास व दोष
बिया खें लहात—

भिक्षुपिं : 'छाय् जक देवदत्तं थः परिषद् लिसे छें छें बना दातापिके
फवना फवना नया जुया च्वंगु जुइ !'

इमिसं भगवानयात थ्व खें बिल्लि यात—

तथागत : 'घात्यों देवदत्त, छं थः परिषद् लिसे छें छें बना दातापिके पवना पवना नया जुया ला ?'

देवदत्त : 'भगवन्, घात्यों खः ।'
अले तथागतं निन्दा याना..... धर्म खें कना भिक्षुपिन्त सःता सम्बोधन याना बिज्यात—

तथागत : 'भिक्षुपि, अथे जूसा 'दुष्ट विचारं प्रेरितपिसं समू-
हया भरोसाय् संघ-भेद छता थः मयायेमाः ।' दुःशांतिपिं
भिक्षुपिन्त निग्रह याये निति अथवा दबे याये निति,
सुशीलपिं भिक्षुपिन्त याउंक चवने दयेकेया निति. दाता-
पिन्त अनुकम्पा तयेया निति, थुकथं थुपिं स्वंगू विशेष
लक्षया आधारय् भिक्षुपिन्त दातापिनि छें स्वम्ह भिक्षुपिसं
पालकं भिक्षा पवना हःगु भोजन जिं प्रज्ञप्त याना चवना ।
प्यम्ह भिक्षुपिसं पालकं ग्रहण याइगु भोजनय् जक धार्मिक
विधि अनुसारं ज्या-खें यायेमाः ।'

अबले देवदत्त कोकालिक, कटमोदक-तिष्यक व
खण्डदेवीया काय् समुद्रदत्तपिथाय् वन । वं इमित थथे
धाल—

• **देवदत्त :** 'आवुसपि, बिज्याहुं नु; कीसं श्रमण गौतमया संघ-
पिन्त फाये, आणाचक्रयात स्यंके ।'

थथे घायेंवं कोकालिकं देवदत्तयात थथे लिसः

बिल—

कोकालिक : 'आवुस, धमण गौतम तःसकं ऋद्धि बुम्ह खः ।
तःधंगु आनुभाव बुम्ह खः । गुकयं कीसं धमण गौतमया
संघपिन्त फायेगु, गुकयं आणाचक्रयात स्यंकेगु ?'

देवदत्त : 'बिज्याहुं नु आवुसपि, कीसं धमण गौतमयाथाय
वना न्याता वस्तुया माग याःवने, 'भन्ते, छःपि अनेक कथं
अल्पेच्छुया, सन्तुष्टिया, साधारण वृत्तिया, क्लेशयात थाथा
यायेगुया, प्रसन्न तायेकेगुया, क्लेश वृद्धि मज्जुइकेगुया,
वीर्यरम्भं युक्त जुइगुया प्रशंसक खः । भन्ते, थुपि न्याता
वस्तु अनेक कारणं अल्पेच्छुया निंति, सन्तुष्टिया निंति,
साधारण वृत्तिया निंति, क्लेशयात थाथा यायेया निंति,
प्रसन्न तायेकेया निंति, क्लेश वृद्धि मज्जुइकेया निंति, वीर्य-
रम्भं युक्त जुइया निंति जुयाच्चन ।'

१- भन्ते, जिमिसं पवना च्वना, भिक्षुपि जीवन-
कांछि अरण्यवासीपि थज्जुइब्बू । गुम्ह भिक्षु ग्रामवासी
जुइगु स्वइ, वयात दोषी याना बिज्याहुं ।

२- जीवनकांछि पिण्डपात्र धुताङ्गधारी थ-
ज्जुइब्बू । गुम्ह भिक्षुं निमन्त्रण भोजन स्वीकार याइ, *
वयात दोषी याना बिज्याहुं ।

३- जीवनकांछि पांशुकुलिक चीवरधारी थ-
ज्जुइब्बू । गुम्ह भिक्षुं दातापिसं प्रदान याःगु चीवर ग्रहण
याइ, वयात दोषी याना बिज्याहुं ।

४- जीवनकांछि वृक्षमूलिक धुताङ्गधारी थ-

जुइब्बू । गुम्ह भिक्षु पलि चिना तःगु विहारय् वनो,
वयात दोषी याना बिज्याहूँ ।

५- जीवनकाँछि मत्स्यमांस मनय्षब्बू । गुम्ह
भिक्षुं मत्स्यमांस सेवन याइ, वयात दोषी याना बिज्याहूँ ।'

थुपि न्याता वस्तु भ्रमण गौतमं अनुमति बिया
बिज्याइ मखु । 'आवुसपि, थुपि न्याता वस्तुं भ्रमण गौत-
मया संघपिन्त फाये फु, आणाचक्र स्यंके फु ।'

'आवुसपि, मनूत घडपि सामान्य वृत्ती साधारणगु
रहन सहनय् प्रसन्न ताइपि खः ।

अनंलि देवदत्त थः परिषद् नापं तथागतयाथाय
वन । तथागतयात अभिवादन याना छसिलिक्क फेतुत ।
अन देवदत्तं भगवानयात थथे निवेदन यात —

देवदत्त :

'मन्ते, छःपि अनेक कारणं अल्पेच्छुया, सन्तुष्टिया,
साधारण रहन सहनया, क्लेशयात थाथा यायेगुया, प्रसन्न
तायेकेगुया, क्लेश वृद्धि मजुइकेगुया, वीर्यारम्भं युक्त जुइ-
गुया प्रशंसक जुया बिज्यात । मन्ते, थुपि न्याता वस्तु
अनेक कारणं अल्पेच्छुया निरिति.....वीर्यारम्भं युक्त
जुइया निरिति जुयाच्चन ।'

'मन्ते, जिमिसं प्रार्थना याना च्वना, भिक्षुपि जीवन-
काँछि अरण्यवासीपि.... पिण्डपात्र धुताङ्ग-धारीपि.....
(ज्वय्थे) पांशुकुलिक चीवरधारीपि.... वृक्षमूलिक धुताङ्ग
धारीपिमत्स्यमांस सेवन मयाइपि थजुइब्बू । गुम्ह

भिक्षुं मत्स्यमांसं सेवनं याद्, वयात् दोषी याना
बिज्याहं ।’

तथागतः : ‘देवदत्त, श्व उचितं मज्जू । गुम्ह भिक्षुया अरण्य-
वासी जुइ मास्ते वः, व थजुइब्बू । गुम्ह भिक्षुया ग्रामवासी
जुइ मास्ते वः, व थजुइब्बू ।

गुम्ह भिक्षुया पिण्डपात्र धुताङ्गधारी जुइ मास्ते
वः, व थजुइब्बू । गुम्ह भिक्षुया निमन्त्रण भोजन याये
मास्ते वः, वं थयायेब्बू ।

गुम्ह भिक्षुया पांशुकुलिक धुताङ्गधारी जुइ मास्ते
वः, व थजुइब्बू । गुम्ह भिक्षुया दातापिनिगु चीवर ग्रहण
यायेगु इच्छा दु, वयात् व थजुइब्बू ।

देवदत्त, जिं च्याला तकया निंति वृक्षमूलिक शयना-
सनया अनुमतिं बिया तयागु दु । मखंगु, मताःगु व शंका
मदुगु— श्व स्वच्चलं परिशुद्धगु मत्स्यमांसं नं जिं अनुमतिं
बिया तयागु दु ।’

अले देवदत्त भगवानं थुपिं न्याता वस्तु अनुमतिं
बिया बिमज्याः, धका लय्लय् तातां थः परिषद् लिसें
आसनं दन । भगवानयात् अभिवादनं व प्रदक्षिणा यात् ।
लिहाँ वन ।

अनं लिपा देवदत्तं थः परिषद् लिसें राजगृह्यं दुहाँ
वना न्याता वस्तु द्वारा जनतापिन्तं खं थुइके बिल—

देवदत्त :

‘आवुसपि, जिपि श्रमण गौतमयाथाय् वना न्याता वस्तु प्रार्थना याना, ‘भन्ते, छःपि अनेक कारणं अल्पेच्छयावीर्यारम्भं युक्त जुइगुया प्रशंसक जुया बिज्यात । थुपि भन्ते, न्याता वस्तु अनेक कारणं अल्पेच्छया निति वीर्यारम्भया निति जुयाच्चन ।’

भन्ते, जिमिसं पवना चवना; भिक्षुपि जीवनकांछि अरण्यवासीपि पिण्डपात्र धुताङ्गधारीपि..... पांशू-कुलिक चीवरधारीपि वृक्षमूलिक धुताङ्गधारीपि मत्स्यमांस सेवन मयाइपि थजुइब्बू । गुम्ह भिक्षुं मत्स्यमांस सेवन याइ, वयात बोषी याना बिज्याहुं ।’

थुपि न्याता खंय् नं श्रमण गौतमं अनुमति बिया बिमज्याः । जिपि जक थुपि न्याता वस्तु द्वारा युक्त जुया आचरण याना च्वंच्चना ।’

उकी मध्यय् गुपि मनूत श्रद्धा मडुपि, अप्रसन्नपि, बुद्धि द्विपि खः, इमिसं थथे धाःगु जुयाच्चन—

मनूत :

‘थुपि श्रमण शाक्यपुत्रपि क्लेशयात थाथा याना च्वंपि खः । साधारणगु रहन सहन दुपि खः । श्रमण गौतम जक लाभ सत्कार अप्वः दुम्ह, लाभ सत्कार अप्वः दयेकेया निति कोशिस याना जूम्ह खः ।’

तर गुपि मनूत श्रद्धा दुपि, प्रसन्नपि, पण्डितपि व बुद्धि दुपि खः, इमिसं निन्दा, उपहास व दोष बिया खं ल्हाःगु जुयाच्चन—

मनूत : 'छाय् जक देवदत्तं भगवानया संघंपि फायेगु कोशिस याना जूगु जुइ ! आणाचक्र स्यंकेगु कुतः याना जूगु जुइ !'
इपि मनूतयेसं निन्दा, उपहास व दोष बिया खँ लहाना जूगु भिक्षुपिसं ताल । अल्पेच्छुपि भिक्षुपिसं नं निन्दा, उपहास व दोष बिया खँ लहात—

भिक्षुपि : 'छाय् जक देवदत्तं भगवानया संघंपि फायेगु कोशिस याना जूगु जुइ ! आणाचक्र स्यंकेगु कुतः याना जूगु जुइ !'
इपि भिक्षुपिसं थ्व खँ भगवानयात बिन्ति यात ।
..... ।

तथागत : 'धात्थे देवदत्त, छं संघंपि फायेगु आणाचक्र स्यंकेगु कोशिस याना जुया ला ?'

देवदत्त : 'धात्थे खः भगवन् !'

तथागत : 'देवदत्त, थ्व योग्य मजू । छं संघंपि फायेगु रूचि तये मते । देवदत्त, संघंपि फायेगु धइगु ऊयातूगु कर्म खः । देवदत्त, गुम्हसिनं सामगिपि संघंपि फाइ, उम्हसिनं कल्पभर तक च्वनीगु बुष्कर्म वृद्धि याःगु जुइ । वं कल्पभर तक नर्क्य दुःख भोग याये माली ।'

'देवदत्त, गुम्हसिनं बाया च्वंपि संघपिन्त मिले याना बी, उम्हसिनं उत्तमगु सुकार्य वृद्धि याःगु जुइ । उम्ह व्यक्ति कल्पभर तक स्वर्ग्य न्ह्याइपु ताया च्वनीम्ह जुइ ।

'देवदत्त, थ्व उचित मजू । छं संघंपि फायेगु रूचि

तये मते । देवदत्त, संघपि फायेगु घइगु ऊयात्तुगु कर्म
खः ।’

आयुष्मान् आनन्द सुथ न्हापनं चीवरं पुना पात्र
चीवर धारण याना राजगृह्य भिक्षाया निरिति दुहाँ
बिज्यात ।

राजगृह्य भिक्षाटन याना बिज्याःम्ह आयुष्मान्
आनन्दयात् देवदत्तं खन । व आयुष्मान् आनन्दया लिक्क
वन । आयुष्मान् आनन्दयात् थथे धाल—

‘आवुस आनन्द, थनिं निसैं जि भगवानयात् छ्खे
तया भिक्षुसंघयात् छ्खे चीका उपोसथ यायेगु जुल । संघ-
कर्म यायेगु जुल ।’

आयुष्मान् आनन्दं राजगृह्य भिक्षाटन यात् ।
भोजनोपरान्त पिण्डपात्रं लिहाँ वल । भगवान् बिज्याना
च्चंथाय् वन । भगवानयात् अभिवादन याना छसिलिक्क
फेतुत् । अन आयुष्मान् आनन्दं भगवानयात् थथे निवेदन
यात्—

‘मन्ते, थौं जि सुथ न्हापनं चीवरं पुना पात्र चीवर
धारण याना राजगृह्य भिक्षाया निरिति दुहाँ वना ।

मन्ते, राजगृह्य भिक्षाटन याना च्वनाम्ह जितः
देवदत्तं खंकल । वं जिथाय् लिक्क वया जितः थथे धाल—

‘आवुस आनन्द, थनिं निसैं जि भगवानयात् छ्खे
तया भिक्षुसंघयात् छ्खे चीका उपोसथ यायेगु जुल । संघ-

कर्म यायेगु जुल ।'

‘भन्ते, यनि निसं देवदत्तं संघभेद याइगु जुल ।’

अन भगवानं थुगु अर्थं सीका उगु अवस्थाय् थुगु
उदान व्यक्त याना बिज्यात—

तथागतः : ‘सुकरं साधुना साधुं, साधुं पापेन दुक्करं ।
पापं पापेन सुकरं, पापमरियेहि दुक्करन्ति॥’

अर्थः : साधु सज्जनपिसं भि-ज्या याये अःपु । दुर्जनपिसं
भि-ज्या याये थाकु । दुर्जनपिसं मभि-ज्या याये अःपु ।
भिपि आर्य सत्पुरुषपिसं मभि-ज्या याये थाकु ।

संघभेद कथा :

अबले देवदत्तं उगु उपोसथया दिन्य् आसनं दना
शलाक (= वोट बीगु कधि) कायेकल—

देवदत्तः : ‘आबुसपि, जिमिसं धमण गौतमयाथाय् न्याता
खँया प्रार्थना याना, ‘भन्ते, छपि अनेक कारणं अल्पेच्छया
.....वीर्यारम्भं युक्त जुइगुया प्रशंसक जुया बिज्यात ।
भन्ते, थुपि न्याता खँ अनेक कारणं अल्पेच्छया नितिं....
....वीर्यारम्भं युक्त जुइया नितिं जुयाच्चन ।’

भन्ते, जिमिसं याचना याना च्वना, भिक्षुपि जीवन-
कांछि अरण्यवासीपि..... पिण्डपात्र धुताङ्गधारीपि....
.... पांशुकुलिक धुताङ्गधारीपि..... वृक्षमूलिक धुताङ्ग-
धारीपि..... मत्स्यमांस सेवन मयाइपि थजुइब्यू । गुम्ह

भिक्षुं भत्स्यमांसं सेवनं याइ, वयात दोषी याना बिज्याहुँ ।'
 थुपि न्याता खँ भ्रमण गौतमं अनुमतिं बिया
 बिमज्याः ।

जिपिं जक थुपि न्याता वस्तु समाधानं याना आच-
 रणं याना जुया च्वनापिं खः । गुम्ह आयुष्मानयात
 थुपि न्याता खँय् स्वीकृतिं दु, यः ताः; उम्ह आयुष्मानं
 शलाकं ग्रहणं याना बिज्याहुँ ।'

उगु समयय् बेशाली निवासी वृजिपुत्रक न्यासः
 भिक्षुपिं न्हूपिं नं जुया विनयय् दक्षतां महुपिं नं जुया
 च्वन । इमिसं "ध्वं धर्मं खः, ध्वं विनयं खः, ध्वं शास्ताया
 शासनं खः" धका शलाकं ग्रहणं यात ।

अबले देवदत्त संघभेदं याये धुंका न्यासः भिक्षुपिं
 च्वना गयाशीर्षं स्वया लिहां वन ।

अनं लिपा सारिपुत्रं व भौद्गल्यायनपिं भगवानया-
 थाय् वन । भगवानयात अभिवादनं यात । छित्तिलिक्क
 फेनुत । आयुष्मानं सारिपुत्रं भगवानयात थये निवेदनं
 यात—

सारिपुत्रः 'भन्ते, देवदत्त संघभेदं याये धुंका (५००) न्यासः
 भिक्षुपिं च्वना गयाशीर्षं लिहां वन ।'

तथागतः 'सारिपुत्रपिं, छिमिके इपिं न्हूपिं भिक्षुपिनिं प्रति
 करुणां तकं नं उत्पन्नं जुया मवः ला ? सारिपुत्रपिं, इपिं
 भिक्षुपिं अनर्थं विनाशं मज्जनिवं छिपिं तु ।'

सारिपुत्रपि : 'हवस् भन्ते !'

सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपि भगवानयात स्वीकृति
सूचक लिसः बिया आसनं वन । भगवानयात अभिवादन
व प्रदक्षिणा यात । हानं गयाशार्षं पाखे स्वया वन ।

उगु बखतय् छम्ह भिक्षु भगवानया आसपास्य
चवना ह्वया चवन ।

भगवानं व भिक्षुयाके न्यना बिज्यात—

तथागत : 'भिक्षु, छ्छाय् ह्वया चवना ?'

भिक्षु : 'भन्ते, भगवानया गुपि इपि अग्रश्रावर्कपि सारिपुत्र
व मौद्गल्यायनपि खः, वस्पोलपि तक नं देवदत्तया धर्म
ययेका देवदत्तयाथाय् बिज्याना चवन ।

तथागत : 'भिक्षु, थ्व स्थान (कारण) मखु । थ्व अवकास
मखु । सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपिसं देवदत्तया धर्म
ययेकी मखु । धात्थे ला इपि भिक्षुपिन्त सम्झे याकेया
निर्ति वना चवन ।'

उगु समयय् देवदत्त आपालं परिषदपिसं चाहुइका
धर्मदेशना याना च्वं चवन ।

देवदत्तं तापाकं निसें वयाचर्वापि सारिपुत्र व मौद्-
गल्यायनपिन्त खन । खना भिक्षुपिन्त धाल—

देवदत्त : 'स्व स्व भिक्षुपिं, गुलि बांलाक कना तयागु जिगु
धर्म खः । गुपि इपि श्रमण गौतमया अग्रश्रावक सारिपुत्र

व मौद्गल्यायनपि खः, इपि तर्कं जिगु धर्म यः तायेका
जिथाय् वयाच्चन ।’

थथे धायेवं कोकालिकं देवदत्तयात लिसः बिल—

कोकालिकः : ‘आवुस देवदत्त, सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपिन्त
विश्वास याये मते । सारिपुत्र व मौद्गल्यायनपि पाप-
इच्छा दुपि खः । पाप—इच्छाया बसय् वनाच्चपि खः ।’

देवदत्तः : ‘आवुस, थथे धाये योग्य मजू । जिगु धर्म यः
तायेका वःपि जुया निंति इमित स्वागत दु ।’

अबले देवदत्तं आयुष्मान् सारिपुत्रयात थःगु बच्छि
आसनं निमन्त्रण बिल—

‘वा, आवुस सारिपुत्र ! थन फेतु ।’

सारिपुत्रः : ‘स्वाल आवुस !’

आयुष्मान् सारिपुत्रं छगू मेगु आसन ग्रहण यात ।
छसिलिक्क फेतुत । आयुष्मान् मौद्गल्यायनं नं छगू आसन
ग्रहण यात । छांसिलिक्क फेतुत ।

अनंलि देवदत्तं चच्छियंकं भिक्षुपिन्त धर्मकथा
द्वारा सुपरिणाम खंके बिया, धर्मय् प्रतिष्ठित याका,
धर्माचरणया निंति उत्तेजित याका, लय्लय् तायेका
आयुष्मान् सारिपुत्रयात प्रेरित यात—

देवदत्तः : ‘आवुस सारिपुत्र, भिक्षुसंघ स्त्यानमिद्ध (शारीरिक
आलस्य व मानसिक ग्लानि) रहित जुयाच्चन । आवुस

सारिपुत्र, भिक्षुपिन्त माःगु धर्म-कथा थःगु विचार्य
लुइकी । जिगु जें त्यानुया वल । जि जें छको तिप्यंके ।'

सारिपुत्र :

'ज्यू आवुस !'

आयुष्मान सारिपुत्रं देवदत्तया खें स्वीकार यात ।
देवदत्त प्यबः ध्याना संघाटि लाया जः पाखें
चुया गोतुल । त्यानु चाःम्ह, स्मृति छखे लाःम्ह, सम्प्रजन्य
मवुम्ह, व देवदत्तयात पलखं हे न्ह्योवल ।

अबले आयुष्मान सारिपुत्रं मेपिनिगु मनोवृत्ति सीका
अनुशासन यायेगु प्रातिहार्यं द्वारा भिक्षुपिन्त धर्मकथा कना
अववाद बिया बिज्यात । अनुशासन याना बिज्यात ।

आयुष्मान मौद्गल्यायनं ऋद्धि क्यना अनुशासन
यायेगु प्रातिहार्यं द्वारा भिक्षुपिन्त धर्म-कथा कना अववाद
बिया बिज्यात । अनुशासन याना बिज्यात ।

अबले आयुष्मान सारिपुत्र द्वारा मेपिनिगु मनोवृत्ति
सीका अनुशासन यायेगु प्रातिहार्यं व आयुष्मान महा-
मौद्गल्यायन द्वारा ऋद्धि क्यना अनुशासन यायेगु प्राति-
हार्यं अववाद बीका च्वंपि अनुशासित जुइका च्वंपि इंपि
भिक्षुपिन्त क्लेश रूपी धू मवुगु क्लेश रूपी मल रहितगु
धर्मचक्षु लुया वल 'गुंलि नं उत्पन्न जुइगु स्वभाव वुगु धर्म
खः, व फुकं निरोध जुइगु स्वभाव वुगु जुयाच्वन ।'

अबले आयुष्मान सारिपुत्रं भिक्षुपिन्त सम्बोधन
याना बिज्यात—

सारिपुत्र : 'आवुसार्पि, नु कीरिपि भगवानयाथाय वने । सुया सुया वस्पोल भगवानया धर्म यः ताः, इरिपि इरिपि वये फु ।'

सारिपुत्र व मौद्गल्यायनरिपि इरिपि न्यासः भिक्षुरिपि व्वना वेलुवन पाले स्वया वन ।

कोकालिकं देवदत्तयात थन—

कोकालिक : 'दं आवुस देवदत्त, यंकल सारिपुत्र मौद्गल्यायन-रिपिसं छं भिक्षुरिपि । आवुस देवदत्त, जि धयागु मखु ला छन्त ? 'आवुस देवदत्त, सारिपुत्र मौद्गल्यायनरिपिन्त विश्वास याये मते न्हि छं । सारिपुत्र मौद्गल्यायनरिपि पाप—इच्छा बुरिपि खः, पाप इच्छया बसे वना च्चरिपि खः ।'

अले देवदत्तं अन हे म्हुतुं म्वाः हि र्हत्त ।

सारिपुत्र व मौद्गल्यायनरिपि भगवानयाथाय वन । भगवानयात अभिवादन यात । छसिलिक्क फेतुत । अन सारिपुत्रं भगवानयात थथे निवेदन यात —

सारिपुत्र : 'भन्ते, भेदानुवर्तक (संघभेद याःमहसिया ल्यूल्यु वरिपि) भिक्षुरिपिन्त हानं उपसम्पदा भिक्षुत्व बी वःसा ज्यू ।'

तथागत : 'योग्य मजू सारिपुत्र, भेदानुवर्तक भिक्षुरिपिन्त हानं उपसम्पदा बीगु रूचि तये मते ।'

'अये जूसा सारिपुत्र, भेदानुवर्तक भिक्षुरिपिन्त थुल्ल-च्चय आपत्ति देशना याकी ।'

• विनय दोष कथं थ्व भिक्षुरिपिनिगु स्वंगूगु तःधंगु दोष । 'थुल्लच्चय' या मतलब हे 'तःधंगु दोष' खः ।

‘सारिपुत्र, छ लिसे देवदत्तं गुकथं व्यवहार यात ?’
 सारिपुत्र : ‘गथे भन्ते, भगवानं चच्छयंकं भिक्षुपिन्त धर्मं खं
 कना सुपरिणाम खंके बिया, धर्मय् प्रतिष्ठित याका, धर्मा-
 चरणया निंति उत्तेजित याका, लय्लय् तायेका जितः
 प्रेरित याना बिज्याइगु खः, ‘सारिपुत्र, भिक्षुसंघ स्त्यान-
 मिद्ध रहित जुयाच्चन । सारिपुत्र, भिक्षुपिन्त धर्मं खं
 कनेगु थःगु विचारय् लुइकी । जिगु जें त्यानुया बल ।
 जि जें छकी तिप्यंके; अथे हे भन्ते, देवदत्तं जि लिसे
 व्यवहार यात ।’

अबले भगवानं भिक्षुपिन्त सम्बोधन याना धया
 बिज्यात—

तथागत : ‘भिक्षुपिं, न्हापा जुया वंगु खं खः । छगू घोर
 जंगलय् तःधंगु बह छगू दयाच्चन । व दहया आधारय्
 किसित छध्वः च्वना च्वंगु जुयाच्चन । इपिं किसितयेसं
 उगु दहनय् क्वहां बना स्वथं पलेस्वांया दं व मा ल्यहें
 थना मुच्चुक थाथा याना भ्यातना मकीगु पलेस्वांया दं
 व मा नया घुरुक छ्वइगु जुयाच्चन । व पलेस्वांया दं व
 मा इपिं किसितये शक्ति व लावण्यया कारण जुयाच्चन ।
 व पलेस्वांया दं व मां याना इपिं मसीगु नं जुयाच्चन ।
 सीम्वाये जुइक दुःख नं इमित मज्जुगु जुयाच्चन ।

‘भिक्षुपिं, इपिं तःतःधिपिं किसितयेगु नक्कल याना
 नकतिनि नकतिनियारिपिं नच्चा नच्चापिं किसितयेसं उगु

दहनय् क्वहाँ वना स्वैथं पलेस्वाया दं व मा ल्यहें यना
 बांलाक सुच्चुक थाथा मयासे भ्यातना दुगु पलेस्वाया दं व
 मा नया घुरुक छ्वइगु जुयाच्चन । व पलेस्वाया दं व
 मा इपिं किसितये शक्ति व लावण्यया कारण मज्जुगु जुया
 च्चन । व पलेस्वाया दं व मां याना इपिं सीगु नं जुया
 च्चन । इमित सीम्वाये जुइक दुःख नं जुइगु जुया
 च्चन ।'

'भिक्षुपिं, अथे हे देवदत्तं जिगु नक्कल याना तःसकं
 दुःख सिया प्राण तोते माली तिनि ।'

महावराहस्स मंहि विकुब्बतो,
 भिसं घसानस्स नदीसु जग्गतो ।
 भिङ्कोव पङ्कं अभिभक्खयित्वा,
 ममानुकुब्बं कपणो मरिस्सती'ति ॥

अर्थ : बं म्हुया पलेस्वाया दं व मा नया खुसी जुया
 च्चनीपिं तःतःधिपिं किसितयेगु नक्कल याइपिं नच्चा
 नच्चापिं किसित भ्यातना दुगु पलेस्वाया दं व मा नये
 लाना मरण जुइ माःगुर्थे जिगु नक्कल याना जुया च्चंम्ह
 देवदत्त कृपण छांटं मरण जुइ तिनि ।'

'भिक्षुपिं, च्याता अंगं सम्पन्नम्ह भिक्षु दूत जुया
 वने बहः जू ।'

‘छु छु च्याता ?’

‘भिक्षुपि, ध्व शासनय् भिक्षु खँ न्यने सःम्ह नं जुइ । न्यंके सःम्ह नं जुइ । स्यना बी सःम्ह नं जुइ । धारण याये सःम्ह नं जुइ । सीके फुम्ह नं जुइ । सीके बी फुम्ह नं जुइ । फाइश व बेफाइदा स्वयेगुली दक्षम्ह नं जुइ । ल्वापु याये मसःम्ह नं जुइ ।’

‘भिक्षुपि, थुपि च्याता अंगं सम्पन्नम्ह भिक्षु दूत जुया वने बहः जू ।’

‘भिक्षुपि, च्याता अंगं सम्पन्नम्ह सारिपुत्र दूत जुया वने बहः जू ।’

‘छु छु च्याता ?’

‘भिक्षुपि, ध्व शासनय् सारिपुत्र खँ न्यने सःम्ह नं जुयाच्चन..... ल्वापु याये मसःम्ह नं जुयाच्चन ।’

‘भिक्षुपि, थुपि च्याता अंगं सम्पन्नम्ह सारिपुत्र दूत जुया वने बहःम्ह जुयाच्चन ।’

यो वे न व्यथति पत्वा, परिसं उग्गवादिनि ।
न च हापेति वचनं, न च छादेति सासनं ॥
असन्दिद्धो च अक्खाति, पुच्छितो च न कुप्पति ।
स वे तादिसको भिक्खु, दूतेय्यं गन्तुमरहतीति ॥

अर्थ :

‘गुम्ह भिक्षु उप्रवादी परिषवय् थ्यंका हइबडे मचा, खँ नं त्वमफिकु, समाचार नं त्वपुइ मसः, असन्दिग्ध जुया

(शंकालु मजूसे) खँ ल्हाये सः, खँ ग्यंसां तंम्बये मसः;
उजोम्ह भिक्षु धात्थे नं बूत जुया वने बहः जू ।'

'भिक्षुपिं, च्याता असद्धमं त्वपुया तःगु पीडितगु
चित्त बुम्ह देवदत्त अपायय् उत्पन्न जुइम्ह, नर्कय् जन्म
काः वनीम्ह, आयु कल्प तक नर्कय् च्वने माःम्ह उपचार
याये अयोग्यम्ह जुयाच्चन ।'

'छु छु च्याता ?'

'भिक्षुपिं, लाभं त्वपुया तःगु पीडितगु चित्त बुम्ह
देवदत्त अपायय् उत्पन्न जुइम्ह, नर्कय् जन्म काः वनीम्ह,
आयुकल्प तक नर्कय् च्वने माःम्ह, उपचार याये अयोग्यम्ह
जुयाच्चन । भिक्षुपिं, अलाभं..... यशं अपयशं
.....सत्कारं... ..असत्कारं.....पाप-इच्छाया कारणं
.....पाप-भिन्नताया कारणं त्वपुया तःगु पीडितगु चित्त
बुम्ह देवदत्त अपायय् उत्पन्न जुइम्ह, नर्कय् जन्म काः
वनीम्ह, आयुकल्प तक नर्कय् च्वने माःम्ह, उपचार याये
अयोग्यम्ह जुयाच्चन ।'

'भिक्षुपिं, थुपिं च्याता असद्धमं त्वपुया तःगु पीडि-
तगु चित्त बुम्ह देवदत्त..... उपचार याये अयोग्यम्ह
जुया च्वन ।'

'भिक्षुपिं, भिक्षु उत्पन्न लाभयात क्वत्थला क्वत्थला
च्वनेगु भिं जू । उत्पन्न अलाभयात.....यशयात.....
अपयशयात..... सत्कारयात..... असत्कारयात.....

पाप-इच्छायात.....उत्पन्न पाप-मित्रतायात क्वत्यला
क्वत्यला च्वनेगु भिं जू ।'

'भिक्षुपिं, भिक्षुं गुजागु परिणाम विशेषयात प्रत्यय
याना उत्पन्न लाभयात क्वत्यला क्वत्यला च्वनेमाः ?'
उत्पन्न अलाभयात.....यशयात.....अपयशयात.....
सत्कारयात.....असत्कारयात..... पाप-इच्छायात.....
उत्पन्न पाप-मित्रतायात क्वत्यला क्वत्यला च्वनेमाः ?'

'भिक्षुपिं, उत्पन्न लाभयात क्वमत्यसे च्वनीम्ह
भिक्षुयात आश्रव धर्मंत व मानसिक कण्ट व परिडाह दया
च्वनी ।

'उत्पन्न लाभयात क्वत्यला क्वत्यला च्वंम्ह भिक्षु-
यात उगु आश्रव धर्मंत व मानसिक कण्ट व परिडाह दइ
मखु ।'

'भिक्षुपिं, उत्पन्न अलाभयात.....यशयात.....
अपयशयात.....सत्कारयात..... असत्कारयात.....
पाप-इच्छायात..... उत्पन्न पाप-मित्रतायात क्वमत्यसे
च्वनीम्ह भिक्षुयात आश्रव धर्मंत व मानसिक कण्ट व
परिडाह दया च्वनी ।'

'उत्पन्न पाप-मित्रतायात क्वत्यला क्वत्यला च्वंम्ह
भिक्षुयात उगु आश्रव धर्मंत व मानसिक कण्ट व परिडाह
दइ मखु ।'

‘भिक्षुपि, ध्व हे परिणाम विशेषयात प्रत्यय याना
 उत्पन्न लाभ यात.....अलाभयात.....यशयात
 अपयशयात..... सत्कारयात..... असत्कारयात.....
 पाप-इच्छायात.....पाप-मित्रतायात क्वत्यला क्वत्यला
 च्वनेमाः ।’

‘उकि भिक्षुपि, उत्पन्न लाभयात..... अलाभयात
यशयात.....अपयशयात.....सत्कारयात.....
 असत्कारयात..... पाप-इच्छायात..... पाप-मित्रता-
 यात क्वत्यला क्वत्यला च्वने’ थथे धका भिक्षुपि, छिमिसं
 शिक्षा धारण यायेमाः ।’

‘भिक्षुपि, स्वता असद्धर्मं त्वपुया तःगु पीडितगु चित्त
 बुम्ह देवदत्त अपायय् उत्पन्न जुइम्ह, नर्कय् जन्म काः
 वनीम्ह, आयुकल्प तक नर्कय् च्वने माःम्ह उपचार याये
 अयोग्यम्ह जुयाच्चन ।’

‘छु छु स्वता ?’

‘पाप-इच्छा बुगुलि, पाप-मित्रता बुगुलि, मामुलिगु
 धर्म विशेष प्राप्त जुइवं तुं बिच्चे दिना अघःपतन जूगुलि ।’

‘भिक्षुपि, थुपि स्वता असद्धर्मं त्वपुया तःगु पीडि-
 तगु चित्त बुम्ह देवदत्त..... उपचार याये अयोग्यम्ह
 जुयाच्चन ।’

**मा जातु कोचि लोकास्मि, पापिच्छो उदपज्जथ ।
 तदमिनापि जानाथ, पापिच्छानं यथा-गति ॥**

अर्थ : संसारय सुं छम्ह नं भ्याः भ्रतिचा नं पाप-इच्छा
दुम्ह जुइ मज्यू । थ्व पाप-इच्छा दइगुलि याना पाप-
इच्छा दुपिनिगु गुजोगु गति खः, सीका का ।

पण्डितो'ति समउजातो, भावित्तो'ति सम्मतो ।
जलंब यससा अट्टा, देवदत्तो'ति मे सुतं ॥

अर्थ : देवदत्त पण्डित धका प्रख्यातम्ह खः । भाविता
याना तःगु चित्त दुम्ह धका सम्मत याना तःम्ह खः ।
परिवारं ज्वाला ज्वालां थिना च्वंम्हयें धका जि तथागतं
न्यना तयागु खः ।

सो पमादं अनुचिण्णो, आसज्ज मं तथागतं ।
अवीचिनिरयं पत्तो, चतु-द्वारं भयानकं ॥

अर्थ : व उम्ह देवदत्त प्रमादय लाना जि तथागतयात
आघात याःगु कारणं ध्वाखा प्यदुवा दया ग्यानापुसे च्वंगु
भयानकगु अवीचि नर्कय वने माल ।

अदुट्टस्स हि यो दुब्भे, पापकम्मं अकुब्बतो ।
तमेव पापं फुसति, दुट्टचित्तं अनादरं ॥

अर्थ : गुम्हसिन्नं मम्मिगु कर्म मयाम्ह अपराध याये अयो-
ग्यम्ह जि तथागत प्रति अपराध यात । अपराधया
भावना दुम्ह, गौरव मदुम्ह, उम्ह व्यक्ति पाखे हे जक
म्मिगु कर्म लाः वन ।

समुद्दं विसकुम्भेन, यो मञ्ज्रेय्य पदूसितुं ।
न सो तेन पदूसैय्य, भेस्मा हि उदधी महा ॥

अर्थ : गुम्हसिनं विष घलं समुद्रयात दूषित याये फइ
घका मती तथा च्वनी । वं व विषघलं समुद्र दूषित याये
फइ मखु । कारण समुद्र धइगु विशाल जुया ग्यानापुसे
च्वं ।

एवमेव तथागतं, यो वादेनुपहिंसति ।
समगतं सन्तचित्तां, वादो तम्हि न रूहति ॥

अर्थ : अथे हे गुम्हसिनं सामगि भावय् थ्यंम्ह, शान्त
वान्तगु चित्ता दुम्ह, तथागतयात हिंसा युक्त वचनं कण्ट
बिल । व उम्हसिगु हिंसा युक्त वचन, तथागतयात कः
भवः ।

तादिसं मित्तं कुब्बेथ, तञ्च सेवेथ पण्डितो ।
यस्स मगगानुगो भिक्खु, खयं दुक्खस्स पापुणेति ॥

अर्थ : गुम्ह व्यक्तिया आचरण मार्गय् वंम्ह भिक्षु दुःख
क्षय जुया च्वंगु निर्वाणय् थ्यनीगु खः, पण्डितं उम्ह व्यक्ति-
या सत्संगत यायेमाः । उम्ह व्यक्तियात पासा नालेमाः ।

युक्तं देवदत्तं बुद्धया प्रति आघात तया बुद्धया शत्रु रूप्य याये
 मत्य व मज्जू धावव ज्या—खँ याना जुल । देवदत्त न्हापां ला षड्यन्त्र्य
 जाःम्ह जुया निति अजातशत्रु पाखँ जुजु बिम्बिसारया हत्या जूगु, बुद्ध-
 यागु प्राण कायेत धनुषधारीत छ्वःगु, अले गृधकूट पर्वत चवकां स्वयं
 देवदत्तं तगोगु ल्वहँ क्वफाना हःगु तकया ज्या—खँ सुना नं ध्वं याःगु
 ध्वया पाखँ जूगु धका जन समभय् खने दः मवः । तर जब राजगृह्य
 भिक्षा बिज्याम्ह बुद्धयात किसि स्याके धका राजगृह्य हारां धका नां
 दंम्ह नालागिरि किसि तोता हल, अबले तिति थुपिं फुककं ज्या—खँत
 देवदत्त पाखँ जूगु धयागु जन समक्षय् खने दयेक वल । अबले निसँ
 देवदत्तया लाभ सत्कार फुकं चुइके यंकल । जनतां जक देवदत्तयात
 ल्याखय् मतःगु मखुत, थः जःपाः ल्हार्थे जुया च्वंम्ह मगध नरेश अजात-
 शत्रुं तक नं वास्ता किस्ता मतल ।

थुलि तक जुलं नं चेतनशील व संयमी जुइ मफुम्ह देवदत्तं ङं जक
 संघभेदर्थे जाःगु महा अपराध जक मखु अति नीचवृत्तिगु व घृणास्पदगु
 ज्या—खँय् तक नं ल्हाः तःवन । उकिया परिणाम वं म्वाःहि ल्ह्वया हे
 भोगे याये माला वन ।

उलि जक मखु, अबले निसँ देवदत्त गुला तक लासाय् थले जुल ।
 हानं जीवनया अन्तिम घडीया समय ल्याः ह्याना च्वने माल ।

अबले भगवान बुद्ध, जेतवन विहार, धावस्ती च्वना बिज्याना
 च्वंगु जुया च्वन । अन्तिम अवस्थाय् देवदत्तं बुद्धयात लुममंकुसँ च्वने
 मफुत । बुद्धयागु व करुणां जाःगु मैत्रीं प्याःगु सौम्य, शान्त व प्रफुल्लित
 मूखाकृति वया न्होने फलकल लुया वल । गुलि गुलि वयागु वेदना तीव्र

जुजुं वन, उलि उलि वया बुद्ध दर्शन जायेगु, बुद्धया ख्वा स्वयेगु आकांक्षां वयात ध्वात्तु ध्वाध्वां हल । गुला तक रोगी शय्याय् च्वना सास्ति नया च्वंम्ह देवदत्तं थः शिष्यपिन्त बुद्धयाथाय् च्वना यंकेया निंति आग्रह यात । अबले वं अन शिष्यपिनि अपमान मफःसे मगात । वं अन शिष्यपिनि न्होने थुगु मर्मस्पर्शां शब्द न्हामथंसें नं च्वने मफुत,

“शिष्यगणपि, जितः नाश याये मते । जित विनाश याये मते । जि शास्ताया विरोधी जुया जुया । तर शास्ता जिगु विरोधय बिमज्याः । जि शास्ता प्रति ईर्ष्या व आघात चित्त तया जुया, तर शास्तां जिगु प्रति थों तक संगु बछि हे ईर्ष्या तया बिमज्याः, आघात चित्त तया बिज्याःगु मडु । वस्पोल भगवानं थः औरस पुत्र राहुलया प्रति गुजागु दृष्टि स्वया बिज्याइगु छः, उजागु हे समदृष्टि, दाखुं अंगुलिमाल, स्यायेत न्ह्यच्युम्ह नालागिरि व जिगु प्रति समेतं स्वया बिज्यात ।’ उकिं जितः छिमिसं वस्पोल तथागतयागु दर्शन छको याके न्यु !”

थुकथं करुणा चाइपुसे च्वंक ख्वाबि लः लः मलः धायेका बारबार याचना याना च्वंगु वया शिष्यपिसं स्वमफुत । सहृदयपि निम्ह प्यम्ह शिष्यपिसं वयागु करुण-पुकार व अन्तिम इच्छा छगू छाया पुरे याना मबीगु धका देवदत्तयात चिकीचाधंगु खाटाय् तया श्रावस्ती पाखे कुबिका हल ।

४ सुं हे भिक्षुपिनि देवदत्त बुद्ध-दर्शनया निंति वया च्वन धाःगु लः लः मधाः । बुद्धयाथाय् तकं वना इपिं भिक्षुपिसं थःपिनिगु मनोभाव थुकथं च्वंकः वन, ‘भन्ते, देवदत्त छःपिनिगु दर्शन याये निंति वया च्वन हें ।’

भगवान् बुद्धं इपि भिक्षुपिन्त घया बिज्यात, 'भिक्षुपि, देवदत्तं थुमु जन्मय् जितः दर्शन याये खनि मखुत ।'

[कारण खः, गुम्ह भिक्षुं बुद्धया न्होने देवदत्तं फवंगु न्याता वस्तुया माग याइ, अबले निसें व उम्ह भिक्षुं हानं बुद्धया दर्शन याये खनि मखुगु जुल । थ्व धर्मता अथवा स्वभाव धर्म जुयाच्चन ।]

देवदत्तं आः जितः दर्शन याये खनि मखुत घका बुद्धं घया बिज्यासां देवदत्त जेतवनया आसपासय् ऊं ऊं न्ह्यां वया च्वन घाःलिसे भिक्षुपिनि म्ह पीसे च्वंका च्वन । भगवानं थुलि तक नं इपि भिक्षुपिन्त घया बिज्याये माला वन, 'देवदत्त जेतवन विहारया वुने थ्यंक थ्यंकः वःसां नं वं जित दर्शन याये खनि मखुत ।'

धात्थें देवदत्तायात कुबिका वःपि भिक्षुपि जेतवन विहारया पुखू सिथय् थ्यंकः वल । इपि मोल्हुइगु इच्छां खाता पुखूसिथय् बंय् दिका मोल्हु वन । देवदत्त नं खातां वना तुति निप्पां बंय् दिका फेतुत । तुरन्त हे वया तुति निप्पां बंय् सुना वन । छसिकथं ग्वालि तक, अनं पुली, अनं जं, अनं नुगःपाः अनं गःपः, अनं मन्चा तक बंय् बुसुना मन्चां बंय् थ्युसैलि देवदत्त छपू गाथा व्वना बुद्धयात अन्तिम सत्कार व्यक्त याना बुद्धया शरणय् वन । व गाथा खः—

इमेहि अट्टीहि तमगगपुग्गलं,

देवातिदेवं नरदम्मसारथि ।

समन्तचक्खुं सतपुज्जलक्खणं,

पाणेहि बुद्धं सरणं गतोस्मीति ॥

‘जि मानव मात्रय् अग्रम्ह, देवतापिनि नं अतिदेव जुया विशुद्धि देव धायेका बिज्याःम्ह, देव व मनुष्यपिन्त सुगतो थ्यनीगु कथं दमन याये-गुली सारथि समान जुया बिज्याःम्ह, छ्वाख्यरं समस्त संसारयात खंके व सीके फुगु सर्वज्ञ ज्ञान दया बिज्याःम्ह, अनन्त पुण्यसम्भारं व लक्षणं युक्त जुया बिज्याःम्ह वस्पोल तथागतया (जिगु थ्व शरीरयागु) थुपि वक्कं व थुपि प्राणं तक नं लिधंसा काकां शरणय् वना च्वनागु जुल ।’

थ्व हे क्षण थ्व हे मुहूर्त व थ्व हे क्षणिक अवस्थाया विचाः याना तथागतं देवदत्तयात प्रव्रजित याना बिज्यागु जुयाच्वन । छाया धाःसा यदि देवदत्त प्रव्रजित मजूसे गृहस्थी च्वना हे थुजागु कथंया जयातूगु कुकर्मंत वं याःगु जूसा संसारं छुटे जुइगु प्रत्यय (कारण) तक नं वयात च्वाइ मखुगु खइ ।

यद्यपि आः वं प्रव्रजित जुया नं थुलि तक जयातूगु महापातक कर्म यात खः, तर प्रव्रजितत्वय् च्वना च्वंगुया कारणं वयाके बुद्ध प्रति गुगु दयेमाःगु आस्था व विश्वास खः, व अन्तिमय् वं दयेका काल ।

खःतु वं थ्व चेतना न्हावः हे थने फयेके माःगु खः, तर मानव प्रकृतियात वं बसय् तये मफुत । मानव मात्रयाके दया च्वनीगु कमजोरी देवदत्तयाके नं बुगु जुयाच्वन । उर्कि मानव मात्रं गथे घटना चक्रय् लाना आखिरय् पश्चातापया प्रायश्चित याइगु खः, अथे हे देवदत्तं नं प्राण अर्पण याना क्वंय् समेतं छाया प्रायश्चित स्वरूप व बुद्धया शरणय् वन । थ्व हे लिपा दया भवमुक्तिया अनेक कारण मध्यय् छगू जुया पिहां वल ।

थ्व हे कारणं खः, बौद्ध साहित्यय् देवदत्तयात अवीचि नर्कगामी जुया अनन्त दुःख कष्ट भोग याये मायेका क्यना नं छगू लाख कल्प लिपा

वयागु संचित पुण्य-संस्कार अनुसारं व वर्तमान जीवनय अन्तिम घडी बुद्धया शरणय वंगु कारणं “अट्टिस्सर” घइन्ह प्रत्येक बुद्ध तकं जुइ तिति धका उल्लेख याना तल ।’

वस्तुतः गुगु कथानक रूपय मूल पालि ग्रन्थ व मेमेगु बौद्ध ग्रन्थया लिखंसा कया थन बुद्ध व देवदत्तया घटना प्रस्तुत याना, थ्व थुगु घटनाया वा कथानकया आधारय कीसं बुद्ध व देवदत्तयागु चरित्रया बांलागु निदर्शन प्राप्त याना कायेफु ।

बुद्ध व देवदत्तया चरित्र अध्ययन तुलनात्मक कथं यायेत नं थ्व थन उल्लेख याना तयागु कथानकत पृष्ठभूमि जुया बीफु ।

थ्व हे कथानकय देवदत्तया प्रति बुद्धया गुजागु दृष्टिकोण वु धइगु नं थाय् थासय् याना बिज्याःगु बुद्धयागु उद्गार वचनं स्पष्ट जुया च्वने धुंकूगु वु ।

गनं बुद्धं देवदत्त प्रति करुणा दोष कयना बिज्याःसा गनं पूर्ण सहानुभूति प्रकट याना बिज्याःगु वु । हानं गनं द्वंगुली भ्वबिया बिज्याःसा गनं भूल सुधार जुइगु सुफाव नं बिया बिज्याःगु वु । अले हानं देवदत्तयागु तःधंगु मानसिक कमजोरीयात कयले याना सचेत थायेया निति थये तकं धया बिज्याःगु वु, “देवदत्त उपचार थाये योग्यन्ह मखुत ।”

थुलि जक मखु, थुकी थये हे विचारणीयगु साधारणथे च्वना नं असाधारणगु, फुसुलुगुथे च्वना नं दुग्यंगु, ल्यहे ल्यहे पूगुथे च्वना नं ग्यसु-लाःगु खेत यक्वं यक्वं वनि । थ्व फुक वाला स्वयेगु, कयले याना स्वयेगु, दुने थ्यंक कुला स्वयेगु ज्या अन्वेषकपिनिगु खः । अन्वेषकपिसं थुकी आपालं समाज सुधारया विग्वर्शन प्राप्त याना काये फु ।

उक्तिं ध्व प्रस्तुत घटनात धार्मिक दृष्टिकोणं जक महत्वपूर्णं मज्जेसे सामाजिक आदि मेमेगु दृष्टिकोणं नं अति महत्वपूर्णं जुया च्वंगु बु धायेगु अप्पः खं जुइ मताः ।

आः थनं लिपा जातककालीन घटना छगू नं प्रशंगवस न्ह्यथने त्यनागु बु । गुगु घटना नं अतीत कालीन दृष्टि कथं बुद्ध व देवदत्त लिसे हे सम्बन्धित जुयाच्वंगु बु ।

पुनर्जन्म प्रति आस्था बुगु बुद्ध-धर्मं मानसिक प्रभावय् विश्वास बिका संस्कारगत चेतना शक्तियात मामुली मखं ।

प्रत्येक प्राणीपि थःथःपिनिगु भि मभि संस्कार कथं परस्पर सम्मिलित जुया उजागु हे क्रिया कलापत न्ह्यवः नं याःवने फुपि जुइफु, गुगु वर्तमान जीवन लिसे स्वापु तया हा कया च्वनीगु खः ।

उक्तिं जातकया कथानकय् न्ह्याबलें वर्तमानया घटनायात न्ह्यव्वया अनं लिपा वर्थे हे जाःगु घटना न्हापा नं जुया वंगु बु धका कथनेगु प्रयास जुया च्वनीगु स्वाभाविक जक मखु, उचित आवश्यक नं खः ।

ध्व हे सिलसिलाय् खण्डहाल जातक अथवा मू पात्र कथं नां ब्युसा चन्द्रकुमार जातक नं उकी मध्यय्या ळपु जातक खः । गुगु जातकय् वर्णित वर्णन विभिन्न दृष्टिकोणं मूल्यवान व महत्वपूर्णं जू । सामाजिक कुरीति, राजनैतिक चालबाजी, राजतन्त्रया दमन नीति, हुकुमी शासनया मनपरी व अन्धविश्वासया प्रबल मोहपाश आवि आदिस नाय्खि च्वयेके-गुली ध्व जातकं तःधंगु थाय् कया तःगु ला ब्वमिपिसं थःथःभ्हे हे अनुभव याये फइगु खं जुल ।

जातक प्रादुर्भाविया वर्तमान कथानक च्वय् हे उल्लेख याये धुंगु जुया थन हानं निको च्वया च्वने माःगु तु खः हे मखु । तर अयनं जातक कथा लिसे स्वापू स्वाकेत छुं खँ न्हामयंसं न गाइथें मताः ।

च्वय् उल्लेखित कथानकया घटनात मध्यय् देवदत्तं बुद्धयात हत्या याये निंति गुगु अनेक षड्यन्त्र रचे याःगु दु, उकी मध्यय्या छगू षड्यन्त्र धनुषधारीत छ्वःगु नं खः । थःगु कुकर्म त्वपुइया लागी थुकी देवदत्तं अकारणय् बुद्ध छम्हसिगु हत्याया निंति आपालं धनुषधारीतयेत होमे याये त्यंगु खः ।

श्व हे वर्तमान विषय खण्डहाल जातक प्रादुर्भाविया मूल कारणत मध्यय् छगू धाःसां ज्यू । उकिं खण्डहाल जातकय् नं मात्र थःमहीम्ह युवराज चन्द्रकुमार, गुम्ह बोधिसत्व खः, छम्हसिगु ज्यान काये माःया लागी खण्डहाल ब्रम्ह नं “सर्व-चतुष्क” यज्ञ यायेवं स्वर्ग लोकय् बने दइ धइगु लोभ क्यना ध्वारम्ह जुजुयात ल्हाती कया सर्व-चतुष्क यज्ञ यायेगु त्वहलं राजकुमार स्यायेगु धका सलंसः दलंद्वः प्राणीपिनिगु ज्यान प्राण प्तया मी दुइत्यंगु खः ।” धका क्यनेगु कुतः जुया च्वंगु दु ।

आः कीसं स्वये, जातकया घटना गुकथं न्हाना बना च्वंच्वन !

न्हाना वाराणसीया नां पुष्पवती । अन वशावतीं जुजुया काय् एकराज धयाम्हं राज्य यानाच्वन । वया काय् चन्द्रकुमार युवराज । पुरोहित खण्डहाल धइम्ह ब्राह्मण । व जुजुयात अर्थय् नं धर्मय् नं अनुशासन याइम्ह । वयात जुजुं “श्व छम्ह पण्डित खः” धका विनिश्चय

महामात्य अर्थात् न्यायाधीश आसनयुक्तं फेतुका बिल ।
तर वं घुसखोरी जुया घुस ननं बुइ माःम्हसित त्याका
बीगु, त्याये माःम्हसित बुका बीगु याना च्वन ।

छन्ह्या घटना । छन्ह मुदां बूम्ह मनु न्यायालय
न्यायाधीशयात लाक्व पाक्व व्व व्युन्युं पिहीं वल । वं
जुजुया सेवाय् वयाच्चंम्ह चन्द्रकुमारयात खन । अले
व्वांव्वां वना वयागु तुती ग्वाराग्वारा तुला ख्वल ।

चन्द्रकुमार : अय्, छ छाया हृदयागु ?

मनु : मालिक ! छण्डहालं विनिश्चयय् घुस नयाच्चन । व
घुसखोरिं घुस ननं थों जितः बुका हल ।

चन्द्रकुमार : भ्वाल, ग्याये मते; जि बु ।

थुकथं वयात आश्वासन बिया न्यायालयय् व्वना
यंकल । हानं अन न्याय याना न्यायानुकूल जुइक त्याये
माःम्ह त्याका, बुइ माःम्ह बुका छ्वत । अले जनतायागु
सलं लाय्कू ख्वल ।

जनता : जय जुइमाः राजकुमारया ! कल्याण जुइमाः
युवराजया !! दीर्घायु जुइमाः भावी नरेशया !!!

जुजु : छुक्रिया सः हें थ्व ?

अमात्यपिं : महाराज ! युवराज चन्द्रकुमारं थों न्यायानुकूल मुदा
छिने याना बिल । उकिं थ्व जय जयकार थ्वया च्वंगु खः ।

जुजु लय्लय् ताःगु मुदाय् । चन्द्रकुमार वया प्रणाम
याना छसिलिक्क फेतुना च्वन ।

जुजु : बाबु चन्द्र ! छं थों छगू मुद्दा बांलाक छिने यात हं,
मखु ला ?

चन्द्रकूमार : ज्यू बुबा !

जुजु : क्याबात् ! आवंलि छं हे न्यायालयया प्रतिष्ठा बढे
या । थों निसें छ विनिश्रय महामात्य जुल ।

तर उखे उखुनु निसें खण्डहालया आम्दानी चम्बुत ।
बं अबलेसं निसें कुमारया प्रति आघात जमे याना दाउ
माला जुइगु यात ।

छन्हया खे खः । घना च्वंम्ह जुजुं नसंचा इलय
ब्राह्म-मुहूर्तय् छगू स्वप्न खन । विभिन्न बुत्ता भरे जुया-
च्वंगु ध्वाखा दुगु, सप्तरत्न जडित प्राकारं (पःखालं) घेरे
याना तःगु, ख्वीगू योजन (४६० मील) दुगु सुवर्णमय
फि ह्वला तःगु तःधंगु तब्यागु राजमार्गं याना कक्का दया
च्वंगु, नानाविध रत्नं छायापिया तःगु द्वःछिगू योजन पाय-
जाःगु वेजयन्त प्रासादं याना शोभा बढे जुया च्वंगु, नन्वन
वनादि न्ह्याइपुसे न्ह्याइपुसे च्वंगु उद्यानतयेसं याना मोहित
जुइकीगु, नन्दा पुष्करणी आदि न्ह्याइपुसे न्ह्याइपुसे च्वंगु
पुष्करणीं जाया नुगः याउसे च्वनीगु, देवतागणपिनिगु
हूलमूलं जाया गुलजार जुया च्वंगु प्रयत्रिंश सुवन,
देवसोक । अहा गुलि बांला ! हाइ हाइ गुलि कःकः
घाः !! अहो, गुजागु थाय् !!! तर फिलिमिलि स्वये
मगानिबं जुजुया न्ह्यालं चाल । अन वने मास्ते वःगु उलि

थलि मंत । जुजु कल्पनाय् मग्न जुल । विचाः यात—

जुजु : कन्हे आचार्य खण्डहाल वइ । वयेवं हे देवलोक्य
वनेगु लंपु न्यने । वं कंगु लंपुं देवलोक वने, वने !

खण्डहालं सुथं निसें मोल्हया नये त्वने यात ।
जुजुया सेवाय् हाजिर जुइया निंतिं राजवर्षार्य् बुहां वन ।

खण्डहाल : महाराज ! आराम पूर्वकं शयन याना बिज्याः
ला ?

आसन कयंकयं—

जुजु : सगगानमगगमाचिक्ख,
त्वंसि ब्राह्मण धम्मविनयकुसलो ।
यथा इतो वजन्ति सुगतिं,
नरा पुञ्जानि कत्त्वाना'ति ॥

“हे ब्राह्मण ! छःपि धर्म-विनययात बांलाक सः
स्यूम्ह खः । छःपिसं कना बिज्याहुं, गुकथं मनूत थन
मनुष्य लोक्य पुण्य-कर्म याना स्वर्ग-गामी जुइगु खः ?”

ध्व हे भाव व्यक्त याये निंतिं शास्तां धया बिज्यागु
खः —

शास्ता : राजासि लुट्ठकम्मो, एकराजा पुप्फवतीया ।
सो पुच्छि ब्रह्मबन्धुं, खण्डहालं पुरोहितं मूल्हं ॥

व जुजु खः, ग्यानापुइक ज्या-खं याइम्ह रौद्रकर्मी ।
वयागु नां खः एकराज । व पुष्पवतीया जुजु खः । वं मूढ

(पट्-मूर्ख) म्ह ब्रह्मबन्धु खण्डहाल पुरोहितयाके प्रश्न न्यन ।

एकराज जुजुं गुगु प्रश्न खण्डहालयाके न्यंगु खः, व उगु प्रश्न सर्वज्ञ बुद्ध वा वस्पोलया श्रावक शिष्य वा बोधिसत्त्वयाके न्यने बहःगु वा न्यने माःगु प्रश्न खः । तर जुजुं नेनु जक लें द्वंम्ह मनुखं लच्छि यंकं लें द्दना च्वंम्ह मेम्ह मनूयाके लें न्यनेथें, खण्डहालयाके व प्रश्न न्यन ।

खण्डहाल : (व्यंग हास्यं विचारय दुना) 'ध्व हे खः मौका थः वेंरीया जनुफा स्वयेगु । आः, आः जि चन्द्रकुमारयात माःथाय् ध्यंका थःगु मनोरथ पुरे याये, याये !'

थुलि विचाः याये धुंका जुजुयात नाइक सम्बोधन याना धाल—

अतिदानं ददित्वान, अवजभे देव घातेत्वा ।
एवं वजन्ति सुगतिं, नरा पुञ्जानि कत्वाना'ति ॥

हे देव ! हे नरेश ! अतिदान बिया, अवध्य (स्याय् मत्य)पिन्त वध याना पुण्य याइपिं पुण्यवान्पि मनुत हे थुगु स्वर्गलोकय् वनी ।

जुजु : किं पन तं अतिदानं,
के च अवजभा इमस्मि लोकस्मि ?
एतच्च खो नो अवखाहि,
यजिस्सामि ददामि दानानी'ति ।

मो आचार्य ! व अतिवान धयागु छु ? थ्व लोक्य अवध्यापि सुसु ? थ्व खँ जित कना बिज्याहँ । जि यज्ञ नं याये । वान नं बी ।

खण्डहाल : पुत्तोहि देव यजितब्बं,
महेसीहि नेगमेहि च ।
उसभेहि आजानियोह चत्तुहि,
सब्बचतुक्केन देव यजितब्ब'न्ति ॥

हे देव ! थः यःपि काय्-मह्याय्पिन्ति स्याना यज्ञ यायेमाः । यःपि अप्रमहेषीपि, निगमवासी सेठपि, म्हे छम्हं तुइसे तुइसे च्वंपि वृषभ वृहंत, श्रेष्ठ आजानीय सलत आदि आदि फुकं प्यम्ह प्यम्ह स्याना 'सर्वचतुष्क' यज्ञ यायेमाः ।

थुकथं खण्डहालं जुजुं न्यंगु देवलोक वनेगु लंपुया थासय् नकंय वनीगु लंपु क्यना हानं लिसः बिल—

'महाराज ! खड्गं थुमिगु छयो त्वाल्हाना, लुंयागु बाताय् गःपःया हि फया, यज्ञ कुण्डया गालय् क्वफाना यज्ञ याइपि जुजुपि शरीरं नापं उगु देवलोक वनी ।'

'महाराज ! भ्रमण-ब्राह्मण, पवर्गी, लंजुवा व याचकतयेत नये त्वने पुनेगु आदि बीगुयात खालि "वान" जक घाइ । थुपि काय्-मह्याय् आदि सकसितं स्याना इमिगु गःपःया हि यज्ञ यायेगुयात "अतिवान" घाइ ।

धुकयं खण्डहालं यःगु वैरी चित्तयात पिने खने मदयेकेया निति
चन्द्रकुमार छम्हसित स्याये माःया लागी उलि उलि मछि प्राणीपित
स्यायेगु ग्वसाः ग्वया चन्द्रकुमारयात उकी बुध्याका छ्वयेगु घः कासा
म्हिता क्यन ।

ध्व खँ अन्तपुरयापि सकसिनं ताल । इपि सकलें
भयभीत जुल । त्राहि त्राहि जुल । नुगः पिपि मपी
च्याका कोलाहल मचे याना जुल । ध्व अर्थ प्रकाश यायां
शास्तां आज्ञा दयेका बिज्यात—

शास्ता : तं सुत्वा अन्तेपुरे,
कुमारा महेसियो च हउजन्तु ।
एको अहोसि निग्घोसो,
भिस्मा अच्चुग्गतो सहो'ति ॥

गबले अन्तपुरय् 'राजकुमारपि व महेषीपि स्यायेगु
हँ' धइगु सः ताये दत, अबले भयानकगु छगू कोलाहल सः
राजदर्वार छगुलि ध्वल ।

खण्डहाल : 'महाराज ! गथे छः, थुजागु यज्ञ याना बिज्याये
फु ला कि मफु ?

जुजु : 'आचार्य ! छु धया बिज्यानागु ? उजागु स्वर्ग
बनेत नं छाया यज्ञ मयाये ? जि यज्ञ घाये; स्वर्गय् बने,
बने ।'

खण्डहाल : 'महाराज ! ग्याफरात, आंटेकांट मनुपि, नुगः
 प्यासुपि मनुतयेसं थ्व यज्ञ याये फइ मखु । का, घया
 बिज्याहुं; छःपिसं घात्थें यज्ञ यायेगु खः ला ? खःसा,
 मुंका बिज्याहुं सकसितं थन । जि थत्थें यज्ञ-कुण्ड
 वयेकेगु ज्या याःवने ।'

खण्डहाल थःत माक्व सहयोगीपि भवना शहरं पिने
 वन । अन वं यज्ञ-कुण्ड म्हुइगु थाय् माथं वंकेबिया छ्वा-
 ख्यरं वालं चिना बिल । कारण खः, धार्मिक भ्रमण-
 ब्राह्मण वया बाघा बी । उकि पौराणिक ब्राह्मणतयेसं
 यज्ञ-कुण्डया छ्वालं वालं चिना तःगु वयेमाः धका नियम
 वयेका वन ।

थः मनुतयेत सःतके बिया हुकुम भ्युभ्युं—

जुजु : 'तात ! जि थः काय्-म्हाय्, कलापिं स्याना यज्ञ
 याये । जि देवलोक वने । हुं, इमित कना सकसितं थन
 भवना हति ।'

न्हापां कार्यापिं भवना हयेत हुकुम भ्युभ्युं—

गच्छथ वदेथ कुमारे, चन्दं सूरियञ्च भद्रसेनञ्च ।
 सूरञ्च वामगोत्तञ्च, पचुरा किर होथ यञ्जत्याया'ति ॥

'हुं; चन्द्र, सूर्य, भद्रसेन व सूर वामगोत्र कुमारपिं
 सकसितं यज्ञया निंति मुना छ्वं वा घा ।'

राजपुरुषपि न्हापां चन्द्रकुमारयाथाय् वन । बिनित्
यात—

राजपुरुषपि : 'कुमार ! छःपिन्त स्याना छःपिनि बुबाज्यु बेव-
लोक वने मास्ते वयेका चवन । वस्पोलं जिमित थन
छःपिन्त ज्वंके छ्वया हयाच्चन ।'

चन्द्रकुमार : 'सुया खँ न्यना जितः ज्वंके हया च्वंगु लय् ?'

राजपुरुषपि : 'कुमार ? खण्डहालया ।'

चन्द्रकुमार : 'छु वं जितः जकः ज्वंके बिया च्वंगु सा कि मेपिन्त
नं ?'

राजपुरुषपि : 'राजपुत्र ! मेमेपिन्त नं ज्वंका च्वंच्चंगु दु ।
'सर्व-चतुष्क' यज्ञ यायेगु इच्छा तया च्वंगु दु ।'

चन्द्रकुमार : 'वया मेपि सुं लिसे शत्रुता मदु । 'न्यायालय्य् घुस
नये मन्त' धका जि छम्हसिगु प्रति वैरचित्त तया वं यक्व-
सित स्याका चवन । बुबा वरशन याये खनेवं इपिं सकसितं
मुक्त याना बीगु जिगु भार जुल ।'

थुलि विचाः याना राजपुरुषपिन्त धाल—

'का सा का, जिमि बुबाज्यूयागु वचन मुताबिक
या ।'

राजपुरुषपिसं चन्द्रकुमारयात यंका पटांगिरी छथाय्
थने यंकल । मेपिं स्वम्हसित नं सःता हया चन्द्रकुमारया
हे लिक्क तयेहल । थुलि याये घुंका जुजुयाथाय् बिनित्
चढे याः वन ।—

राजपुरुषपि : 'महाराज ! कार्यपि सकसितं ह्ये धुन ।'
इमिगु खं न्यना —

जुजु : 'तात ! आः जिमि म्हायपि व्वना हया इमि वाजु-
पिनि लिक्क लिक्क तये हति ।'
प्यम्ह म्हायपि हयेगु हुकुम जुजुं—

कुमारियोपि वदेथ, उपसेनं कोकिलञ्च मुदितञ्च ।
नन्दञ्चापि कुमारि, पचुरा किर होथ यञ्जत्थाया'ति ॥

'उपसेना, कोकिला, मुदिता व नन्दा कुमारोपिन्त
नं धाः यज्ञया निति सकलं छथासं मुना च्चं वा ।'

राजपुरुषपि : 'हवस् महाराज !'

घाघा इमिगु यासय् वना इपि सकसितं ख्वयेक
ख्वयेक हया इमि वाजुपिनि लिक्क लिक्क तये यंकल ।
थः कलाःपि ज्वंके छ्वयेत हुकुमं ब्युब्बुं धाल—

जुजु : विजयम्पि मय्हं महेसि,
एरावति केसिनि सुनन्दञ्च ।
लक्खणवरूपपन्ना,
पचुरा किर होथ यञ्जत्थाया'ति ॥

'जि उत्तम लक्षण, रूपं जाया च्चापि विजया, एरा-
वती, केसिनी व सुनन्दा घइपि कलाःपिन्त नं धा यज्ञया
निति फुकं छथासं मुना च्चं वा ।'

राजपुरुषपिसं इमित नं ख्वयेक ख्वयेक हायेक हायेक
कुमारपिनि लिक्क लिक्क तये यंकल ।

प्यम्ह सेंठपि ज्वंके छ्वयेगु राजाज्ञा ब्युब्यु—

जुजु :

गहपतयो च वदेथ,

पुण्णमुखं भदिदयं सिङ्गालञ्च ।

वड्ढञ्चापि गहपति,

पच्चुरा किर होथ यज्जत्थाया'ति ॥

'पूण्णमुख, भद्रिय, सिंगाल व वधं गृहपतिपिन्त नं
धा, यज्जया निंति छथासं मुना चवं वा ।'

राजपुरुषपिसं वना इमित ज्वना हल ।

जुजुया कलाः काय्-म्हाय्पि ज्वना हत्तले जनतापि
सकलें सुमुक चवं च्वन । सेंठपिनि परिवार लिसे ला इमि
गाक्कं ज्या-खं चले जुया च्वंगु । उकिं इमित ज्वना यंके
जक छु लात, शहर छगुलिं क्षुब्ध विक्षुब्ध जुल—

जनतापि :

'जिमिसं सेंठपिन्त स्याका जुजुयात यज्ज याके बी
मखु ।'

सेंठपि थः थःथिति ज्ञाति-वर्गं ल्यूल्यू तथा राजकुल्य
थ्यंक वन । थःथितिपिसं चाहुइका च्वंपि इमिसं जुजुयाके
थः थःपिनिगु ज्यानया भिक्षा पवन ।

थ्व हे भाव प्रकाश यायेत शास्तां आज्ञा जुया

बिज्यात :-

शास्ता :

ते तत्थ गहपतयो,
अबोच्चिसु समागता पुत्तदारपरिकिण्णा ।
सब्बेव सिखिनो देव करोहि,
अथ वा नो दासे सावेही'ति ॥

'काय्-म्ह्याय्, कलाःपि ल्यूल्यू तथा वःपि इपि
सेठपिसं जुजुयात बिन्ति चढे यात, 'देव' जिपि सकसिगु'
छ्यनय् आंगसा जक ल्यंका छल्पोलया चाकरी याइपि
वयेका बिज्याहुं; मखुसा दास रूप्य घोषणा याना
बिज्याहुं ।'

थुकथं प्रार्थना यात नं इमित जीवित-दान प्राप्त
मजू ।

राजपुरुषपिसं मेपि सकसितं लिच्छवया सेठपि प्यम्ह-
सित जक ज्वना यंका कुमारपिनि लिक्क लिक्क तये
यंकल ।

किसि, सल आदितयेत ज्वंके छ्वछ्वं—

जुजु :

अभयङ्करम्पि मे हत्थि,
नालागिरि अच्चुगगतं धरुणदन्तं ।
आनेथलो ने खिप्पं,
यज्जत्थाय भविस्सन्ति ॥

अस्सरतनम्पि केसि, सुरामुखं पुण्णकं विनतकञ्च ।
आनेथ खो ने खिप्पं, यञ्जत्थाय भविस्सन्ति ॥

उसभम्पि यूथपति अनोजं,
निसभं गवस्पति तेपि मय्हं आनेथ ।
समूहं करोन्तु सब्बं,
यजिस्सामि वदामि दानानि ॥

सब्बं पटिप्रादेथ, यञ्जं पन उगगतम्हि सूरियम्हि ।
आणापेथ च कुमारे, अभिरमन्तु इमं रत्ति ॥

सब्बं उपट्टपेथ, यञ्जं पन उगगतम्हि सूरियम्हि ।
वदेथ दानि कुमारे, अञ्ज खो पच्छिमा रत्ती'ति ॥

‘अभयंकर, नालागिरि, अच्युग्गत व वरुणवन्त
किसितयेत नं तुरन्त हति, इपि नं यज्ञया निति जुइ
तिनि ।’

‘केसी, सुरामुख, पुण्णक व विनतक अभ्ध रत्ततयेत
नं याकनं हति, इपि नं यज्ञया निति जुइ तिनि ।’

‘यूथपति, अनोज, निसभ व गवम्पति द्वहंतयेत नं
हति । मेमेपि नं ङंगः पंछि आदि सकसितं मुंकी । जि
यज्ञ याये, दान बी ।’

‘दक्ष फुकं तयार याना हति । निभा छो लुइवं हे
यज्ञ शुरु जुइ । कुमारपिन्त धा, ‘थों चच्छि मोज मज्जा
याना जू ।’

‘सकतां सकतां न्होने ति । निभा जः खने दयेवं
हे यज्ञ यायेगु जुइ । आः कुमारपिन्त धया व्यु, ‘थों इमिगु
अन्तिमगु चाः खः ।’

अबले तकं जुजुया मां—बौपि जीवित हे तिनिगु ।
उकिं अमात्यपि वना मांन्हसित थ्व खबर कं वन ।

अमात्यपि : ‘आर्या ! छःपिनि कायं ला कलाः काय्-म्हायपिन्त
स्याना यज्ञ यायेगु ता तुना च्वन ।’

राजमाता : ‘अहो अमात्यपि ! आम छु खं धाः वयागु ?’
राजमातां ल्हातं नुगः पाचय् दावां ख्वख्वं जुजु एक-
राजयाथाय् वया धाल—

‘अहो बाबु ! छु छंगु यज्ञ धात्ये थुजागु छांटं जुइगु
ला ?’ अहो अनर्थ !’

थ्व हे अर्थ व्यक्त याये निरति शास्तां आज्ञा जुया
बिज्यात—

शास्ता : तं तं माता अवच,
रोदन्ती आगन्त्वा विमानतो ।
यज्ञो किर ते पुत्त,
भविस्सति चतूहि पुत्त ही’ति ॥

‘राजमाता थःगु निवास स्थानं खल्वं वया च्चन—
 ‘पुत्र ! छु छंगु यज्ञ प्यन्ह काय्पिन्त स्याना जुइगु
 ला ?’

जुजु :

सब्बेपि मय्हं पुत्ता चत्ता,
 च्चन्दिस्मि हञ्जमानस्मि ।
 पुत्ते हि यञ्जं यजित्वान,
 सुगतिं सगं गमिस्सामी’ति ॥

‘छः, चन्द्रकुमारयात जति स्यायेगु जूसैलि जि फुकं
 काय्पिन्त त्याग याये धुंगु बु । काय्पि स्याना, यज्ञ याना
 जि सुगती स्वर्गलोक्य वने ।’

राजमाता :

मा तं पुत्तं सदद्दहेसि,
 सुगतिं किर होति पुत्तयञ्जेन ।
 निरयाने’सो मग्गो,
 नेसो मग्गो हि सग्गानं ॥

दानानि देहि कोण्डञ्ज,
 अहिंसा सब्बभूतभव्यानं ।
 एस मग्गो सुगतिया,
 न च मग्गो पुत्तयञ्जेना’ति ॥

‘बाबु ! छं थ्व खँय पत्याः याये मते, ‘काय्पिन्त
 बलि बीवं स्वर्ग लोक्य वने दइ ।’ बाबु ! थ्व नकंया लें
 छः । पुत्र ! थ्व धात्थें स्वर्गया लें मखु ।’

‘हे कौण्डिन्य गोत्रय् जन्म जूम्ह काय्मचा ! छं
 वान् भ्यु । प्राणि मात्रया प्रति क्षहिंसाया व्यवहार या ।
 बाबु ! थ्व सुगतिया लें छः । काय्पि म्हाय्पि बलि
 बीगु व स्वर्गया लें गबलें जुइ फइ मखु ।’

जुज्ज :

आचरियानं वचनान्,
 घातेस्सं चन्वञ्च सूरियञ्च ।
 पुत्तेहि यञ्जं यजित्त्वान् दुक्कजेहि ।
 सुमत्तिं सग्गं गमिस्सामी‘ति ॥

‘आचार्य खण्डहालया वचन न्वना मां ! जि थुपि
 चन्द्र व सूर्यपिन्त स्याके बी एयनागु छः । थ्व जिगु थःगु
 बिच्चार मखु । मां ! त्याग यानां याये थाकुपि काय्-
 म्हाय्पिन्त यक्षय् बलि बिद्या जि सुगति स्वर्ग-सोकय्
 वने ।’

गबले मामं वयात थःमं खँ न्यंके फइ मखुत्त छय्यातु
 थुल, व लिहाँ वन । अबुम्हं थ्व समाच्चार ताल । अबुम्ह
 वया घाः वल । थ्व भाव नं शास्तां प्रकाश याना
 बिज्यात—

शास्ता :

तं तं पितापि अवच,
 वसवत्ती श्रोरसं सकं पुत्तं ।
 यञ्जो किर ते पुत्त,
 भविस्सति चतूहि पुत्तेही‘ति ॥

‘वशवतीं नां बुम्ह अबुम्हं नं थः ओरस पुत्रयाके
न्यन, ‘पुत्र ! छु छंगु यन प्यम्ह काय्पिन्त स्याना जुइगु
सा ?’

(थन नं गाथात बु, गुगु च्चव् उल्लेख जुइ धुंकुगुडु)

जुजु : ‘खः, चन्द्रकुमारयात जति स्यायेगु जूसैलि जि फुक
काय्पिन्त त्याग याये धुं गु बु । काय्पि स्याना यन्न याना
बुबा ! जि सुगती स्वर्ग-लोक्य वने ।’

राजपिता : ‘बाबु ! छं थ्व खैय् पत्याः याये मते, ‘काय्पिन्त
बलि बोवं स्वर्ग-लोक्य वने दइ ।’ तात ! थ्व नर्कया
लंपु खः । पुत्र ! थ्व धात्थें स्वर्गया लंपु मखु ।’

‘हे कौण्डिन्य ! छं दान ब्यु । प्राणी मात्रया प्रति
अहिंसाया व्यवहार या । पुत्र ! थ्व सुगतिया लंपु खः ।
काय्-म्ह्याय्पि यन्नय् बलि बीगु व स्वर्गया लंपु गबलें जुइ
फइ मखु ।’

जुजु : ‘बुबाज्यू ! थ्व जिगु थःगु विचार मखु । आचार्य
छण्डहालया वचन न्यना जि थुपि चन्द्र व सूर्यपिन्त स्याके
बी त्यानागु खः । बुबाज्यू ! त्याग यानां याये थाकुपि
काय्-म्ह्याय्पिन्त यन्नय् बलि बिया जि सुगति स्वर्ग-
लोक्य वने ।’

राजपिता : दानानि देहि कौण्डज्ज,
अहिंसा सब्बभूतभव्यानं ।
पुत्तपरिवृत्तो तुवं,
रट्ठं जनपदं पालेहि ॥

‘हे कौण्डिन्य ! छं दान ब्यु । प्राणी मात्रया प्रति
अहिंसाया व्यवहार या । काय्-म्ह्याय्पि छचालं तथा
राष्ट्र ब जनपदया पालन या ।’

राजपितां नं थः काय्यात थःगु खं न्यंके मफुत ।

चन्द्रकुमार : (विचार यायां) ‘खालि जि छम्हसिगु कारणं
थुलिमछि प्राणीपि विपत्ति घेरे याका च्वने माल । बुबा-
याके प्रार्थना याये । थुपि फुकसितं मृत्यु दुःखं मुक्त याना
बी ।’

थुलि विचाः याना कुमारं अबुम्हसित धाल—

मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
अपि निगलबन्धकापि, हत्थी अस्से च पालेम ॥
मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
अपि निगलबन्धकापि, हत्थिछकणानि उज्झेम ॥
मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
अपि निगलबन्धकापि, अस्सछकणानि उज्झेम ॥
मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
यस्स होन्ति तव कामा, अपि रट्टा पब्बजिता ।
भिक्षाचरियं चरिस्सामा’ति ॥

‘देव ! जिमित स्याना छता बिज्याये मते । बरु जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुँ । तुती न्यवलं घाका नं जिमिसं किसित व सलत लहिगु ज्या याये ।’

‘देव ! जिमित स्याना छता बिज्याये मते । बरु जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुँ । तुती न्यवलं घाका नं जिमिसं किसितयेगु छि ईगु ज्या याये ।’

‘महाराज ! बिनित्ति जिमित स्याना छता बिज्याये मते । बरु जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुँ । तुती न्यवलं घाका नं जिमिसं सलतयेगु छि ईगु ज्या याये ।’

‘प्रभु ! कोटी बिनित्ति जिमित स्याना छता बिज्याये मते । बरु जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुँ । मये नं मखुसा छःपिनि सुयात यः ताल, जिमित ‘दास’ याना वयात बिया बिज्याहुँ । जिमित देशं पिने पितिना छ्वतल्ले नं जिमिसं भिक्षा पवना पवना म्वायेगु याये ।’

चन्द्रकुमारयागु थुगु नाना प्रकारया विलाप न्यना, बुबुं तुगः तःज्याम्ह्ये जुया मिखाय् दंक दंक छ्वदि पिज्वयेका छ्वखवं घाल—

जुजु :

‘जिमि काय्पिन्त सुं छम्हसिनं स्याये दइ मखु ।

जितः देवलोकं न माःगु मदु । काका तोति, थुपि फुकसितं
तोति ।'

थये धाघां—

दुक्खं खो मे जनयथ, विलपन्ता जीवितस्स कामाहि ।

मुञ्चेथ दानि कुमारे, अलम्पि मे होतु पुत्तयञ्जेना'ति ॥

“म्वाये माःया निति जि कार्यापि विलाप याना
जृगुलि जिगु मनय् दुःख पिञ्चया च्वन । कुमारपिन्त यत्थे
तोता ब्यु । जितः कार्यापि बलि बी माःगु यज्ञ छु यायेत ?”

जुजुया राजाज्ञा न्यने मात्रं हे राजपुरुषापि निसं
कया जंगः पंछि थ्यं कं फुकं प्राणीपिन्त मुक्त याना बिल ।
तर खण्डहालं थ्व छुं छुं मस्यु । खण्डहाल यज्ञ-कुण्ड
दयेकेगु ज्याये लगे जुया च्वंगु च्वनं ।

छम्ह मनु : 'अय् दुष्ट खण्डहाल ! जुजुं कार्यापि सकलें तोतके
बी धुंकल । आः छं छिमि कार्यापि स्याना इमिगु गःपःया
हि यज्ञ याना च्वं ।

खण्डहाल : 'हे ! छु याःगु थ्व जुजुं ?'

धाघां म्ह छम्हं मि पूम्हथे जुइका वाथाक्क वनाखतं
स्वाय् स्वाय् वया—

पुब्बेव खो'सि वुत्तो, दुक्करं दुरभिसम्भवञ्चे'तं ।

अथ नो उपक्खतस्स यञ्जस्स, कस्मा करोसि विक्खेपं ॥

सब्बे वजन्ति सुगतिं, ये यजन्ति येपि चेव याजेन्ति ।
ये चापि अनुमोदन्ति, यजन्तानं एदिसं महायज्जं ॥

‘महाराज ! जि छपिन्त न्हापां हे धयागु मखु ला ?
छःपिये जाःपि ग्याः चिकु पहः वःपि ग्याफरातयेसं थुगु
यज्ज याये फइ मखु । यज्ज यायेगु धयागु अःपु मजू, तःसकं
थाकु धका ।’ अपायसकं धायेक धायेकं आः छःपिसं सारा
ज्या-खं मामला सिधये धुंकूगु यज्जय् बाधा बिया बिज्याना
चवन । महाराज ! छःपिसं थ्व छु याना बिज्यानागु ?
मस्यू ला छःपिसं ‘सुनां सुनां यज्ज याइ, याकी, हानं महान
यज्जया अनुमोदन याइ, इपि फुकं फुकं स्वर्गं वनी धका ?’

उम्ह तमं चर जुयाच्चम्ह ब्रह्मयागु खं न्यना व
अन्धा व मूर्खम्ह जुजुं मनय् हानं ‘धर्म’ चेतना थना हल ।
वं हानं कुमारपिन्त ज्वंके बिल । अले चन्द्रकुमारं अबुया
मिखा चायेका बी माला धाल—

चन्द्रकुमार : अथ किस्स च नो पुब्बे,
सोत्थानं ब्राह्मणो श्रवाचेसि !
अथ नो अकारणस्मा,
यज्जत्थाय देव घातेसि ?
पुब्बेव नो दहरकाले,
न हनेसि न घातेसि ।
दहरम्हा योब्बनं पत्ता,
श्रदूसका तात हज्जाम ॥

हृत्थिगते अस्सगते, सघ्नद्धे पस्स नो महाराज ।

युद्धे वा युज्झमाने वा,

न हि मादिसा सूरा होन्ति यज्झत्थाय ॥

पच्चन्ते वापि कुपिते, अटवीसु वा मादिसे नियोजेन्ति ।

अथ नो अकारणस्मा, अभूमियं तात हज्झाम ॥

यापि हि ता सकुणियो, वसन्ति तिणघरानि कत्वान ।

तासम्पि पिया पुता, अथ नो त्वं देव घातेसि ॥

मा तस्स सद्वहेसि, न मं खण्डहालो घातेय्य ।

ममं हि सो घातेत्वान, अनन्तरा तम्पि देव घातेय्य ॥

Dhamma.Digital

गामवरं निगमवरं ददन्ति, भोगम्पिस्स महाराज ।

अथंगपिण्डकम्पि, कुले कुले हेते भुज्जन्ति ॥

तेसम्पि तादिसानं, इच्छन्ति दुब्भितुं महाराज ।

येभुय्येन एते, अकतज्जुनो ब्राह्मणा देव ॥

मा नो देव अवधि..... फुकं चवय्थे ॥

‘बुबा ! यदि जि स्याथे बहःन्ह जूसा, छाय् जि
बूबले की थःथितिपिसं न्हापा जितः ब्राह्मणतये पाखें

श्वस्तिपाठ याके बिल ? अबले जित श्व हे खण्डहालं जिगु लक्षण चिन्हत स्वया विचाः याना 'श्व कुमारयात छुं हे बिघ्न बाधा वइ मखु, छःपिनि लिपा राज्य याइम्ह श्व हे जुइ' धका धाःगु दु हे । श्वयागु न्हापायागु खं व लिपायागु खं भ्याः भतिचा हे मिले मजू । च्वःत्वः मिले मजुइक ख ल्हाइम्ह श्व ला धात्थेम्ह ऊठवादी खः । थये धका सीक सीकं श्वयागु खं न्यना छुं हे कारण मदयेक म्वाः म्वाकं देव ! छःपिसं जिमित यज्ञया लागी स्याके बिया च्वन । भो नरेन्द्र ! म्वाःम्वाकं जिमित स्याके बिया बिज्याये मते । धात्थे धात्थे श्वं जि छम्हसिगु वैरभावं आपालं प्राणीपिन्त स्यायेगु तातुना च्वन । महाराज ! बांलाक होश तथा बिज्याहं ।'

'महाराज ! यदि धात्थे जिमित स्याये मास्ते वःगु खःसा न्हापा हे गबले कि जिपिं मचातिनिगु खः, छाया मस्याके बीमाल ? छाया स्याके मबीमाल ? थौं जिपिं मचायागु अवस्था पुला ल्याय्म्ह जुया वये धुन । प्रथम वयस्य च्वना काय्-म्हाय्पिं लिसे जिपिं आः न्हाः वना च्वनागु दु । अये जुइक जुइकं छुं हे छुं हे अपराध मदयेक बुबा ! छाया जिपिं सी मालाच्वन ?'

'महाराज ! सल, किसि गया शस्त्र अस्त्र भेरे याना रणक्षेत्रय जुया च्वनीपिं जिपिं प्यम्ह दाजुकिजापिन्त स्वया बिज्याहं । शत्रुतयेगु शहर घेरे याना इपिं लिसे युद्ध याना

चवनीपि जिपिथे जाःपि योद्धा काय्पिन्त स्वया बिज्याहुँ ।
 महाराज ! काय्पि मबुपि जुजुपि अनार्थपिथे खः । देव !
 जिपिथे जाःपि सूर वीर बलवान्पि काय्मस्त यज्ञया
 लागी स्याका चवने बहः मजू ।'

'सीमान्त प्रदेशय् विद्रोह मचे जुइबले, वा वन
 जंगलया देख-रेख याये मालीबले विद्रोहीतयेत ज्वना
 ह्येया निति धका जिमित छवया बिज्यायेमाः । थौं ला
 बुबा ! बिना कारणय, थाय् मखुथाय् अवसरं मब्यूगु
 थासय् जिपि सी मालाचवन !'

'हे देव ! गुपि ङगः पंछित् घाय्या छे दयेका
 चवनीपि खः, इमित तक नं थः काय्-मह्यार्यपि प्रिय जू
 धासेलि, थौं छःपिसं जिमित छाया स्याके बिया चवना ?'

'महाराज ! छःपिसं वयागु ख्ये पत्याः याना
 बिज्याये मते । जित खण्डहालं स्याके बिया बिज्याये
 मते । धात्थे बुबा ! थौं वं जितः घात याना लिपा
 छःपिन्त नं घात याइ तिति ।'

'महाराज ! थुपि ब्राह्मणतयेत श्रेष्ठ श्रेष्ठगु गां,
 श्रेष्ठ श्रेष्ठगु निगम, श्रेष्ठ श्रेष्ठगु भोग सामग्री नं बी माः,
 हानं थुमिसं कुल कुल पतिकं अग्र-पिण्ड ग्रहण याना नं
 नया जुयाचवन ।'

'महाराज ! थुपि ला व श्रेष्ठ श्रेष्ठगु गां आदि
 बीपिन्त तक नं स्यंकेगु स्वइपि जुयाचवन । देव ! थुपि

ब्राह्मण धर्यापिं प्रायः याना अकृतज्ञापिं, यानागु गुण
म्हमस्यूपिं जुयाच्चन ।'

‘देव ! जिमित स्याना छता बिज्याये मते । बर
जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुं । तुती
न्यवलं घाका नं जिमिसं किसित लहिगु ज्या याये ।’

‘महाराज ! जिमित स्याना छता बिज्याये मते ।
बर जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुं ।
तुती न्यवलं घाका नं जिमिसं किसितयेगु छि इये ।.....
सलतयेगु छि इये । उलिं नं सन्तोष मजूसा
महाराज ! छःपिनि सुयात यः ताल, जिमित ‘दास’ याना
बयात बिया बिज्याहुं । जिमित देशं पिने पित्तिना छ्वतल्ले
नं जिमिसं भिक्षा पवना पत्रना म्वायेगु याये ।’

कुमारयागु विलाप न्यना— (गाथा दु, च्वय्थे हे)

जुजु :

‘म्वाये माःया निंति जि कार्यापिं विलाप याना
जूगुलिं जिगु मनय् दुःख पिज्वया च्वन । अत्थे कुमारपिन्त
तोता न्यु । कार्यापिं बलि बी माःगु यज्ञ जितः माःगु मडु ।’
थुलि धया राजाज्ञा न्युन्यु’ हाकनं सकसितं मुक्त
याना बिल ।

तर खण्डहालं हानं बया च्वय्थे हे गाथा व्वना
धाल—

खण्डहालः : ‘महाराज ! जि छःपिन्त न्ह्यवः हे धयागु मखु
ला ? छःपिंथे जाःपिं ग्याः च्चिकु पहः बःपिं ग्याफरातयेसं

यज्ञ याये फइ मखु । यज्ञ यायेगु धयागु अःपु मजू, तःसकं
थाकु । अपायसकं धायेक धायेकं आ, छःपिसं सारा फुक
ज्या—खँ मामला सिधये धुंका यज्ञय् बाधा बिया च्वन ।
महाराज ! छःपिसं थ्व छु याना बिज्यानागु ? मस्यु ला
छःपिसं 'सुनां सुनां यज्ञ याइ, याकी, हानं महान् यज्ञया
अनुमोवन याइ, इपिं फुकं फुकं स्वर्गय् वनी धका ?'

युक्थं खण्डहालं छुखँ ह्याना, छुखँ लोभ भयना
हानं सकसितं ज्वंके बिल ।

अले चन्द्रकुमारं जुजुया नुगः नायेकेगु कुतलय्
धाल—

चन्द्रकुमार :

यदि किर यजित्वा पुत्तोहि,
देवलोकं इतो चुता यन्ति ।

ब्राह्मणो ताव यजतु,
पच्छापि यजसि तुवं राज् ॥

यदि किर यजित्वा पुत्तोहि,
देवलोकं इतो चुता यन्ति ।

एस्वेव खण्डहालो,
यजतं सकेहि पुत्तोहि ॥

एवं जानन्तो खण्डहालो,
किं पुत्तके न घातेसि ?

सञ्चञ्च जातिजनं,
 अत्तानञ्च न घातेसि ?
 सब्बे वजन्ति निरयं,
 ये यजन्ति येषि याजेन्ति ।
 ये चापि अनुमोदन्ति,
 यजन्तानं एदिसं महायञ्जं ॥

सचे हि सो मुञ्जति यो हनन्ति,
 हतोपि सो सग्गमुपेति ठानं ।
 भोवादि भोवादिन मारयेय्युं,
 ये चापि तेसं अभिसद्दहेय्युं'न्ति ॥

'यदि कायपिन्त स्याना बलि बिया यज्ञ यायेवं थनं
 सिना देवलोक्य वनीगु छःसा, न्हापां खण्डहाल ब्रम्ह नं
 नि वया काय-म्ह्यार्यपि स्याना यज्ञ याये थःव्यु । महा-
 राज ! अनं लिपा तिनि छःपिसं यज्ञ याना बिज्याहं ।

'देव ! यदि घात्ये कायपिन्त स्याना बलि बिया
 यज्ञ यायेवं तुं थनं सिना देवलोक्य वनीगु छःसा, थ्व
 खण्डहालं हे वया थः काय-म्ह्यार्यपि स्याना यज्ञ याये
 थव्यु ।'

'काय-म्ह्यार्यपि स्याना देवलोक्य वनीगु धका
 थुलि तकं स्यूम्ह, सम्ह, ज्ञां बुम्ह खण्डहालं छाय थः

काय्पिन्त मस्यात ? छाय् वं वया थःथितिपि फुकसितं
मस्यात ? छाय् वं थःत थःम्हं मस्यात ?'

यदि घात्थे मेपिन्त स्याना देवलोक्य् वनीगु खःसा,
थःत थःम्हं स्यायेबले ब्रह्मलोक्य् वने माःगु जुइमाः । थुलि
तकं यज्ञया गुण स्यूम्हं मेपिन्त मस्यासे थःत थःम्हं हे नं
स्याये फयेके माःगु खः । तर थ्व खण्डहालं अथे मयासे
जित स्याके बिया च्वन । थुकिं नं महाराज ! छःपिसं
सीका बिज्याये माःगु खः 'न्यायालयय् घुस नये मवया वं
थये याना च्वंगु खः ।'

'सुनां थन यज्ञ याइ, सुनां थन यज्ञ याकी, हानं
सुनां थन थुजागु महायत्त धाःगुया अनुमोदन याइ, इपि
फुक फुकं नर्क्य् वनी । महाराज ! थ्व अवश्यम्भावी
खः ।'

'यदि घात्थे गुम्हसिनं हत्या यात, व उम्ह शुद्ध
जुइगु खःसा, यदि घात्थे स्याका नं स्वर्गं लोक्य् थ्यनीगु
जूसा, गुपि थ्व काय्-म्ह्यार्पि बलि बिया यज्ञ याना
स्वर्गलोक्य् वनेगुली पूरा पूरा विश्वास तइपि खः, इपि
ब्राह्मणतयेसं ब्राह्मणतयेत नि स्याये माःगु खः महाराज !'

गबले कुमारं थुलि ठोस वंक खे कना नं थः बुबा-
यात थःगु खे न्यंके मफुत, अबले जुजुयात छ्वाख्यरं
चाहिला च्वना च्वीपि परिषदपिन्त खे थ्वयेकु थ्वयेकु—

चन्द्रकुमार : कथञ्च पुत्तकामायो,
 गृहपतयो घरणियो च ।
 नगरम्हि न उपरवन्ति राजानं,
 मा घातयि ओरसं पुत्तं ॥

कथञ्च किर पुत्तकामायो,
 गृहपतयो घरणियो च ।
 नगरम्हि न उपरवन्ति राजानं,
 मा घातयि अत्रजं पुत्तं ॥

रज्जो चम्हि अत्थकामो,
 हितो च सब्बजनपदस्स ।
 न कोचि अस्स पटिघं,
 मया जानपदो न पवेदेती'ति ॥

'हे काय-म्हाय्या इच्छा यादपि गृहपतिपि व
 गृहिणीपि ! छाय् छिमिसं शहरय् चिल्लाय् चिल्लाय्
 बुबुं हाला थः ओरस पुत्रपिन्त स्याना बिज्याये मते
 महाराज ! धका मघासे च्वं च्वना ?'

अय् पुत्र-पुत्री कामीपि गृहपतिपि व गृहिणीपि !
 छाय् छिमिसं शहरय् चिल्लाय् चिल्लाय् वना जुया थः
 महाराज ! धका मघासे च्वं च्वना ?

‘जि थों तक जुजुया भितुनिम्ह जुया चवनागु दु ।
हानं सारा जनपदया हितेषी नं जुया चवनागु दु । ‘श्व
लित्से जिमि बैरभाव दु’ धका सुना नं थों तक जित धाये
फुगु मखुनि । अथे नं सुं छम्ह जनपदयापिसं जुजुयात छुं
छगू खँ धका नंवाना ब्यूगु मखु ।’

थये धका धालं नं सुं छम्हसिनं छुं छगू धका
नंवाना मब्यू । अले राजकुमारं थः जहानपिन्त जुजुयाके
बिन्तिभाव याये निति प्रेरणा ब्युब्युं—

गच्छथ वो घरणियो, तातञ्च वदेथ खण्डहालञ्च ।
मा घातेथ कुमारे, अदूसके सीहसङ्कासे ॥

गच्छथ वो घरणियो, तातञ्च वदेथ खण्डहालञ्च ।
मा घातेथ कुमारे, अपेक्खिते सब्बलोकस्सा’ति ॥

‘हे गृहिणीपि ! हे, छिपि हें; छिमिसं वना बुबा-
यात व खण्डहालयात धया ब्यु हें ‘सिंह समानपि छुं छुं
हे अपराध मवुपि कुमारपिन्त स्याये मते’ धया ब्यु ।’

‘हे गृहिणीपि ! का रे हें, छिपि हें; छिमिसं वना
बुबायात व खण्डहालयात धया ब्यु हें ‘सारा लोकं इच्छा
याना च्वापि कुमारपिन्त स्याये मते’ धया ब्यु ।’

इपि वना याचना यात । इमित नं जुजुं वास्तः
किस्ता मतल । अले राजकुमार सुं हे मदुम्ह अनाथ
जुया विलाप यायां—

“यं नूनाहं जायेय्यं, रथकारकुलेसु वा,
पुक्कुसकुलेसु वा वेस्सेसु वा जायेय्यं ।
न हज्ज मं राज यञ्जे घातेय्या’ति ॥

‘जि थौं रथकार कुले जक जन्म जूगु जूसां, लेंय्
लेंय् फोहर सफा याना जुइपि पोतयेगु कुलय् जक जन्म
जूगु जूसां वा वेश्यपिनिगु कुलय् जक जन्म जूगु जूसां
जुजुं थौं जित यज्ञय् स्याइ मखुगु जुइमाः ! तर....!’

हाहां हानं व हे थः जहानपिन्त प्रेरणा व्युब्धुं —

सब्बा सीमन्तिनियो गच्छथ, अय्यस्स खण्डहालस्स ।
पादेसु निपतथ, अपराधाहं न पस्सामि ॥

सब्बा सीमन्तिनियो गच्छथ, अय्यस्स खण्डहालस्स ।
पादेसु निपतथ, किन्ते भन्ते मयं अदूसेमा’ति ॥

‘हे मय्जुपि ! हूं, छिपि हूं; वना आर्यं खण्डहालया
तुती भोपुया धा हूं ‘जि आचार्यं खण्डहालया प्रति थःन्हं
यानागु अपराध छुं खनागु मडु ।’

‘हे मय्जुपि ! हूं, छिपि फुकं फुकं हूं; वना आर्यं
खण्डहालया पाली भोपुया धा हूं, ‘आर्यं खण्डहाल !
जिमिसं छःपिनिगु छुं स्यंकागु बु ? यदि चन्द्रकुमारया छुं
दोष बुसा, वयात क्षमा ब्यू’ धका धा हूं ।’

अबले चन्द्रकुमारया चिधिचाम्ह केहेँ शैलकुमारीं
शोक धामय् याये मफुत । थः बुबाया तुति पाली ग्वारा
ग्वारा तुला विलाप यात । ध्व हे अर्थ व्यक्त याये निंति
शास्तां आज्ञा जुया बिज्यात—

शास्ता : कपणा विलपति सेला,
विस्वान भातरं उनीतत्ते ।

यज्जो किर मे उक्खपितो,
तातेन सग्गकामेना'ति ॥

‘थः दाजुयात बलि बीया निंति हया तःगु खना
विचारा शैलां विलाप याना च्वन, ‘जिमि दाजुयात स्याना
स्वर्गया इच्छा याना च्वंम्ह बुबां थोँ जिमि दाजुयात यज्जया
लागी न्होने तये हया च्वन ।’

शैला : बुबा ! छःपिसं थुमित स्याना स्वर्ग लोक्य वनां
छु यायेगु ?’

जुजुं वयागु विलापय् नं ध्यान मबिल । अबले
चन्द्रकुमारया वासुल धयाम्ह कायं थः बुबायात दुःखी
खना विचाः यात—

वासुल : ‘जि थः बाज्यायाके याचना याना थः बुबाया
प्राणया रक्षा याये ।’

वं जुजुया तुति पाली भोपुया विलाप याये लगे
जुल—

श्व अर्थं प्रकाशं यायेत् शास्तां धया बिज्यात —

शास्ता :

आर्वात्तं परिवर्त्ति च,

वासुलो सम्मुखा रञ्जो ।

मा नो पितरं अधधि,

दहर 'म्हा'योब्वनं पत्ता'ति ॥

'वासुलं जुजुया न्होने ग्वारा ग्वारा तुला धाये लगे जुल, 'जिमि बुबायागु हत्या याना बिज्याये मते । आः जिपिं मचा तिनि । जिपिं टुहुरा तिनि । ल्याय्मह मज्जनि । जिमिगु प्रति दया व अनुकम्पा तया जूसां जिमि बुबायात स्याना बिज्याये मते ।'

जुजुं व मचायागु शोक व विरह सः न्यना नुगःपाः हे तज्यात ला धइथे च्वना वया मिखाय् दंक दंक खबि तया कुमारयात घय् घय् पुना घाल—

जुजु :

'तात, जि छय् ! छं आम शोक यामे या पुता ! छं आमथे विरह याना क्यने गात, राजा ! छं बुबायात जि तोता बीगु जुल ।'

एसो ते वासुल पिता, समेहि पितरा सह ।
दुक्खं खो मे जनयसि, विलपन्तो अन्तेपुरस्मि ।
मुञ्चेथ दानि कुमारे, अलम्पि मे होतु पुत्तयञ्जेना'ति ।

‘वासुल ! स्व, थ्व छं बुबा खः । हूँ राजा ! छं थः बुबायात नाप ला हूँ । राजदर्वारया बुनेयागु थ्व विलाप न्यना जित दुःख जुयाच्चन । थत्थे कुमारपिन्त तोता ब्यु । जित काय्पि बलि वी माःगु यज्ञया अपेक्षा मद्दु ।’

तर हानं खण्डहाल वया धाः बल । वया खं न्यना जुजुयात हानं स्वर्गया मोहं साल । जुजु नं अन्धा व मूर्ख हे जुया हानं वयागु खँय् ब्वां बना काय्पिन्त ज्वंके बिल ।

खण्डहाल : विचाः यायां, थ्व जुजु साब नुगः क्यातुम्ह जुया चवन । थ्वं गबलें तोतके बीगु, हानं गबलें ज्वंके बीगु । आः हानं मचातयेगु खँ न्यना काय्पिन्त तोतके बी फु । थुमित थन तया तयां जी मखुत । यज्ञ-कुण्डय् हे यंके माल ।’

थुलि विचाः याना इमित यज्ञ-कुण्डय् यंकेया लागी घाल—

सब्बरतनस्स यऽओ उपक्खटो, एकराज तव षड्दियत्तो ।
अभिनिक्खमस्सु देव, सगं गतो त्वं पमोदिस्ससी‘ति ॥

हे एकराज ! सम्पूर्ण रत्नः ज्ञायपिया दयेका तयागु छःपिनिगु यज्ञ तयार जुड धुंकल । हे देव ! नु, आः बिज्याहूँ नु । स्वर्गय् थ्यंका छःपिन्त तःधंगु लय्ता व आनन्द वइ तिनि ।’

बोधिसत्त्वयात यज्ञ-कुण्ड पासे यंके धका छु जक
 यंकल, वया फुक्क जहान परिवारपि छधि छ्वांय जुया
 पिहां बल । श्व अर्थ व्यक्त यायेत शास्तां आज्ञा जुया
 बिज्यात—

शास्ता :

दहरा सत्तसता एता,

चन्द्रकुमारस्स भरियायो ।

केसे पकिरित्वान,

रोदन्तियो मग्ग'मनुयायिसु' ॥

अपरा पन सोकेन,

निक्खन्ता नन्दने विय देवा ।

केसे पकिरित्वान,

रोदन्तियो मग्ग'मनुयायिसु'ति ॥

'चन्द्रकुमारया न्हेसः ल्यासि ल्यासिपि भार्यापि सं
 फं फं तथा ख्वख्वं ल्यूल्यू पिहां बल ।'

'गुलि गुलि नन्दन वनय् च्यूत जुइ त्यंम्ह देव-
 पुत्रयात चाहुला पिहां वइपि देवकन्यापिये शोकाकुल
 जुइका सं फंफं तथा ख्वख्वं लं लिना पिहां बल ।'

थनं निसें श्व इमिगु विलाप खः—

भार्यापि :

कासिकसूचिवत्थधरा,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
नीयन्ति चन्दसूरिया,
यञ्जत्थाय एकराजस्स ॥

कासिकसूचिवत्थधरा,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
नीयन्ति चन्दसूरिया,
मातु कत्वा हृदयसोकं ॥

कासिकसूचिवत्थधरा,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
नीयन्ति चन्दसूरिया,
जनस्स कत्वा हृदयसोकं ॥

मंसरसभोजना न्हापकसुन्हापिता,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
नीयन्ति चन्दसूरिया, यञ्जत्थाय एकराजस्स ॥

मंसरसभोजना न्हापकसुन्हापिता,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
नीयन्ति चन्दसूरिया, मातु कत्वा हृदयसोकं ॥

मंसरसभोजना न्हापकसुन्हापिता,
 कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
 नीयन्ति चन्दसूरिया, जनस्स कत्वा हृदयसोकं ॥

य'स्सु पुब्बे हत्थिवरधुरगते, हत्थोहि अनुवजन्ति ।
 त्य'ज्ज चन्दसूरिया, उभोव पत्तिका यन्ति ॥

य'स्सु पुब्बे अस्सवरधुरगते, अस्सेहि अनुवजन्ति ।
 त्य'ज्ज चन्दसूरिया, उभोव पत्तिका यन्ति ॥

य'स्सु पुब्बे रथवरधुरगते, रथेहि अनुवजन्ति ।
 त्य'ज्ज चन्दसूरिया, उभोव पत्तिका यन्ति ॥

येहि'स्सु पुब्बे निय्यंसु, तपनीयकप्पनेहि तुरङ्गेहि ।
 त्य'ज्ज चन्दसूरिया, उभोव पत्तिका यन्तो'ति ॥

'काशीयागु यच्चुगु वसतं पुना, चाःचां सुया, अग्र-
 चन्दनं बुया तःपि चन्द्र व सूर्यं कुमारपिन्त एकराजया
 यज्ञया निति यंका च्वं च्वन ।'

'काशीयागु यच्चुगु वसतं पुना, चाःचां सुया, अग्र-
 चन्दनं बुया तःपि, चन्द्र व सूर्यं कुमारपित मांयागु तुगलय्
 हृदयशोक जुडक यंका च्वं च्वन ।'

‘काशीयागु यच्चूगु वसतं पुना, चाःचां सुया,
अगरु-चन्दनं बुया तःपि, चन्द्र व सूर्य कुमारपित जनता-
पिनिगु नुगल्य् हृदयशोक जुइक यंका च्वं च्वन ।’

‘मांस-रस युक्त भोजन याये धुं'पि, मोल्हुइकीपिसं
बांलाक मोल्हुइके धुं'कूपि, चाःचां सुया अगरु-चन्दनं
बुया तःपि, चन्द्र व सूर्य कुमारपिन्त एकराजया यज्ञया
निंति यंका च्वं च्वन ।’

‘मांस-रस युक्त भोजन याये धुं'पि, मोल्हुइकीपिसं
बांलाक मोल्हुइके धुं'कूपि, चाःचां सुया अगरु-चन्दनं बुया
तःपि, चन्द्र व सूर्य कुमारपिन्त मांयागु नुगल्य् हृदयशोक
जुइक यंका च्वं च्वन ।’

‘मांस-रस युक्त भोजन याये धुं'कूपि, मोल्हुइकीपिसं
बांलाक मोल्हुइके धुं'कूपि, चाःचां सुया अगरु-चन्दनं
बुया तःपि, चन्द्र व सूर्य कुमारपिन्त जनतापिनिगु नुगल्य्
हृदयशोक जुइक यंका च्वं च्वन ।’

‘गुं'पि न्हापा भिंभिपि कसित गया कसित ल्यूल्यु
तया जुइपि खः, इपि हे निम्ह दाजु किजा चन्द्र व सूर्यपि
थौं न्यासि बना च्वं च्वन ।’

‘गुं'पि न्हापा भिंभिपि सलत गया सलत ल्यूल्यु
तया जुइपि खः, इपि हे निम्ह दाजु किजा चन्द्र व सूर्यपि
थौं न्यासि बना च्वं च्वन ।’

‘गुपि न्हापा भिभिगु रथया न्होने च्वना, रथ ल्यूल्यू तथा जुइपि खः, इपि हे निम्ह वाजु किजा चन्द्र व सूर्यपि थौ न्यासि वना च्वं च्वन ।’

गुपि न्हापा ज्वालाज्वालां थीगु काथ्या कसे याना तःपि सलतयेगु म्ह्य च्वना पिहां जुइपि खः, इपि हे निम्ह वाजु किजा चन्द्र व सूर्यपि थौ न्यासि वना च्वं च्वन ।’

थुकथं इमिसं विलाप याना च्वंक च्वंकं हे बोधि-सत्त्वयाल्ल देशं पित यंकल । सारा नगर क्षुब्ध विक्षुब्ध जुइक नागरिकपि पिहां वये लगे जुल । महाजनपि हुल-कुल याना पिहां वःगुलि याना ध्वाखाय् हे मन्ह्यना वल ।

यक्व लावा लस्कर खना खण्डहालया मती वन—

खण्डहाल : ‘सुनां स्यु ? छ जुइ, गुगु जुइ ? -नगर ध्वाखा मतिकुसें मज्यू ।’

थये मती तथा ध्वाखा दक्व तिके बिल । लावा लस्करत पिहां वये मखन । नगर-ध्वाखाया लिक्क उद्यान बुगु । इपि उकिया आसपास्य् च्वना लाय् लाय् बुया जोर तोरं हाला जुल । इमिगु हाः सलं ऊंगः पंछित दक्व थाराथारां न्हुइका आकाशय् उखेला थुखेला मदयेक पिन्वाना जुल ।

महाजनपिसं इपिं ब्वया जूपि ऊंगः पंछितयेत सःतु सःतुं विलाप यायां धाल—

महाजनपि : यदि सकुणि मंस'मिच्छसि,
 डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा,
 सम्मूलहो चतूहि पुत्तेहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा, सम्मूलहो चतूहि कञ्जाहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा, सम्मूलहो चतूहि महेसोहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा, सम्मूलहो चतूहि गहपतीहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा, सम्मूलहो चतूहि हत्थीहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा, सम्मूलहो चतूहि अस्सेहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
 यजते'त्थ एकराजा, सम्मूलहो चतूहि उसभेहि ॥

यदि सकुणि मंस'मिच्छसि, डयस्सु पुब्बेन पुप्फवतिया ।
यजते'त्थ एकराजा, सम्मूह्लो सब्बचतुक्केना'ति ॥

‘अय् ऊंगः पंछित, अय् ऊंगः पंछित ! यदि छिमित मांस (ला) माःसा, पुष्पवतीया पूर्व दिशाय् यज्ञकुण्ड दु, उखे पाखे ब्वया हूँ । अन खण्डहालया खँ न्यना अतिमूढम्ह एकराजं प्यम्ह कार्यापि स्याना बलि बिया यज्ञ याइगु दु ।’

.....प्यम्ह म्हायापि स्याना.....प्यम्ह महाराणीपि स्याना.....प्यम्ह सेंठपि स्याना.....प्यम्ह किसित स्याना.....प्यम्ह सलत स्याना.....प्यम्ह वृषभ व्रहंत स्यानायज्ञ याइगु दु ।’

‘अय् ऊंगः पंछित, अय् ऊंगः पंछित ! यदि छिमित मांस माःसा पुष्पवतीया पूर्व दिशाय् यज्ञकुण्ड दु, उखे पाखे ब्वया हूँ । अन खण्डहालया खँ न्यना अतिमूढम्ह एकराजं ‘सर्व चतुष्क’ यज्ञ याइगु दु ।’

थुकथं आपालं जनतापिसं अन विलाप याना जुया च्वन । अनं हानं बोधिसत्त्व च्वनीगु प्रासाव चाहूह्यं अन्तपुर, कूटागार उद्धान आदि स्व स्वं गाथा ब्वंबं विलाप याना जुया च्वन—

- ‘अय’मस्स पासादो, इदं अन्तेपुरं सुरमणीयं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- इद’मस्स कूटागारं, सोवण्णं पुष्फमल्यविकिण्णं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- इद’मस्स उट्ट्यानं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- इद’मस्स असोकवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- इद’मस्स कणिकारवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- इद’मस्स पाटलिवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- इद’मस्स अम्बवनं, सुपुष्फितं सब्बकालिकं रम्मं ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥
- अय’मस्स पोक्खरणी, सञ्छन्ना षट्ठमपुण्डरीकेहि ।
 नावा च सोवण्णविकता, पुष्फवल्लिया चित्ता सुरमणीया ।
 ते’दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता’ति ॥

‘श्व वस्पोल कुमारया प्रासाद खः । श्व तःसकं
रमणीयगु अन्तपुर खः । आः वस्पोल चन्द्रकुमार प्रमुखर्षि
प्यम्हं आर्यपुत्रर्षित थुजागु प्रासादं पिने वधया निति यंका
चवं च्वन ।’

‘श्व वस्पोलया सुवर्णमयगु स्वां-स्वां-मालं छायापा
तःगु कूटागार खः । आः वस्पोल चन्द्रकुमार प्रमुखर्षि
प्यम्हं आर्यपुत्रर्षिन्त थुजागु कूटागारं पिने वधया निति
यंका चवं च्वन ।’

‘श्व वस्पोलया बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु, सदां नं
स्वां ह्वया च्वनीगु, रम्यगु उद्यान खः । आः वस्पोल
चन्द्रकुमार प्रमुखर्षि प्यम्हं आर्यपुत्रर्षित थुजागु उद्यानं
पिने वधया निति यंका चवं च्वन ।’

‘श्व वस्पोलया बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु, सदां नं
ह्वःगु स्वां दुगु, रम्यगु अशोकवन खः । आः वस्पोल
चन्द्रकुमार प्रमुख प्यम्हं आर्यपुत्रर्षित थुजागु अशोकवनं पिने
वधया निति यंका चवं च्वन ।’

‘श्व वस्पोलया बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु, सदां नं
ह्वःगु स्वां दुगु, रम्यगु कणिकारवन खः । आः वस्पोल
चन्द्रकुमार प्रमुख प्यम्हं आर्यपुत्रर्षित थुजागु कणिकारवनं
पिने वधया निति यंका चवं च्वन ।’

‘श्व वस्पोलया बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु, सदां नं
ह्वःगु स्वां दुगु, रम्यगु पाटलिवन खः । आः वस्पोल चन्द्र-

कुमार प्रमुख प्यम्हं आर्यपुत्रपित्त थुजागु पाटलिवनं पिने
वधया निरिति यंका च्वं च्वन ।'

'ध्व वस्पोलया बांलाक स्वां ह्वया च्वंगु, सदां नं
ह्वःगु स्वां दुगु, रम्यगु आम्रवन खः । आः वस्पोल चन्द्र-
कुमार प्रमुख प्यम्हं आर्यपुत्रपित्त थुजागु आम्रवनं पिने
वधया निरिति यंका च्वं च्वन ।'

'ध्व वस्पोलया पद्य पुण्डरीकं त्वपुया च्वंगु, लुं-भुना
तःगु द्वंगा दुगु, स्वांया जुप्पां छायापिया तःगु, तःसकं
रमणीयगु पुष्करणी खः । आः वस्पोल चन्द्रकुमार प्रमुख
प्यम्हं आर्यपुत्रपित्त थुजागु पुष्करणीं पिने वधया निरिति
यंका च्वं च्वन ।'

थुकथं थुपि थासय् चा ह्युह्युं विलाप याये माक्व
याना हानं हस्तिशाला आवि दुथाय् वना—

इद'मस्स हत्थिरतनं, एरावणो गजो बली दन्ती ।
ते'दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥

इद'मस्स अस्सरतनं, एकखुरो अस्सो ।
ते'दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥

अय'मस्स अस्सरथो,
सालियनिग्घोसो सुभो रतनविचित्तो ।

दत्थस्सु अय्यपुत्ता,
सोभिसु नन्दने विय देवा ।

ते'दानि अय्यपुत्ता, चत्तारो वधाय निम्नीता ॥

कथं नाम सामसमसुन्दरेहि, चन्दनमुदुकगत्तेहि ।
राजा यजिस्सते यञ्जं, सम्मूह्लो चत्तहि पुत्तेहि ॥

कथं नाम सामसमसुन्दराहि, चन्दनमुदुकगत्ताहि ।
राजा यजिस्सते यञ्जं, सम्मूह्लो चत्तहि कञ्जाहि ॥

कथं नाम सामसमसुन्दराहि, चन्दनमुदुकगत्ताहि ।
राजा यजिस्सते यञ्जं, सम्मूह्लो चत्तहि महेसीहि ॥

कथं नाम सामसमसुन्दरेहि, चन्दनमुदुकगत्तेहि ।
राजा यजिस्सते यञ्जं, सम्मूह्लो चत्तहि गहपतीहि ॥

यथा होन्ति गामनिगमा, सुञ्जा अमनुस्सका ब्रह्मरञ्जा ।
तथा हेस्सति पुप्फवतिया, यिट्ठेसु चन्दसूरियेसू'ति ॥

'थ्व वस्पोलया क्वात्तुसे च्वंगु वन्त बुम्ह हस्तिरत्त
एरावण किसि खः । आः थुजोम्ह हस्तिरत्तं युक्तम्ह
वस्पोल चन्द्रकुमार प्रमुख प्यम्हं आर्यपुत्रपित वधया निति
यंका च्वं च्वन ।'

‘श्व वस्पोलया मबाःगु खो वुम्ह अश्वरत्न खः । आः
थुजोम्ह मश्वरत्नं सम्पन्नम्ह वस्पोल चन्द्रकुमार प्रमुख
प्यम्हं आर्यपुत्रपिन्त वधया निन्ति यंका च्वं च्वन ।’

‘श्व वस्पोलया मैनायागुथे जाःगु सः वुगु, शुभ-
रत्नं छायापा तःगु, अश्वरथ खः । गुकी च्वना आर्यपुत्रपि
नन्दन वनय् देवतापिथे शोभा दयेक जुया च्वनीगु खः ।
आः थुजोगु रथ दया च्वम्ह वस्पोल चन्द्रकुमार प्रमुख
प्यम्हं आर्यपुत्रपित वधया निन्ति यंका च्वं च्वन ।’

‘सुवर्ण वर्णथे बांलापि, श्रीखण्डं बुया नाइसे च्वंगु
शरीर दुपि प्यम्हं राजपुत्रपिन्त श्व अतिमूढम्ह जुजुं गथे
याना जक यज्ञय् बलि बीगु जुइ !’

‘सुवर्ण वर्णथे बांलापि, श्रीखण्डं बुया नाइसे च्वंगु
शरीर दुपि प्यम्हं राजकन्यापिन्त श्व अतिमूढम्ह जुजुं गथे
याना जक यज्ञय् बलि बीगु जुइ !’

‘सुवर्ण वर्णथे बांलापि, श्रीखण्डं बुया नाइसे च्वंगु
शरीर दुपि प्यम्हं महेषीपिन्त श्व अतिमूढम्ह जुजुं गथे
याना जक यज्ञय् बलि बीगु जुइ !’

‘सुवर्ण वर्णथे बांलापि, श्रीखण्डं बुया नाइसे च्वंगु
शरीर दुपि प्यम्हं सेंठपिन्त श्व अतिमूढम्ह जुजुं गथे याना
जक यज्ञय् बलि बीगु जुइ !’

‘गथे गां व निगमत मनूत मवयेवं सुनसानगु महा-
जंगल जुइगु खः, अथे हे चन्द्र सूर्य कुमारपिन्त बलि बिया

यज्ञ याये धुनेवं पुष्पवती नगरया गति नं जुइ तिति !'

थुगु हे कथं आपालं जनतापि नगरं पिने पिहाँ वये
मखंगुलि नगरया वुने हे उखें थुखें चाचाहिला ख्वया
विलाप याना जुया च्वन । बोधिसत्त्वयात यज्ञ-कुण्डया
लिखक थयंके यंकल । अबले वस्पोलया मां गौतमी देवी—

गौतमी देवी : 'देव ! जि काय्मस्तयत् जीवन दान बिया
बिज्याहुँ । प्राणनाथ ! जि पुत्रपिन्त प्राण दान बिया
बिज्याहुँ ।'

धका जुजुया तुती ग्वाराग्वारा तुला विलाप यायां
धया च्वन—

उम्मत्तिका भविस्सामि, भूनहता पंसुना च परिकिण्णा ।
सचे चन्दवरं हन्ति, पाणा मे देव रुज्झन्ति ॥

उम्मत्तिका भविस्सामि, भूनहता पंसुना च परिकिण्णा ।
सचे सूरियवरं हन्ति, पाणा मे देव रुज्झन्तीति ॥

'देव ! यदि छःपिसं जि अपायसनेम्ह काय्मचा
चन्द्रयात हत्या यात धाःसा जि अवश्य नं होश हवास
छखे लाःम्ह, म्ह छम्हं धुलं लथपथ जुया च्वंम्ह उइं जुइ;
महाराज ! जिगु प्राण तकं ल्यनी मखु ।'

'यदि देव ! छःपिसं जि अपायजिम्ह काय्मचा
सूर्ययात स्यात खनि धाःसा, जि अवश्य नं चेतन शून्यम्ह,

होश हवाश छखे लाःम्ह, म्ह छम्हं धुलं लबपथ जुया च्वंम्ह
उईं जुइ, महाराज ! जिगु प्राण तकं ल्यनी मखु ।’

गौतमी देवीं थुकथं विलाप याना जुलं नं जुजुया
पाखें छुं प्रतिकार पिहाँ मवया—

‘जि काय् छिपिं खना तं चाया बंगु जुइ, छाया
छिमिसं वयात लित ब्वना महसे च्वं च्वनागु ?’

धाधां चन्द्रकुमारया प्यम्ह कलाःपिन्त घय्घय्
पुपुं विलाप यायां धया च्वन—

किन्नु‘मा न रमापेय्युं, अञ्जमञ्जं पियंवदा ।
घट्टिका उपरिक्खी च, पोक्खरणी च भारिका ॥
चन्दसूरियेसु नच्चन्तियो, समा तासं न विज्जती’ति ॥

‘छाय् जक थुपिं घट्टिका, उपरिक्खी, पोक्खरणी व
भारिका प्यम्हसिनं थवं थवे प्रिय बोलि वचन बुपिं जुया
चन्द्र-सूर्यपिनि न्ह्योने प्याखें ल्हया जि काय्पिन्त न्ह्याइ-
पुका मबिल ! छाया जक थुमिसं जि काय्पिन्त म्हाइपुसे
च्वंका बिल ! गुपिं कि सारा जम्बुद्वीपय् म्ये हालेगु व
प्याखें ल्हइगुली ज्वः मरुपिं खः ।’

थुकथं उम्ह गौतमी देवीं थः भौपिं लिसे विलाप
याना मेपिं सुं भरोसा काये बहःपिं मखना खण्डहालयात
सरा बीगु कथं ब्व व्युव्युं च्यापु गाया धाल —

इमं मय्हं हृदयसोकं, पटिमुञ्चतु खण्डहाल तव माता ।
यो मय्हं हृदयसोको, चन्दम्हि वधाय निम्नीते ॥

इमं मय्हं हृदयसोकं, पटिमुञ्चतु खण्डहाल तव माता ।
यो मय्हं हृदयसोको, सूरियम्हि वधाय निम्नीते ॥

इमं मय्हं हृदयसोकं, पटिमुञ्चतु खण्डहाल तव जाया ।
यो मय्हं हृदयसोको, चन्दम्हि वधाय निम्नीते ॥

इमं मय्हं हृदयसोकं, पटिमुञ्चतु खण्डहाल तव जाया ।
यो मय्हं हृदयसोको, सूरियम्हि वधाय निम्नीते ॥

मा च पुत्ते मा च पतिं, अद्दक्खी खण्डहाल तव माता ।
यो घातेसि कुमारे, अदूसके सीहसङ्कासे ॥

मा च पुत्ते मा च पतिं, अद्दक्खी खण्डहाल तव माता ।
यो घातेसि कुमारे, अपेक्खिते सब्बलोकस्स ॥

मा च पुत्ते मा च पतिं, अद्दक्खी खण्डहाल तव जाया ।
यो घातेसि कुमारे, अदूसके सीहसङ्कासे ॥

मा च पुत्ते मा च पतिं, अद्दक्खी खण्डहाल तव जाया ।
यो घातेसि कुमारे, अपेक्खिते सब्बलोकस्सा'ति ॥

‘खण्डहाल ! कुमार चन्द्रयात हत्या यायेया निति
हया च्वंबले आः जिगु श्व नुगल्य् गुगु हृदयशोक जुया
च्वं च्वन, थुगु जिगु हृदयशोक छिमि मांयात थः जुइमाः !’

‘अय् खण्डहाल ! कुमार सूर्ययात हत्या यायेया
निति हया च्वंबले आः जिगु श्व नुगल्य् गुगु हृदयशोक
जुया च्वं च्वन, थुगु जिगु हृदयशोक छिमि मांयात थः
लावनेमाः !’

‘अय् खण्डहाल ! कुमार चन्द्रयात हत्या यायेया
निति हया च्वंबले आः जिगु श्व नुगल्य् गुगु हृदयशोक
जुया च्वं च्वन, थुगु जिगु हृदयशोक छिमि कलाःयात थः
कः वनेमाः !’

‘अय् खण्डहाल ! कुमार सूर्ययात हत्या यायेया
निति हया च्वंबले आः जिगु श्व नुगल्य् गुगु हृदयशोक
जुया च्वं च्वन, थुगु जिगु हृदयशोक छिमि कलाःयात थः
घाःवनेमाः !’

‘अय् खण्डहाल ! गुम्ह छं थौं निर्दोषीपि निरपरा-
धीपि सिंह समानपि कुमारपिनिगु घात यायेत सना च्वं
च्वन, उम्ह छिमि मामं थः कायपिनिगु व थः भातया ख्वा
स्वये मदयेमाः !’

‘अय् खण्डहाल ! गुम्ह छं थौं निर्दोषीपि, निर-
पराधीपि कुमारपिन्त सारा लोकं खंक खंक घात यायेत
सना च्वं च्वन, उम्ह छिमि मामं थः कायपिनिगु व थः

भातयागु एवा स्वये मद्येमाः !'

'अय् खण्डहाल ! गुम्ह छं थौं निर्बोपि, निरपरा-
धीपि, सिंह समानपि जि काय्पिन्त घात यायेत सना च्वं
च्वन, उम्ह छिमि कलातं थः काय्पिनिगु व थः भातयागु
एवा स्वये मद्येमाः !'

'अय् खण्डहाल ! गुम्ह छं थौं निर्बोपि जि काय्-
पिन्त सारा लोकं खंक खंक घात यायेत सना च्वं च्वन,
उम्ह छिमि कलातं थः काय्पिनिगु व थः भातयागु एवा
स्वये मद्येमाः !'

यज कुण्डय् तं थः बुबायाके प्राण-दानया याचना
यायां—

चन्द्रकुमारः मा नो देव अवधि,
दासे नो देहि खण्डहालस्स ।

अपि निगलबन्धकापि,
हत्थी अस्से च पालेम ॥

मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
अपि निगलबन्धकापि, हत्थि छकणानि उज्झेम ॥

मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
अपि निगलबन्धकापि, अस्सच्छकणानि उज्झेम ॥

मा नो देव अवधि, दासे नो देहि खण्डहालस्स ।
 यस्स होन्ति तव कामा, अपि रट्ठा पब्बाजिता ।
 भिक्खाचरियं चरिस्साम ॥

दिब्बं देव उपयाचन्ति, पुत्तत्थिकापि दलिद्दा ।
 पटिभानानिपि हित्वा, पुत्ते न लभन्ति एकच्चा ॥

आसीसिकानि करोन्ति, पुत्ता नो जायन्तु ततो पपुत्ता ।
 अथ नो अकारणस्सा, यज्जत्थाय देव घातेसि ॥

उपयाचितकेन पुत्तं लभन्ति, मा तात नो अघातेसि ।
 मा किच्छालद्धकेहि पुत्तेहि, यजित्थो इमं यज्जं ॥

उपयाचितकेन पुत्तं लभन्ति, मा तात नो अघातेसि ।
 मा कपणलद्धकेहि पुत्तेहि, अम्माय नो विप्पवासेही'ति ॥

‘देव ! जिमित स्याना छता बिज्याये मते । बरु
 जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात बिया बिज्याहुं । तुती
 न्यवलं घाका नं जिमितसं किसित व सलत लहिगु ज्या
 याये ।..... किसितयेगु खि इये ।..... सलतयेगु खि
 इये ।’

‘बुबा ! (कोटी बिन्ति) जिमित स्याना छता
 बिज्याये मते । बरु जिमित ‘दास’ याना खण्डहालयात

बिया बिज्याहूँ । अथे नं मखुसा छःपिनि सुयात यः ताल,
जिमित 'दास' याना वयात बिया बिज्याहूँ । जिमित देश
पिने पतिना छवतल्ले नं जिमिसं भिक्षा फवना फवना
म्वायेगु याये ।

'देव ! काय्-म्हाय् मवुपि गरीबपि मिसातयेसं
तकं काय्-म्हाय् दयेकेगु इच्छा याना आपालं आपालं
कोस्याली चढे याना 'काय् जूसां प्रभू ! म्हाय् जूसां
दयेमाः ! धका देवतापिके बारबार बरदान फवना जुइ ।
महाराज ! मिसा जातिपिनि उत्पन्न जूगु गर्भं, दौहद
(= गर्भवती जुइबले उत्पन्न जुइगु पाउँ पालु आदि नयेगु
प्रबल इच्छा) शान्त मजुया नं गना स्यना वने यः । (उकी
मध्यय् गुलिं गुलिं मिसा जातिपिं याचना याना नं काय्
म्हाय् मवुपि दया च्वन । गुलिं गुलिं मिसा जातिपिन्त
लाभ जूगु दौहद तोता छवया सेवन मयाइगुलिं नं काय्-
म्हाय् मदइगु जुया च्वन । गुलिं गुलिंसित धाःसा
उत्पन्न जूगु दौहद शान्त याये मफया नं काय्-म्हाय्
मदइगु जुया च्वन । तर जिमि मांयात उत्पन्न जूगु
दौहद लाभ जुया उकियात सेवन याना प्राप्त जूगु यमं-
यात मस्यंकुसे कार्यपिं लाभ जुल ।) उकथं थाकुल लाभ
जूपिं जिमित घात याना बिज्याये मते ।'

'महाराज ! थुपि सत्त्वपिसं 'जिमित काय्-म्हाय्
व्येमाः' धका आशिका याना जुया च्वनी । हानं छय्

छुइपि दयेमाः धका नं आशिका याना जुया चवनी । अथे
धका सीक सीक नं बुबा ! छःपिसं जिमित यज्ञया निरिति
घात यायेगु स्वया च्वं च्वन ।’

‘देवतार्पिके फवना फवना तिनि काय्-म्ह्याय्पि दया
चवनी, उजोपि काय्-म्ह्याय् जुया चवनापि बुबा ! जिमित
घात याये मते । कृपण छांटं अथवा थाकुसे च्वंक लाभ
जुया च्वंपि जिपि काय्-म्ह्याय्पिन्त बलि बिया थ्व यज्ञ
छता याना बिज्याये मते ।’

‘धरदान फवना फवना तिनि काय्-म्ह्याय्पि दया
चवनी, उजोपि काय्-म्ह्याय् जुया चवनापि बुबा ! जिमित
घात याये मते । थाकुसे च्वंक लाभ जुया च्वंपि जिपि
लिसे जिमि मांयात फाया बिज्याये मते ।’

थुकथं चन्द्रकुमारं नुगः हे पीसे चवनी कथं धया
च्वन नं थः बुबाया पाखें छुं हे लिचः खंके मफया मांया
तुती भोभो पुया विलाप यायां धया च्वन—

बहुदुक्खा पोसिय चन्दं, अम्म तुवं जीयसे पुत्तं ।

वन्दामि खो ते पादे, लभतं तातो परलोकं ॥

हन्द च मं उपगूह, पादे ते अम्म वन्दितुं देहि ।

गच्छामि दानि पवासं, यज्जत्थाय एकराजस्स ॥

हन्द च मं उपगूह, पादे ते अम्म वन्दितुं देहि ।
गच्छामि दानि पवासं, मातु कत्वा हृदयसोकं ॥

हन्द च मं उपगूह, पादे तं अम्म वन्दितुं देहि ।
गच्छामि दानि पवासं, जनस्स कत्वा हृदयसोकं'न्ति ॥

‘मां ! छं आपालं दुःख कष्ट सिया व्वलंका तःम्ह
छंम्ह काय् जि चन्द्र आः छ लिसे बाया च्वना । मां !
जि छंगु पाली भोपुया प्रणाम याना च्वना । जि बुबायात
भोग सम्पन्नगु परलोक प्राप्त थःजु !’

‘मां ! जितः छको छं घय्पुया का, जितः छको छं
आलिङ्गन या । मां ! जितः छको छं थःगु तुति भागि
याके ब्यू । आः जि गबलें लिहाँ वये मखुगु प्रवासय्
एकराजया यज्ञया निरिंति वना च्वना ।’

‘मां ! जितः छको छं घय्पुया का, जितः छको
छं आलिङ्गन या । मां ! जित छको छं थःगु तुति वन्दना
याके ब्यू । आः जि गबलें लिहाँ वये मखुगु प्रवासय् मांया
नुगले हृदयशोक जुइका वना च्वना ।’

‘मां ! जित छको छं आलिङ्गन या, जितः छको
छं घय्पुया का । मां ! जितः छको छं थःगु तुती प्रणाम
याके ब्यू । आः जि गबलें लिहाँ वये मखुतगु प्रवासय्
सारा जनताया नुगलय् हृदयशोक जुइका वना च्वना ।’

अबले चन्द्रकुमारया मामं खया हाला विलाप यायां ।

प्यत्वाः गाथा ब्वना घाल—

हन्द च पदुमपत्तानं, मोलिबन्धस्सु गोतमिपुत्त ।

चम्पकदलमिस्सायो, एता ते पोरणिका पकति ॥

हन्द च विलेपनं ते, पच्छिमकं चन्दनं विलिम्पस्सु ।

येहि च सुविलित्तो, सोभसि राजपरिसायं ॥

हन्द च मुटुकानि वत्थानि, पच्छिमकं कासिकं निवासेहि ।

येहि च सुनिवत्थो, सोभसि राजपरिसायं ॥

मुत्तामणि कनकविभूसितानि, गण्हस्सु हत्थाभरणानि ।

येहि च हत्थाभरणेहि, सोभसि राजपरिसायन्ति ॥

‘बाबु ! गौतमी—पुत्र !! कुमार चन्द्र !!! आम
छंगु चिच्चा दना च्वंगु संप्थाय् छको ल्हना पदुम पत्रं
(=छगू प्रकारया अलंकार) हिना का । चम्पा चमेली
ल्वाकःज्यागु नस्वा नस्वागु नाना प्रकारया स्वां—मालं
छको क्वखा । बाबु चन्द्र ! थ्व हे छंगु पुलांगु स्वभाव
खः ।’

‘कुमार चन्द्र ! गुगु रक्तचन्दनं बुया तयेबले छ
राजपरिषदय् शोभायमान जुया च्वनीगु खः, बाबु !
अन्तिम कथं व रक्त चन्दनं छको बुया का ।’

‘बाबु गौतमी पुत्र ! गुगु कोमलगु काशीयागु वस्त्रं
पुना तयेबले छ राजपरिषदय् शोभां युक्त जुया च्वनीगु
खः, बाबु ! अन्तिम कथं व सुकोमल काशिक वस्त्रं छको
पुना का ।’

‘बाबु ! कुमार चन्द्र !! हे गौतमी पुत्र !!! गुगु
मोति, माणिक लुं छायापा तःगु हस्ताभरणं छ राजपरि-
षदय् शोभायमान जुया च्वनीगु खः; ना बाबु ! उगु
मोति, माणिक लुं छायापा तःगु हस्ताभरणं छको तिया
का ।’

थनंलि उम्ह चन्द्रकुमारया चन्दा धइम्ह अग्रमहेषीं
वयागु पाली भोपुया विलाप यायां धया च्वन—

चन्दा :

न हि नुना‘यं रट्टपालो,
भूमिपति जनपदस्स दायादो ।

लोकस्सरो महन्तो,
पुत्ते स्नेहं जनयती‘ति ॥

‘धात्थें धात्थें थुम्ह राष्ट्रपालयाके, थुम्ह भूमि-
पतियाके, थुम्ह जनपदया उत्तराधिकारीयाके, थुम्ह लोके-
श्वरयाके, थुम्ह महानम्ह व्यक्तियाके काय्पिनि प्रति
स्नेह मदु खनि !’

व खें न्यनाखतं जुजुं लिसः बिल—

जुजु :

मय्हम्पि पिया पुत्ता,
अत्ता च पियो तुम्हे च भरियायो ।
सग्गञ्च पत्थयानो,
तेना'हं घातयिस्सामी'ति ॥

'छाय् जिके पुत्रस्नेह मवु धका ? खालि छु
गीतमीयाके जक ला पुत्र-स्नेह ? जिके नं वु पुत्र स्नेह !
जितः नं यः जि काय्पि !! उलि जक मखु, थःत नं
छिपि भौमचातयेत नं हानं कलाःपिन्त नं जि यः । तर
अयनं स्वर्गया कामना याना, सुगतिया इच्छा तया जक
जि थुमित घात याये त्यना, स्याये त्यना । छिमिसं छुं
चिन्ता कायेम्बाः । थुपि फुक हे जि लिसे लिसे तुं देव-
लोकय् वनी तिनीपि खः ।'

चन्दा :

मं पठमं घातेहि,
मा मे हृदयं दुक्खं फालेसि ।
अलङ्कतो सुन्दरको,
पुत्तो देव सुखुमालो ॥
हन्द'य्य मं हनस्सु,
परलोके चन्दकेन हेस्सामि ।
पुञ्जं करस्सु विपुलं,
विचराम उभोपि परलोके'ति ॥

‘देव ! जितनि जिमि स्वामियात स्वया न्ह्यवः
स्याना बिज्याहुं । जिमि स्वामी चन्द्रयागु मृत्यु दुःखं जिगु
हृदय छता तछ्याना बिज्यापेगु स्वये मते । महाराज !
छःपिनि पुत्र अलंकृतम्ह खः । बांलासे चवंम्ह खः । सुकु-
मारम्ह खः । थुजाम्ह काय्यात घात याना बिज्याये मते ।’

‘आर्य ! जित नि स्याना बिज्याहुं । मेगु लोक्य
जि चन्द्र लिसे लिसे तुं जन्म का वने । छःपिसं छपाखं
तुं स्याका जिपि निम्हं मेगु लोक्य वना सुखया अनुभव
याना चवं वने । आपालं आपालं पुण्य याना बिज्याहुं ।
जिमित स्वर्गया बाधक याना बिज्याये मते !’

जुवु :

मा त्वं चन्दे रुचिच मरणं,
बहुका तव देवरा विसालविल्ल ।
ते तं रमयिस्सन्ति,
यिट्ठस्मिं गोतमिपुत्ते’ति ॥

‘चन्दे ! छं थः सीगु इच्छा याये मते । छ किजा-
मतपि आपालं आपालं दु । गोतमी-पुत्रयात बलि बिया
यज्ञ यायेवं, इमिसं छन्त न्ह्याइपुक बइ ।’

शास्ता :

एवं वुत्ते चन्दा अत्तानं,
हन्ति हत्थतल्लकेही’ति ॥

‘थये घायेवं चन्दां थःगु पाःल्हाति थःत थःम्हं
दायेगु यात ।’

थनं निसैं वयागु हे जक विलाप जुइ—

अन्दा : अलमेत्थ जीवितेन,
पिस्सामि विसं मरिस्सामि ॥

न हि नुनि'मस्स रज्जो, मित्ता'मच्चा च विज्जरे सुहदा ।
ये न वदन्ति राजानं, 'मा घातयि ओरसे पुत्ते' ॥

न हि नुनि'मस्स रज्जो, जाती मित्ता च विज्जरे सुहदा ।
ये न वदन्ति राजानं, 'मा घातयि अत्रजे पुत्ते' ॥

इमे तेपि मय्हं पुत्ता, गुणिनो कायूरधारिनो राज ।
तेहि पि यजस्सु यज्जं, अथ मुञ्चतु गोतमिपुत्ते ॥

बिलसतं मं कत्वान, यजस्सु सत्तधा महाराज ।
मा जेट्टुपुत्त'मवधि, अदूसकं सीहसङ्कासं ॥

बिलसतं मं कत्वान, यजस्सु सत्तधा महाराज ।
मा जेट्टुपुत्त'मवधि, अपेक्खितं सब्बलोकस्स ॥

'आ: जि म्वाये मास्ते मवल । म्वाना च्वनां
छुं प्रयोजन मन्त । बरू आ: जि विष त्वना हे सिना
वने ।'

'धात्थे धात्थे थ्व जुजुया थ:थिति ज्ञाति मित्र
वा सहृदयार्पि सुं सुं हे मवुला कि छु ? गुपिसं थ्व

जुजुयात छुं छगू शब्द तक नं धाः मवः 'महाराज !
छःपिसं थः ओरस-पुत्रपिन्त घात याना बिज्याये मते ।'

'अवश्य नं थ्व जुजुया थःथिति ज्ञाति मित्र वा
सहृदयपिं सुंसुं हे मदु जुइमाः, गुपिसं थ्व जुजुयात
छुं छगू शब्द तक नं धाः मवः, 'देव ! छःपिसं थः
आत्मज-पुत्रपिन्त घात याना बिज्याये मते ।'

'हे राजन् ! थुपिं स्वांमाःया आभरणं युक्तपि,
बाजुबन्द अलंकारं अलंकृतपिं जि कार्यापि खः, बरु छःपिसं
थुमित बलि बिया यज्ञ याना बिज्याहुं । गौतमी-पुत्र-
पिन्त छता तोता बिज्याहुं ।'

'महाराज ! जित सच्छिकू कू थला, न्हेथाय् न्हेको
तक यज्ञ यायेसां याना बिज्याहुं । निर्दोषी व निरपराधीम्ह,
सिंह समानम्ह, जेठ-पुत्रयात छता स्याना बिज्याये मते ।

'महाराज ! बरु जित सच्छिकू कू थला,
न्हेथाय् न्हेको तक हे यज्ञ यायेसां याना बिज्याहुं । सारा
लोकं खंक खंक, जेठ-पुत्रया हत्या छता याना बिज्याये
मते ।'

एवं प्रकारं उम्ह चन्दा देवीं जुजुया न्होने थुपिं
गाथात ब्वना ब्वना विलाप याना जुलं नं सुयागुं आश्वा-
सन तक नं वयात प्राप्त मजूसैलि बोधिसत्त्वया न्होने
वना हे विलाप याना च्वं च्वंवन ।

चन्दा देवीयात सम्बोधन यायां चन्द्रकुमारं धाल—

चन्द्रकुमार : 'चन्दे ! जि न्हापा म्बाना च्वनाबले गबले गबले छं जित कारण अनुक्ल जुइफ भिगु विचार भिगु खँत न्यंकीगु खः, अबले अबले जि छन्त तःधं चीधंगु आपालं मणि मुक्त्यादि तिसा वसःत बी धुन । थौं थ्व जिगु अन्तिम दान जुल । थ्व जिगु म्ह्य् च्वंगु तिसा वसःत छन्त बिया च्वना, उकियात छं फया का ।'

थ्व भाव व्यक्त याये निति शास्तां आज्ञा दयेका बिज्यात—

शास्ता : बहुका तव दिम्नाभरणा,
उच्चावचा सुभणितम्हि ।
मुक्ता-मणि-वेलुरिया,
एतं ते पच्छिमकं दानंति ॥

'गबले छं जित शुभ-समाचार न्यंकीगु खः, अबले चन्दे ! जि छन्त आपालं मुक्ता, मणि, वेलुरिय आदि तिसा वसःत बी धुन । थ्व छन्त जिगु अन्तिम दान जुल ।'

थ्व खँ न्यना चन्दा देवीं गुपु गाथा च्वना बिलाप यात—

चन्दा देवी : 'येसं पुब्बे खन्धेसु,
फुल्ला मालागुणा विवत्तिसु ।
तेस'ज्जपि सुनिसितो,
नेत्तिसो विवत्तिस्सति खन्धेसु ॥

येसं पुब्बे खन्धेसु, चित्ता मालागुणा विवत्तिसु ।
तेसंज्जपि मुनिसितो, नेत्तिसो विवत्तिस्सति खन्धेसु ॥

अचिरं वत नेत्तिसो, विवत्तिस्सति राजपुत्तानं खन्धेसु ।
अथ मम हृदयं न फलति, ताव दल्हबन्धञ्च मे आसि ॥

कासिकमुचिवत्थधरा, कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
निय्याथ चन्दसूरिया, यञ्जत्थाय एकराजस्स ॥

कासिकमुचिवत्थधरा, कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
निय्याथ चन्दसूरिया, मातु कत्वा हृदयसोकं ॥

कासिकमुचिवत्थधरा, कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
निय्याथ चन्दसूरिया, जनस्स कत्वा हृदयसोकं ॥

मंसरसभोजना न्हापकमुन्हापिता,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
निय्याथ चन्दसूरिया, यञ्जत्थाय एकराजस्स ।

मंसरसभोजना न्हापकमुन्हापिता,
कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
निय्याथ चन्दसूरिया, मातु कत्वा हृदयसोकं ॥

मंसरसभोजना न्हापकसुन्हापिता,
 कुण्डलिनो अगलुचन्दनविलित्ता ।
 नित्याथ चन्दसूरिया,
 जनस्स कत्वा हृदयसोकं'ति ॥

‘गुपिनिगु गःपतय् न्हापा ह्वया च्वंगु स्वां-माः
 गुलुगुलु तुला च्वनीगु खः, थौं इमिगु व हे गपतय् जय्क
 च्वला तःगु खङ्ग लाः वनीगु जुल ।’

‘गुपिनिगु गःपतय् न्हापा चित्र-विचित्रगु स्वां पवःत
 लाना च्वनीगु खः, थौं इमिगु व हे गःपतय् जय्क च्वला
 तःगु खङ्ग लाः वनीगु जुल ।’

‘गुलिचां मदुवं राजपुत्रपिनिगु गःपतय् खङ्ग लाः
 वनीगु जुइ धुंका नं आःतकं जिगु थ्व नुगः तज्ज्यागु
 मखुनि, गुलि जक छाःगु जिगु थ्व नुगः जुइ, हाय !’

‘काशीयागु यच्चूगु वसतं पुना तःपि, चाःचां सुया
 अगरुचन्दनं बुया तःपि, चन्द्र व सूर्य कुमारपिन्त एकराजया
 यज्ञया निंति हया तये धुंकल ।’

‘काशीयागु यच्चूगु वसतं पुना तःपि, चाःचां सुया
 अगरुचन्दनं बुया तःपि, चन्द्र व सूर्यकुमारपिन्त मांयागु
 नुगलय् हृदयशोक जुइक हया तये धुंकल ।’

‘काशीयागु यच्चूगु वसतं पुना तःपि, चाःचां सुया
 अगरुचन्दनं बुया तःपि, चन्द्र व सूर्यकुमारपिन्त जनता-
 पिनिगु नुगलय् हृदयशोक जुइक हया तये धुंकल ।

‘मांस-रस युक्त भोजन याये धुंप्पि, मो ल्हइकीपिसं
 बांलाक मोल्हइके धुंक्पी, चाःचां सुया अगरुचन्वनं बुया
 तःपि, चन्द्र व सूर्यकुमारपिन्त एकराजया यज्ञया निर्ति
 हया तये धुंकल ।’..... मांयागु नुगल्य् हृदयशोक
 जुइक हया तये धुंकल ।..... जनतापिनिगु नुगल्य्
 हृदयशोक जुइक हया तये धुंकल ।’

थुकथं चन्दा देवी विलाप याना च्चच्चं हे यज्ञ-
 कुण्डया फुक ज्या-खं पवचाल । राजपुत्रयात यंका गःपः
 ववछुइका फेतुके बिल । खण्डहाल लुंयागु बाता न्होने
 न्होचीका खड्ग ज्वना ‘चन्द्रकुमारया गःपः त्वाल्हाये’
 घका दना च्चन । व खना—

चन्दा देवी : “आः थुगु अवस्थाय् जि मेपि सुं शरण कारयेपि
 मबुम्ह जुल । थःगु सत्यबलं त्वामीयागु श्वस्ति याये
 माल ।’ घका ल्हाः निप्पां बिन्ति याना छ्चनय् विका
 परिषदपिनि बिच्चं बिच्चं चाःचाःहिला सत्यक्रिया यात—

श्व अर्थ प्रकाश याये निर्ति शास्तां घया बिज्यात—

ज्ञास्ता :

सब्बस्मि उपवसतस्मि,

निसीदिते चन्दस्मि यञ्जत्थाय ।

पञ्चालराजधीता पञ्जलिका,

सब्बपरिसाय समनुपरियायि ॥

चन्दा देवी : येन सच्चेन खण्डहालो,
 पापकर्मं करोति दुस्मेधो ।
 एतेन सच्चवज्जेन,
 समङ्गिणी सामिकेन होमि ॥
 ये इध'त्थि अमनुस्सा,
 यानि च यक्खभूतभव्यानि ।
 करोन्सु मे वेय्यावटिकं,
 समङ्गिणी सामिकेन होमि ॥
 या देवता इधागता,
 यानि च यक्खभूतभव्यानि ।
 सरणेसिन्नि अनाथं तायथ मं,
 याचाम'हं पति मा'हं अजेय'न्ति ॥
 'सम्पूर्णं यज्ञ सामग्री जोरे जुइ धुंसॅलि, यज्ञया निन्ति
 अब्ब चन्द्रकुमार फेतुत, पञ्चालराजया ऋष्यः स्हाः निप्पां
 बिन्ति याना परिषद्या बिचं बिचं चाःचाःहिला जुल ।'
 'मूर्खंम्ह खण्डहालं गुगु "सत्य" यात न्ह्यचीका
 पापकर्मं याना क्वञ्चन, ध्व हे सत्ययागु प्रभावं जि
 स्वामीया सहवासिनी जुइ बयेमाः !'

‘थन गुलि नं अमनुष्यापि दु, गुलि नं यक्ष व गुलि नं जन्म जुइधुं पि वा जन्म जुइ मानिपि प्राणीपि दु, इपि सकसिनं जिगु सेवा सहयोग या, ‘जि स्वामीया सहवासिनी जुइ दयेमा: !’

‘गुपि देवतापि थन मुं वया च्वन, गुपि यक्ष व जन्म जुइ धुं पि वा जुइ मानिपि प्राणीपि थन मुं वया च्वन, इपि सकसिनं जि शरण माला वया च्वनाम्ह अनाथनीयात रक्षा याना ब्यु, शरण कया ब्यु । जि याचना याना च्वना, जि थ: स्वामीयात तंका च्वने म्वालेमा: !’

अबले शक्र देवराजं वयागु विलाप स: ताया उगु घटना सीका च्याना च्वंगु नंग्वारा ज्वना, वना जुजुयात ख्याना सकसितं तोतके बिल ।

श्व अर्थ व्यक्त यायेत शास्तां आज्ञा दयेका बिज्यात—
शास्ता : तं सुत्वा अमनुस्सो, अयोकूटं परिबभमेत्वान ।
भयमस्स जनयन्तो, राजानं इदमवोच ॥

‘व स: ताया अमनुष्य जुया च्वंम्ह शक्र देवराजं नं मुग: चा:चा:हीका, जुजुयात ख्याच: बिया वयात थये धाल—

शक्र : बुज्भस्सु खो राजकलि,
मा ता‘हं मत्थकं नितालेसि ।
मा जेट्टुत्तमवधि, अदूसकं सीहसङ्कासं ॥

को ते दिट्ठो राजकलि,
 पुत्तभरियायो हञ्जमानायो ।
 सेट्ठि च गहपतयो,
 अदूसका सग्गकामा हि ॥

‘हे पापी राजन् ! हे अलच्छिनम्ह जुजु !! सीकि
 छं । छंगु छषों जि निकु थले थः म्वालेमाः ! निर्दोषी व
 निरपराधीम्ह सिंह समानम्ह जेष्ठ-पुत्रयात छं स्याये
 दइ मत्तु !’

हे पापी राजन् ! हे दुष्टम्ह जुजु !! छं सु खनागु
 दु ? सुनां स्वर्गया कामना याना निरपराधीपि काय्-म्ह्याय्
 कलाःपि व श्रेष्ठि गृहपतिपि हत्या याना वंगु दु ?’

शक्रयागु उगु वचन खण्डहालं ताया, जुजुं नं गबलें
 स्वये मनंगु घटना जूगु खना हत्या याये मत्तःपि प्राणीपित
 तोता बीथें सम्पूर्ण प्राणीपिनिगु बन्धन मुक्त याना बिल ।

सकलें बन्धनं जक छु मुक्त जुल, गुपि अन मुं
 वया च्वंपि खः, इपि सकसिनं छगू पाखं तुं कोलाहल मचे
 याना खण्डहालयात म्हतिं म्हतिं त्वहतिं कयेका अन हे
 वयागु प्राण कया बिल ।

वयागु प्राण काये धुनेवं हे जनतापिसं जुजुयागु नं
 ज्यान काये त्यन । तर बोधिसत्त्वं थः बीयात घय्पुना
 स्याके मव्यू ।

जनतापि : 'कुमार ! श्व पापी जुजुयागु ज्यान ला जिमिसं काये मखुत । तर श्वयात राजछत्र व नगरय् बुने ला तयेके बी मखु । श्वयात चण्डाल याना देशं पिने तयेके छ्वयेगु जूसा जक जिमिसं थःपिनिगु श्वीकृति बी ।'

थुलि धया जुजुयागु परिवेश फुकं लाका म्हासुगु वसतं पुंका म्हासुगु कापतं छयनय् हिना चण्डाल याना वयात चण्डालतयेगु वासस्थानय् थ्यंका बिल ।

गुपिसं पशु-घात याये माःगु यज्ञ यात, याकल, हानं अनुमोदन यात, इपिं फुकं नर्कगामी जूवन ।

श्व अर्थ प्रकाश यायां शास्तां धया बिज्यात—

शास्ता : सब्बे पविट्टा निरयं,
यथा तं पापकं करित्वान ।
न हि पापकम्मं कत्वा,
लब्भा सुगतिं इतो गन्तु'न्ति ॥

'उगु पापकर्म याना सकलें सकलें नर्कगामी जूवन । निश्रय नं पापकर्म याना थनं बना सुयातं सुगति लाभ जुइ मखु ।'

इपिं जनतापिसं निम्हं अलच्छिनातयेत चीका छ्वया, उगु हे यासय् अभिषेकया सामग्रीत हया चन्द्रकुमारयात अभिषेक बिल ।

अभिषेकया वर्णन शास्तां थुकथं प्रकाश याना बिज्यात—

शास्ताः सब्बेसु विप्पमुत्तेसु,
ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चन्दं अभिसिञ्चिसुं,

समागता-राजपरिसा च ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चन्दं अभिसिञ्चिसुं, समागता राजकञ्जायो ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चन्दं अभिसिञ्चिसुं, समागता देवपरिसा च ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चन्दं अभिसिञ्चिसुं, समागता देवकञ्जायो ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चेलुकखेपमकरुं, समागता राजपरिसा च ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चेलुकखेपमकरुं, समागता राजकञ्जायो ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चेलुकखेपमकरुं, समागता देवपरिसा च ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, ये च तत्थ समागता तदा आसुं ।
चेलुकखेपमकरुं, समागता देवकञ्जायो ॥

सब्बेसु विप्पमुत्तेसु, बहु आनन्दतो अहु वंसो ।
नन्दिप्पवेसि नगरं, बन्धना मोक्खो अघोसित्थ ॥

‘सकलें सकलें मुक्त जुइवं, अन मुं वया च्वंपि राजपरिषद् अन्तर्गत सकसिनं चन्द्रकुमारयात अभिषेक बिल ।’ राजकन्यापि अन्तर्गत सकसिनं देवपरिषद् अन्तर्गत सकसिनं..... देवकन्यापि अन्तर्गत सकसिनं चन्द्रकुमारयात अभिषेक बिल ।’

‘सकलें सकलें मुक्त जुइवं, अन मुं वया च्वंपि राजपरिषद् अन्तर्गत सकसिनं आकाशय् वस्त्रत वांछवल ।.... राजकन्यापि अन्तर्गत सकसिनं.....देवपरिषद् अन्तर्गत सकसिनं..... देवकन्यापि अन्तर्गत सकसिनं आकाशय् वस्त्रत वांछवल ।’

‘सकलें सकलें मुक्त जुइवं आपालं जनतापि आनन्दित जुल । देशय् वक्वभनं आनन्दभेरी न्यायेकल । चन्द्रकुमार मुक्त जूथें सकलें बन्धनं मुक्त जुल धयागु घोषणा नं घोषित जुल ।’

थनं लिपा आः कीसं छम्ह बोधिसत्त्वया चरित्र गुजागु जुइ, छको स्वधे संक्षिप्तं ।

बोधिसत्त्व चन्द्रकुमार अभिषेक प्राप्त जुजु जुल । जनताया यःम्ह जनतां द्यूगु अभिषेक बुम्ह । तर बोम्हसित जनतां चण्डाल घोषित याना देशं पिने पतिना छवत । हानं देशया दुने दुहां वयेगु अधिकार वयाके मंत । छम्ह जुजुयागु गुजागु पतन !

यद्यपि आः व जनताया मिच्छाय् चण्डाल जुल, तर बोधिसत्त्वं थः
 बीया नाता तोरे याना चण्डालया रूप्य् व्यवहार मयाः । थुकिया वसु थ्व
 निम्नः पालि शब्दं क्यना चवंगु बु, “बोधिसत्तो तितु वत्तं पट्टपेसि । अन्तो
 नगरं पन पविसितुं न लभति ।” अर्यात् “बोधिसत्त्वं थः बीयात याये
 माःगु व्रत न्हापाथे हे कायम याना बिज्यात । तर (पुलांभह जुजु) नगर्य्
 बुने धाःसा दुहाँ वये मन्त ।”

बोधिसत्त्वं थः बीयात माक्व नये, त्वने पुनेगुया बन्वोबस्त मिले
 याना बिया तल । समय स्वया स्वया बोधिसत्त्व थः बीयात भरे याना
 तःगु माना चाना बु मबु, गाः मगाः स्वयेत उद्यान क्रीडा आदी वनीबले
 बुस्वः वनीगु जुयाच्चन । अबले अबुया नातां उम्ह भूतपूर्व जुजुं बोधि-
 सत्त्वायात ‘प्रणाम’ धाःसा मयाः । प्रणाम हे मयाःसां अबुम्हं धाइगु खः
 “स्वामी ! चिरंजीवी जुइमा !” थुकी बोधिसत्त्व गाक्कं सन्तोष । थः
 बीयागु सुवाः फया काये वया बोधिसत्त्व तःसकं लयेताः ।

मगाः मचाः, बु मबुया बिचाः याना थः बीयाथाय् वंक्व पत्तिकं
 बोधिसत्त्वं न्यनीगु खः, “थुकिया आवश्यक बु ?” थ्व हे खः बोधिसत्त्व-
 पिनि महान आदर्श-चरित्र ! गुम्ह बौनं थःत प्राणया भिक्षा नाना तरहं
 विलाप याना शोक क्यना प्रार्थना व याचना याना नं मठ्यू । गुम्ह बौ
 थपायसकं निर्दयी व निष्ठुर जुया पिहाँ वल, थः काय्यात गःपः क्वछुइके
 बिया लुंया बाटा न्होने न्ह्यचिका खण्डहालं खड्ग लःम्हुलं नं स्वर्ग वनेगु
 मिथ्या स्वार्थं कायेका न्ह्युस्वाः वयेका, लय्ता भये बिका स्वया च्वन,
 उजाम्ह बीया प्रति नं स्नेह तये पुगु चरित्र !

खालि छु माः ? धका म्हुतु बांलाकेत न्यनीगु जक मखु, बोधि-
 सत्त्वं धाःगु वस्तु धाःबले थः बीयाथाय् थ्यंके नं बिया च्वन । गुकिया

उदाहरण थ्व पालि खः “केनत्थो’ति वुत्ते आरोवेसि । अथस्स परिब्बयं दापेसि” अर्थात् “छु आवश्यक जू ?” धका न्यनेवं कनीगु जुयाच्चन । तुरन्त बोधिसत्त्वं वयागु व आवश्यक वस्तु बीके छ्वइगु जुयाच्चन ।

थुगु हे कथं बोधिसत्त्वं हिंसक तत्त्वयात अहिंसक भावनां विजय प्राप्त याना धार्मिक पूर्वकं न्यायानुकूल जुइक राज्य यात । आयुया अवसानम् बोधिसत्त्व देवलोकगामी जुल ।

वस्तुतः तथागतं थःगु थुगु देशनाया सिलसिला थुकथं क्वचायेका बिज्यात—

“भिक्षुपिं, आः जक देवदत्त जि छम्हसिगु लागी आपालं जनपिनिगु प्राण काये त्यंम्ह मखु, न्हापा नं देवदत्तं जि छम्हसिगु लागी आपालं जनपिनिगु प्राण काये त्यंगु खः, प्राण कायेगु कुतः याःगु खः ।” ★

जातकया वर्तमान लिसे स्वापू :

अवलेया :

खण्डहाल
गौतमी देवी
चन्दा देवी
बामुल
शंला
शूर वामगोत्र
भद्रसेन
सूर्यकुमार
चन्द्रराज

आःया :

देवदत्त
महामाया
राहुलमाता
राहुल
उत्पलवर्णा
काश्यप
मौद्गल्यायन
सारिपुत्र
सम्यक्सम्बुद्ध

= ★ =

थाकू:- 'शाक्य प्रेस' ओम्बहाल, काठमाडौं । फोन: १३-६०४